

HETERONORMATİF OLMAYAN BİR SOSYAL HİZMET MÜMKÜN

HETERONORMATİF OLMAYAN BİR SOSYAL HİZMET MÜMKÜN

Hazırlayan
Kaos GL Derneği

Ocak 2018, Ankara

HETERONORMATİF OLMAYAN BİR SOSYAL HİZMET MÜMKÜN

Hazırlayan ve Yayımlayan: Kaos GL Derneği

Ocak 2018, Ankara

Kaos GL Derneği

PK 12, Tunus PTT, Kavaklıdere-Ankara

Telefon: +90 312 230 0358

Faks: +90 312 230 6277

E-posta: sosyalhizmet@kaosgl.org

www.kaosgldernegi.org

www.kaosgl.org

Tasarım

CeketMedya

Basım

Ayrıntı Basımevi, Ostim-Ankara

Sertifika No: 13987

Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği (Kaos GL) tarafından hazırlanıp yayımlanan bu kitapçık parayla satılmaz. İnsan haklarının desteklenmesi ve ayrımcılıklara karşı bilgilendirme amaçlı etkinliklerde serbestçe kullanılabilir ve dağıtılabilir.

Bu kitapçık, Kaos GL Derneği tarafından, İsveç Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Ajansı'nın (SIDA) destekleri ile yayımlanmıştır. Bu durum, yayının içeriğinin SIDA'nın resmi görüşlerini yansıttığı anlamına gelmez.

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	5
Heteronormatif Olmayan Bir Sosyal Hizmet İçin	6
Sosyal Hizmet ve LGBTİ'ler	7
Sosyal İçerme.....	12
Sosyal Hizmet - Sosyal İçerme İlişkisi ve Dışlanma ile Mücadele	19
Kapsayıcı Sosyal Hizmet.....	23
Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Trans Sağlık Yetersizlikleri: Sosyal Hizmetlerde Uluslararası Perspektifler.....	25
Sosyal Hizmetlerin LGBTIQ'lere Karşı Sorumlulukları	28
Eleştirel Bir İnceleme: Sosyal Hizmetler Eğitiminin Değerlendirilmesi.....	31
Yurttaşlık Hakları Olarak Engelli Hakları: Kanada Engelli Hakları Hareketi İçindeki Zorluk ve Dışarıda Bırakmalar.....	33
Gey ve Biseksüel Erkek Seks İşçilerinin Sosyal ve Sağlık Hizmetlerinde Karşılaştığı Zorluklar	37
LİSTAG ve GAG: Gökkuşağının Altından Geçen Aileler	40
Dayanışmanın En Güzel Örneği: Trans Misafirhanesi.....	42
“Her Trans Kendi Başına Bir Cumhuriyettir!”	46
“Aklınıza Gelmeyecek İhtiyaçlar Bizim İçin Örgütlenme Alanları Oluyor!”	50

“Biz Trans Kadınlara Hiçbir Şey Doğuştan Verilmedi, Her Şey İçin Savaşık!”	52
Cinsiyet Geçiş Sürecinde Sosyal Çalışma Deneyimi	56
“LGBTİ Çocuk Var mı?”	58
Etik Neydi, Etik Emekti!.....	62
Kaos GL’de Staj Deneyimleri: Kaos GL Sosyal Hizmet Çalışma Grubu.....	64
Üç Noktalı Bir Sosyal Hizmet Staj Hikâyesi	73
“Peki Nerden Aklına Geldi Orda Staj Yapmak?”	75
Kurumsal LGBTİ Alanlarda Çalışmanın İmkânı	77
Kaos GL Sosyal Hizmet Staj Deneyimi ve Alana Yansıması	80
Kaos GL, Sosyal Hizmet Mesleğini Dönüştürüyor	82
Danışmanlık Mailleri Sosyal Hizmet Müdahalesinin Neresine Düşer?	83
Kaos GL ve Sosyal Hizmet Ne Alaka?	89
Sosyal Hizmetlerin Queerleştirilmesi: İmkanlı Bir Tahayyül!.....	94
Terimler / Tanımlar	99
Daha fazlası için.....	106

Lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve intersekslerin (LGBTİ) sorun yaşadığı alanlar olarak, aile, çalışma hayatı, eğitim, sağlık, barınma, psikoloji-psikiyatri, medya, insan hakları, hukuk, askerlik sayılabilir...

Türkiye’de tanımlanan sosyal hizmet alanları ise “aile ile sosyal hizmet”, “çocuk ve sosyal hizmet”, “yaşlılık ve sosyal hizmet”, “kadın ve sosyal hizmet”, “engellilik ve sosyal hizmet”, “tıbbi sosyal hizmet”, “kurum bakımı/sosyal hizmet”, “psikolojik-psikiyatrik sosyal hizmet” olarak sıralanır.

Bu konu/çalışma başlıklarını sosyal hizmet açısından çoğaltmak mümkün. Bu kısa örneklem bile sosyal hizmetin çalışma alanları ile LGBTİ’lerin sorun alanlarının birbir örtüştüğünü göstermek açısından yeterli olacaktır. Sosyal hizmet uzmanları, eşcinsel, biseksüel, trans ve interseksler ile işte bu alanların herhangi birinde karşılaşabilir.

İşte bu kitapçık, söz konusu karşılaşma alanlarındaki sorunlara yaklaşımlar ile heteronormatif olmayan bir sosyal hizmet için olanakları ele alıyor. Daha fazlası için sosyalhizmet@kaosgl.org adresimize yazabilirsiniz...

Kaos GL

Heteronormatif Olmayan Bir Sosyal Hizmet İçin

Bu alışma, “LGBTİ’ler ile alışan Sosyal Hizmet Uzmanlarına Yönelik Pratik Uygulama Yönergesi”nden yararlanılarak, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyeleri Sema Buz ve Sedat Yağcıoğlu’nun bu alanda yayınladıkları makalelerden faydalanılarak hazırlandı.

Sosyal Hizmet ve LGBTİ’ler

Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (International Association of School of Social Work (IASSW 2001) ve Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (International Federation of Social Workers (IFSW 2001)) sosyal hizmeti ‘insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan; sosyal değişimi destekleyen, insanların iyilik durumunu geliştirmesi için insan ilişkilerinde sorun çözmeyi, güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi amaçlayan ve bunun için insan davranışlarını ve sosyal sistemlere ilişkin teorilerden yararlanarak insanların çevreleri ile etkileşim noktalarına müdahale eden bir meslektir’ biçiminde tanımlayarak mesleğin uluslararası tanımı üzerinde anlaşmaya varmıştır.

Sosyal hizmet eğitimi ve sosyal hizmetlerin gündemine geç girmiş demografik gruplardan birisi de lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks (LGBTİ) kişilerdir. Elbette sosyal hizmetlere gereksinim duyan LGBTİ’lerle sosyal hizmetin bu kadar geç ilgilenmeye başlamasının çeşitli nedenler bulunmaktadır. Bilimsel alışmalar; en genel anlamıyla tüm sosyal bilimlerin patriarkal kapitalist uygarlığın cinsiyetçi kalıplarının etkisi altında bulunduğunu, özelden ise sosyal hizmet bilimsel ve mesleki eğitiminin heteroseksist normlarla yapılanmış olmasını ve sosyal hizmet uzmanlarının homofobik ve transfobik tutumlara sahip olmasını LGBTİ’lerin yaşantılarının ve gereksinimlerinin sosyal hizmetin gündemine geç girmiş olmasının temel gerekçeleri olarak ortaya koymaktadır.

Heteroseksüel ilişkilerin ve “erkek ve kadın” cinsiyet dikotomisinin baskın ve hatta zorunlu olarak kabul edildiği bir dünyada; cinsel yönelimlerinden ve cinsiyet kimliklerinden dolayı LGBTİ’ler sistematik bir ayrımcılığa maruz kalmakta, nefret suçlarının bir sonucu olarak yaşama hakları başta olmak üzere tüm insan hakları ihlal edilmektedir. Eğitim, barınma, istihdam alanlarında ciddi sorunlarla karşı karşıya gelen LGBTİ’ler, sosyalleşme sürecinde olumlu rol modellerin azlığı, homofobik çevrenin baskısı gibi olumsuz koşullarda kimlik gelişimlerini tamamlamak zorunda kalmakta

ve bu da örneğin açılma gibi kişinin gelişimi için temel teşkil eden süreçlerin LGB-Tİ'ler için oldukça zorlu ve sorunlarla yaşantılanmasına neden olmaktadır.

Sosyal adalet ve insan hakları temelinde bilgi ve hizmet modelleri üreten sosyal hizmetin, LGB-Tİ'ler için de hem bilgi hem de hizmet modelleri üretimine gereksinim bulunmaktadır. Cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliği eşitsizliklerini azaltarak yok edecek ve LGB-Tİ'lerin doğrudan yaşadıkları sorunlara müdahale edecek bir sosyal hizmet yaklaşımıyla bu konudaki çalışmaların hızlandırılmasına ciddi ölçüde ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu temel ihtiyaç çerçevesinde; LGB-Tİ'lerle çeşitli alanlarda ve kurum ve kuruluşlarda çalışan sosyal hizmet uzmanları için bu pratik uygulama yönergesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Eşcinsel, biseksüel, trans, interseks her birey veya çiftin yaşayabileceği genel sorunların yanı sıra, eşcinsel olmalarından kaynaklı ek güçlüklerle de karşılaşabilmektedirler. Eşcinsellerin mali sorunlar, iş-ev dengesini kurmadaki sıkıntılar, eşler arasındaki iletişim problemleri gibi genel sorunlarının yanı sıra açılma ile ilgili sorunlar, eşcinsel aileler için yasal danışmanlık ihtiyacı, çocuk vesayeti gibi konularda da özel gereksinimleri bulunmaktadır.

Eşcinseller reddedilme, yanlış anlaşılma, baskı ve kınama ile karşılaşabilirler. Bu durum barınma, istihdam, sağlık bakımı, sosyal hizmetlere ulaşmalarını engelleyen bir ayrımcılık yaratmaktadır. Bu alanlarda yaşanan sorunlar LGB-Tİ'leri sosyal hizmetin potansiyel müracaatçısı yapar.

Heteroseksizm, heteroseksüelliği bir zorunluluk olarak gören ve biricik varoluş biçimi olarak dayatan bir tür ırkçılıktır. Kadınlara yönelik ayrımcılık olan seksizmin (cinsiyetçilik), heteroseksüel olmayanlara yönelik halidir.

Heteroseksizm doğal, normal, üstün ve kabul edilir olan cinsel yönelimin heteroseksüellik olduğunu öne süren; heteroseksüel olmayan her türlü davranış, kimlik veya ilişkiyi damgalayan, reddeden ve aşağılayan ideolojik sistem anlamına gelmektedir.

Bugüne kadar toplumda yerleşmiş, kalıplaşmış olan kadın ve erkek rollerine uymayan, bir anlamda genelden "farklı" olarak görülen LGB-Tİ'ler bu anlayış çerçevesinde fiziksel, duygusal ve psikolojik saldırılara maruz kalmaktadır. Bunun yanında LGB-Tİ'ler hem varoluşlarını gerçekleştirememekte ve aynı zamanda toplumdaki yalıtılmaktadırlar. Bu yüzden sosyal hizmet müdahalesi sadece, mikro düzeyde LGB-Tİ müracaatçı ya da yakını/ailesiyle değil, aynı zamanda mezzo ve makro düzeydeki faaliyetleri de kapsamalıdır.

LGB-Tİ'lerle çalışan sosyal hizmet uzmanının rol ve görevleri

LGB-Tİ'lerle çalışan sosyal hizmet uzmanları; bireyin yaşadığı sorunun çözülmesi yönünde bireye yönelik danışmanlık yapmadan başlayarak, LGB-Tİ'lere ya da yaşa-

dıkları sorunlara ilişkin destek grupları oluşturma ve eşcinsellerle ilgili politikaları etkileme ve değiştirme yönünde savunuculuk yapmaya kadar çoklu müdahaleyi bir arada uygulama gereksinimi ortaya çıkarabilir.

LGBTİ'lere yönelik yürütülen sosyal hizmet çalışmalarında vurgu yapılan iki temel nokta bulunmaktadır:

1. Uygulamacının (sosyal hizmet uzmanının) LGBTİ'lere yönelik tutum ve becerilerinin farkında olması ve kendi homofobisiyle yüzleşmesi.

Sosyal hizmet uzmanlarının cinsiyet rolleri, önyargıları, kabulleri, eşcinsellikle ilgili kendi duygu, düşünce, tutum ve sosyal hizmet değerleriyle yüzleşmesi gerekmektedir.

Homofobik tutumların farkına varmadan ve bunu düzeltmeden sağlıklı bir yardım ilişkisinin kurulması mmn değildir. Bunu yapma yönünde LGBTİ'lerle çalışacak sosyal hizmet uzmanlarının öncelikle eşcinsel yaşam hakkında bilgi edinme ve anlayış geliştirme ihtiyaçları vardır.

2. Kurumların LGBTİ'lere sağladığı hizmetler ile ilgili düzenlemeler.

LGBTİ'lere yönelik sosyal hizmet kurumlarının verecekleri hizmetler konusu çok önemlidir. Bazı hizmetlerin var olan sosyal hizmet kurumları çerçevesinde verilmesi mmn iken, bazıları için ayrı hizmet düzenlemeleri yapılması gerekmektedir. Aslında buradaki temel tartışma, var olan sosyal hizmet kurumları işleyişine eşcinsellere yönelik hizmetleri de yerleştirme noktasındadır "ve LGBTİ'ler" vurgusu yerine "LGBTİ'ler" bizzat ana hizmet akışı içinde olmalıdırlar.

Sosyal hizmetlerin LGBTİ duyarlılığı kazanması değil, heteronormatif yapısını gözden geçirerek yeniden yapılanması gerekmektedir.

Sosyal hizmet uzmanları, eşcinsel müracaatçının gelmesini beklemek, başvurucunun cinsel yönelimini atamak yerine, başvurusunun heteroseksüel olduğunu varsaymaktan vazgeçerek mikro, mezzo ve makro düzeyde çalışmaları yürütmelidir. Mikro düzeyde danışanını güçlendirirken, mezzo ve makro düzeyde sorunu LGBTİ'ler üzerinden değil, toplumun heteronormatif algısı ve heteroseksizmi üzerinden tariflemelidir ve bunları yaparken insan hakları temelinde, savunuculuk misyonunu ile hareket etmelidir.

LGBTİ'ler, belirli bir demografik grup olarak ele alınarak politika oluşturulabilecek ve hizmetlerin örgütleneceği bir kesim değildir. Sosyal Hizmet eğitiminde sık sık altının çizildiği gibi her müracaatçı biricik ve tekdir, her LGBTİ'nin sosyal hizmete ilişkin talepleri ya da başvuru sebebi biricik olarak değerlendirilmelidir.

LGBTİ'lerin temel gereksinimleri arasında yasal, politik, sosyal, psikolojik gereksinimler bulunması, LGBTİ'lerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının rollerini de bu paralelde belirlemektedir.

Mikro düzeyde doğrudan bireylerle, mezzo düzeyde bireylerin birincil çevresel sistemleriyle, makro düzeyde ise tüm toplumla ve yasa yapıcılarla çalışan sosyal hizmet uzmanlarının, LGBTİ'lerin temel gereksinim alanlarına yönelik olarak rol ve görevlerini belirlemeleri kritik bir önem taşımaktadır.

Homofobik/transfobik baskı ve dışlanmanın sonucu olarak ortaya çıkan yalıtılmışlık duygularıyla baş edebilmelerini sağlamak için sosyal hizmet uzmanlarının psikolojik danışmanlık rolü çerçevesinde sağaltıcı faaliyetlerde bulunması önemlidir.

Eşcinsel, biseksüel ve transların yaşadıkları baskı ve yalnızlık duyguları, cinsiyet değişimi operasyonu sürecinde olan transların ani duygu değişimleri ve buna bağlı depresif düşünceler sürecinde de, hem psikolojik danışman hem de eğitimci rolleri çerçevesinde çalışmalar yürütülebilir.

Yalıtılmışlığın ve dışlanmanın sonucunda ortaya çıkan yalnızlığın giderilmesi amacıyla, LGBTİ'ler için olumlu sosyal çevrelerin yaratılması ve LGBTİ örgütleri ve LGBTİ'lere olumlu yaklaşımı olan diğer kurum ve kuruluşlara, kültür sanat merkezlerine, cafe bar gibi sosyalleşme mekânlarına yönlendirilmesi konusunda sosyal hizmet uzmanları önemli bir role sahiptir. LGBTİ'lerin olumlu rol modellerle karşılaşması, arkadaş ve partner bulmaları amacıyla sosyal ilişki düzenleme, olumlu sosyal ortamlar yaratma görevleri çerçevesinde çalışmalar üretilmesi de temel gereksinimler arasındadır.

Mezzo düzeyde, LGBTİ'lerin aileleriyle, birlikte yaşadıkları arkadaş ya da partnerleriyle, okul ortamındaki eğitici ve yöneticilerle, iş ortamındaki meslektaşlar ve yöneticilerle LGBTİ'lere yönelik herhangi bir ayrımcı pratiğin önlenmesi ve LGBTİ'lere yönelik olumsuz bakış açısının değiştirilmesi sosyal hizmet uzmanlarının LGBTİ'lerin çevresel sistemleri içinde yaşayacakları sorunların bertaraf edilmesini sağlayabilir.

Makro sorunlara baktığımızda ise, LGBTİ'lerin hem politika alanında hem de yasal düzlemde karşılaştıkları sorunlar için savunuculuk rolüyle LGBTİ haklarının tanınması ve yasal güvence altına alınması, toplumsal bilinç yükseltme ve yasa yapıcılarla lobicilik faaliyetlerini yürütülmesi, LGBTİ'lerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının makro görevleri arasında yer almaktadır.

LGBTİ'lerin hizmet aldıkları çeşitli kurumlardaki homofobik/transfobik algı ve tutumların değiştirilmesi ve bu konuda LGBTİ örgütleriyle söz konusu kurum ve kuruluşlar arasında bağlantı kurularak hizmet içi eğitimler sağlanması, sosyal hizmet uzmanlarının eğitimci rolü çerçevesinde gerçekleştirmesi gereken temel çalışmalar arasındadır.

Bireyin sorunlarının çeşitli olduğu yaklaşımıyla, farklı müdahale düzeylerinde farklı rol ve görevleri olan sosyal hizmet uzmanlarının, LGBTİ'lerle çalışırken de belirtilen rol ve görevleri çerçevesinde çalışmalar yürütmesinin etkili olacağı düşünülmektedir.

LGBTİ'lerle çalışacak sosyal hizmet uzmanlarının dikkat etmesi gereken ilkeler

LGBTİ'lerle çalışma bir kurum bünyesinde gerçekleştiriliyorsa, sosyal hizmet uzmanının kurumdaki diğer çalışanların da LGBTİ'lere yönelik tutum ve davranışlarındaki homofobik ve transfobik düşüncelerinin değişmesi için çalışması gerekmektedir.

Heteroseksist bir kültür içinde yaşayan LGBTİ'lerin maruz kaldığı homofobi ve damgalanmanın oluşturduğu güvensiz ortama karşı, sosyal hizmetin yaratacağı güven ortamının olmazsa olmazlarından birisi de gizliliklidir. Çalışma boyunca güveni ve güvenliği sağlamak sosyal hizmet uzmanının temel amaçlarından birisi olmalıdır.

LGBTİ kimlik gelişiminin hangi aşamada olduğunun tespit edilmesi önem taşımaktadır.

LGBTİ'lerin hayatının herhangi bir aşamasındaki yaşam krizlerini ve stres faktörlerini değerlendirebilmek için bireylerin açılmanın hangi aşamasında olduklarının ve açılmanın hayatlarındaki etkilerinin anlaşılması önemlidir.

LGBTİ'lere kendi öykülerini anlatabilecekleri, varsa diğer üyelerle paylaşabilecekleri ve geri bildirim alabilecekleri yeterlilikte zaman vermek önemlidir.

İyi bir uygulama için rehber

Cinsel Haklar Bildirgesi sosyal hizmet için iyi bir temel oluşturmaktadır.

Sosyal hizmet uzmanının uygulamaları cinselliği yeniden inşa edecek yapıda olmalıdır.

Heteroseksizm özelinde cinselliğe yönelik ayrımcılığın farkında olunması büyük önem taşımaktadır. Sosyal hizmet uzmanının kendi duygu, düşünce ve heteronormatif olmayan bir sosyal hizmet için tutumları ile meslektaşları ve diğer hizmet yararlanıcılarının duygu, düşünce ve tutumlarını bu anlamda değerlendirmesi önemlidir.

Diğer insanlarla çalışırken cinsellikle ilgili konularda açık ve hassas olabilmek için, sosyal hizmet uzmanının kendi cinselliği konusunda rahat olmasına ihtiyacı vardır.

Müracaatçıların cinsel yönelimlerini gizli tutma isteklerine duyarlı olunmalıdır.

Müracaatçılarla cinsellikle ilgili konuları konuşurken sınırları dikkatlice koymak gerekmektedir.

Cinsellikle ilgili konularda çalışırken iyi iletişim kurabilmek süreç açısından önemlidir.

Sosyal hizmet uzmanlarının cinsellikle ilgili bilgilerini sürekli güncellemeleri gerekmektedir.

Güvenli ve aynı zamanda sorgulatacı bir atmosfer yaratmak önemlidir.

Yakınlaşma, açılma için olumlu rol model oluşumu sağlanmalıdır.

Sosyal hizmet uzmanlarının karşılıklılık ilkesini ve ilişki kurma becerilerini teşvik etmesi gereklidir.

Sosyal İçerme

Murat Köylü

Eşitlik, temel haktır. Tüm insanlar, kendi potansiyellerini anlama, duyurma, geliştirme ve gerçekleştirme adına hayatın bütün alanlarına tam katılım hakkına sahiptirler. Çeşitlilik ve kapsayıcılık, demokratik toplumu güçlü ve uyumlu kılar.

Eşit istihdam olanakları dahil, etkin yurttaşlık için her türlü elverişli bağlamın yaratılması, çoğulcu demokratik yönetişimin birincil amacıdır. Ancak sosyal içermeye ve ekonomik kapsayıcılığa dayalı bir kalkınma modeli sürdürülebilir ve ancak böylesi bir kalkınma tüm toplum kesimlerinin yararınadır. Sosyal içerme, bu amaçla yürürlüğe konulan disiplinler arası, çok aktörlü ve çok boyutlu matrisi tanımlayan, makro ve mikro düzeylerde müdahaleler öneren politikalar çerçevesini tanımlar.

Ekonomik varlıkların paylaşımındaki eşitsizliklerin yanında, belirli kesimlerden bireylerin maruz kaldığı ve kökleri derine inen dezavantajlar, “ötekiler” ile ilgili yerleşik tutumlar, yani “fiili durum”, “kanun önünde eşitlik” ilkesinin tek başına herkese fiili eşit olanak tanımamasını, yaratmasını ve ayrımcılık ya da yoksulluk ile mücadelenin başarılmasını engeller.

Ten rengi ya da etnik köken, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, yaş, engellilik, sağlık durumu gibi toplumsal kimlikler temelinde canlılığını koruyan eşitsizlikler, bir nesilden diğerine aktarılan mahrumiyet, yoksulluk ve toplumsal dışlanma döngüleri yaratır.

Kimlik temelinde dışlanan insanlar, “sadece yoksul” değil, “daha yoksul”, “daha yoksun” ve her tür ihlale karşı “daha savunmasız” durumdadırlar. Sadece ekonomik düzeyde değil, “kim oldukları” temelinde de dezavantajlı konuma itilirler. Kalkınmanın ve sosyal refah paylaşımının dışında bırakılırlar. Bu eşitsizlikler kamusal ve özel hayatın pek çok yönünde ortaya çıkar: eğitim, istihdam, barınma, sağlık ve bakım olanakları, kamu sektörü veya özel sektör tarafından sunulan mallara ve hizmetlere erişim gibi.

Sosyal dışlanma, kişileri özgür iradeleri ile tercihte bulunmaktan, olanakları kullanmaktan, marjinalleştirilmekten sakınmaktan, haklarını talep ve elde etmekten mahrum bırakır. Ayrımcılık ve sosyal dışlama kamu kuruluşlarında, bütçe ve politikalarda, adalet sistemi içinde, eğitimde, sağlık alanında ve hatta ailede veya dışlanmış grubun kendi içinde vuku bulur.

Sosyal dışlanma, yoksulluğu, güvensizliği, çatışmayı ve şiddeti besler. Eğer etkin şekilde mücadele edilmek isteniyorsa, problem, nedenleri, tarafları ve sonuçları ile

birlikte kabul edilmeli, tanınmalı, anlaşılmalıdır. Hükümetler, siyasi partiler, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum, özel sektör, akademi ve medya, mümkün olduğu kadar işbirliği içinde, sosyal içerme stratejileri geliştirmelidir.

Sosyal dışlanmanın üstesinden gelecek ve içermeyi teşvik edecek stratejik hedefler dört geniş ilkenin somutlaşmasına yönelir:

- Sosyal dışlanma durumundakilerin insan haklarının her bakımdan ve tam anlamıyla tanınması
- Tüm paydaşların kolektif ve bireysel sorumlulukları paylaştığı bütünsel katılım
- Sosyal uyumun kamu yararının vurgulanarak marjinalleştirmenin yok edilmesi
- Somut politikaların taahhüt altına alınması ve mücadelenin kurumsallaştırılması

Sosyal dışlama

“Sosyal dışlama” karmaşık ve çok katmanlı bir dinamiktir. Sadece maddi zenginlik ve refah eksikliği ile değil, aynı zamanda sembolik dışlama, sosyal-politik mahrumiyet ve ana toplumsal kurumlara yetersiz katılım ile ilişkilidir. Sosyal dışlama, birey ile toplum arasındaki ilişkinin kalitesine vurgu yapar.

Toplumsal süreçler açısından sosyal dışlama, belirli bireylerin ve kesimlerin toplumun sınırlarına itilmesini, demokratik yönetimden uzaklaştırılmasını, temel yetkinliklerinin gelişmesinin ve hayat boyu öğrenme olanaklarının engellenmesini ve ayrımcılıkla sonuçlanan diğer dinamikleri ifade eder. Bu dinamikler kişileri iş aramaktan, iş bulmaktan, mesleki gelişimden, gelir ve eğitim olanaklarından, toplumsal ve topluluksal yapılardan, ağlardan ve etkinliklerden uzaklaştırır. İktidar ve karar alma yapılarına son derece düşük düzeydeki erişimleri, kendilerini güçsüz, kendi gündelik hayatlarını etkileyen kararları dahi kontrol edemez durumda bulmalarına, hissetmelerine neden olur.

Kısacası sosyal dışlama, belirli toplumsal kesimlerde kitlesel biçimde sosyal, politik ve ekonomik savunmasızlık yaratılması sonucunda, bu toplumsal kesimlerin yetkisizleştirilmesine, ilişkisizleştirilmesine; ve bunun sonucunda toplumsal dokunun parçalanmasına, toplumsal bağların zayıflamasına kaynaklık eder.

Toplum ve Devlet, dezavantajlı ve savunmasız toplulukların içine kısırıldığı bu kısır döngünün üstesinden yasalar, politikalar ve kurumsal uygulamalarla gelmek zorundadır. Özellikle de istihdam piyasasına, barınmaya, eğitime, adalete erişime ve sağlığa odaklanılmalıdır.

Sosyal dışlamanın üstesinden gelmek için, kişilerin dışlama pratiklerine maruz bırakıldığı süreçleri ve işleyişi anlamak önemlidir. Kişiler, toplumdaki güçlü ve egemen

kesimlerin tutumlarını ve değerlerini yansıtan, destekleyen ve yeniden üreten yasalar, kurumlar, politikalar ve gelenekler tarafından dışlanırlar.

Sosyal dışlama bazı durumlarda açık ve kasıtlıdır. Böylesi durumlarda devlet kurumları mevzuatta, politikalarda ve programlarda kasten ayrımcılık yapar. Bununla birlikte, birçok durumda, kamu kuruluşları dışlamayı resmi olmayan şekillerde idame ettirir. Toplumdaki güç ilişkilerini, yaygın ve egemen önyargıları yansıtan kamu sektörü çalışanları da bu türden ayrımcılık temellerinin -daha da- kurumsallaştırılmasına hizmet ederler.

Dışlama, sıklıkla, göze çarpmadan, gizli veya doğrudan kasıt gözlenmeden gerçekleşir. Örneğin engellilerin hizmetlerden ve siyasi katılımdan dışlanmaları, onların ihtiyaçlarına yönelik farkındalık ya da sorumluluk noksanlığı veya toplumsal tutumlar nedeniyle işler. Kimi gruplar dil bariyerine takılır, eşcinseller ve translar daha çocukluktan dışlanma döngüsüne girer ve benzeri... Ayrıca, güçsüzlük veya savunmasızlık hissi kişileri özgüvenden ve dışlanma ile mücadele etme becerisinden yoksun bırakır.

Sosyal dışlama dünyanın her yerinde yaşanan çatışmaların ve güvensizlik ortamının esas nedenlerindedir. Dezavantajlardan muzdarip olan, haklar ve özgürlükler bakımından eşitsiz konumda bulunan, siyasi süreçlerde varlıkları ve katılımları inkâr edilen, reddedilen ve marjinalize edilen grupların üyeleri bir araya gelebilir. İlk adım barışçıl gösteriler, grevler, boykotlar olabilir; ancak dışlanmanın sürmesi sonucunda toplumsal hareketlenmelere fiziki şiddet boyutu eklenebilir.

Sosyal dışlama mafya ve çete şiddeti halinde de güvenlik zafiyeti yaratır. Toplumlarından yabancılaştırılan, iş olanaklarından ve karar alma süreçlerinden dışlanan gruplar şiddet ve suç zincirine sıklıkla mağdur veya -kendilerini güçlü kılabilecekleri ortamlarda- fail olarak katılabilirler. Bu durum ayrıca, yaşadıkları yer temelinde kişilerin daha da dışlandığı kentsel bölgeler ortaya çıkarır.

Sosyal uyum

Avrupa Konseyi tanımına göre “sosyal uyum” kavramı, tüm yurttaşların, ayrımcılığa maruz kalmaksızın ve eşit dayanaklardan yararlanarak, sosyal ve ekonomik haklara erişimlerini sağlayan değerleri ve ilkeleri kapsar. “Sosyal uyum”, herhangi bir tür ayrımcılığa, eşitsizliğe, marjinalleştirmeye ve dışlamaya kolektif biçimde dikkat edilmesi, özen gösterilmesi, üst düzey farkındalık oluşturulması şartını sürekli anımsatan bir bayrak direği gibidir.

Politikalar bakımından ise, “sosyal uyum” her bir yurttaşın, bireyin, toplumda eşit katılımını ve temsiliyetini güvence altına almaya dönük her tür eylemi ifade eder.

Tüm paydaşların sosyal uyumu korumak ve desteklemek için atmaları ve sürdürmeleri gereken adımlar arasında şunlar birincil önemdedir:

- Sosyal içermeyi teşvik eden yasaları, düzenlemeleri ve politika çerçevelerini oluşturmak
- Sosyal dışlamaya maruz bırakılan toplumsal kesimlerin, diğer toplumsal kesimler kadar kamu harcamalarından yararlanmalarını sağlamak
- Dışlanmış grupların ekonomik olanaklarını ve hizmetlere erişimini güçlendirmek
- Dışlanmış grupların toplumdaki siyasi temsilini, örgütlenme ve harekete geçme (mobilizasyon) kapasitelerini desteklemek
- Yurttaşların temel insan haklarına ilişkin hesap verebilirliği artırmak
- Önyargılar ile mücadele ederek toplum genelinde tavır ve tutum değişikliği yaratmak

Hükümetler, siyasi partiler, adalet sistemi, özel sektör, sivil toplum, akademi ve medya, yukarıdaki alanların niteliğindeki herhangi bir yetersizliğin ya da boşluğun, sosyal uyumun aleyhine çalıştığını anlamalıdır.

Avrupa Konseyi Sosyal Uyum Strateji Belgesi, taraf Devletler'e, sosyal uyumu sağlama çalışmalarında kullanabilecekleri faydalı bir politika çerçevesi sağlamıştır. Taraf Devletler:

- Uygun prosedürler aracılığıyla, yurttaşların haklarını talep ve elde etmelerine olanak sağlayacaklar; sosyal ve ekonomik hakları kullanılabilir ve etkili kılacaklardır.
- Marjinalleştirmeyi engelleyerek, bazı toplum kesimlerinin refahtan pay alırken, ötekilerin damgalanmasını ve sınırlara hapsedilmesini engelleyeceklerdir.
- Yoksulluğa ve sosyal dışlanmaya karşı mücadelede yeni bilişim teknolojilerinden ve uygun diğer destek yapılarından yararlanacaklar; bu araçları en hassas toplumsal kesimler için erişilebilir, etkili ve verimli kılacaklardır.
- Özellikle en hassas toplumsal kesimlere yönelik ekonomi politikaları ve uygun destek tedbirleri yolu ile işsizlik oranlarını azaltacak ve istihdama erişimi teşvik edeceklerdir.
- Kamu hizmetlerinin kalitesini artıracak; tüm yurttaşların bu hizmetlere fiili ve eşit erişimini garanti altına alacaklardır.
- İnsan haklarına dayalı sosyal koruma anlayışının gözden geçirildiği ve geleneksel yaklaşımlara geri dönüşme baskısının güçlendiği şartlarda, yeterli ve kapsayıcı sosyal koruma düzeylerini koruyacak ve bu düzeyleri sürdürecektir.

- Tm toplumsal kesimlerden yaşı kişilerin ihtiyaçlarına, uygun emeklilik sistemleri ve kuşaklar arası dayanışmanın kurumsallaştırılması yolu ile yanıt vereceklerdir.
- Toplumdaki sosyal dayanışma ve karşılıklı sorumluluk hissiyatını canlı tutacaklardır.
- Aile ve aile hayatı modellerindeki değişimlere, örneğin çalışma ve özel hayatın keştiği noktalarda, uzlaşma ve uyum sağlama yolu ile yanıtlar sağlayacaklardır.
- Savunmasız/hassas/dezavantajlı kimliklerden çocukların ve gençlerin korunmaları ve toplumsal hayata etkin biçimde katılmaları için politikalar geliştireceklerdir.
- Toplumun savunmasız ve/veya özel ihtiyaç sahibi kesimlerinin entegrasyonu, eşit yurttaş ve insan haklarına erişmeleri için gereken tm koşulları yaratacaklardır.
- Hoşgörüsüzlük ve ayrımcılığın her türü ile mücadeleyi devamlı kılacaklardır.
- Kültürel ve etnik çeşitliliği, toplumun güçlü yanı olarak tanıyacaklardır.

Sosyal uyum kavramı ve politikaları çerçevesinde vurgulanan farklı noktalar, kapsanan unsurların kompleks yapısını göstermektedir. Gerçekten de, sosyal uyum çoğulcu ve katılımcı demokrasinin kaynağıdır. Çeşitlilik içindeki toplum yapısının farklı aktörlerinin ve farklı kuruluşlarının sosyal uyuma dair çabalarının birbirini mantıksal bir bütünlük içinde tamamlaması gerekir. Sosyal uyum ancak o halde, bireysel ve toplumsal yetkinliklerin, toplumsal kesimlerce ve örgütlerce tam olarak ifade edilmesine elverişli zemin yaratabilir. Sosyal uyum, insan kaynağının ihmal edilmesi ya da boşa harcanması riskini düşürmek üzere, her tür marjinalleştirme ve dışlamadan kaçınmayı başarmalıdır. Sonuçta, farklı kimliklerin varlığının kabulü ve kendilerini dile getirme haklarının teslim edilmesi, her tür fanatizme karşı güçlü koruma önlemleri de oluşturur.

Sosyal içerme

İnsan haklarına dayalı bir perspektiften, «sosyal içerme», bir insanın toplumsal kimliğinin ve hukuki kişiliğinin tam olarak tanınması, bireyin toplum içinde kendini tam olarak gerçekleştirebilmesi, kişinin sosyal, özel ve kamusal yapılar içinde kabul edilmesi ve tanınması; eğitime, kültüre, istihdama ve sivil alana dayalı katılım kanalları üzerinden toplum içindeki ilişkiler ağına entegre edilmesi anlamına gelir.

Sosyal içermenin dezavantajlı arka planlardan gelen ve riskli koşullarda yaşayan insanlar için üst düzey bir önemi vardır. Onlar için sosyal içerme, toplumun eşit üyeleri

olarak kendi insan haklarını elde etmeleri önündeki çok çeşitli engelleri kaldıracak yasama, politika yapma ve karar alma faaliyetleridir.

Sosyal içerme, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındakilere olanaklar yaratan ve ekonomik, sosyal ve kültürel hayata tam katılımları için gereken kaynakları sunan ve yaşadıkları toplumda “normal” kabul edilen hayat standartlarını ve esenliği temin eden süreçleri tanımlar.

Böylece sosyal içerme “etkin yurttaşlığı” hedefler. Etkin yurttaşlık, tüm yurttaşların, özellikle de en dezavantajlıların, sosyal ve politik hayata tam katılımı anlamına gelir. Politik hayata tam katılım, insanların kendi hayatlarını ve temel insan haklarına erişimlerini etkileyen karar alma organlarında söz ve yetki sahibi olmalarını güvence altına alır.

Sosyal içerme için öncelikli yasama ve politika alanları

Marjinalleştirme ve sosyal dışlama ile mücadele, genel bir strateji altında çeşitli alt-stratejilerin ve politikaların seferber edilmesini ve koordinasyonunu taahhüt altına alacak kurumlardan oluşan çok taraflı bir teşkilat yapısı, buna öncelik veren siyasi irade, yasal zemin ve bütçe gerektirir. Kamuoyu oluşturulmalı, sürekli destek sağlanmalıdır. İster ekonomik veya toplumsal nitelikte olsunlar, toplumdaki eşitsizlikleri kabul ve analiz etmeden sosyal dışlama ile mücadele edilemez. Hükümet politikaları sosyal dışlamayı hafifletebileceği gibi, tam tersine alevlendirebilir de.

1. Sosyal içerme için öncelikli yasama ve politika alanları şu başlıklarda ele alınabilir:
2. Toplumsal kimliğin tüm çeşitliliği içinde tanınması
3. Kültürel ifadenin ve medya görünürlüğünün desteklenmesi
4. Hukuki kişiliğinin tanınması
5. Ayrımcılığın yasaklanması ve ayrımcılıkla mücadele
6. Şiddetten ve nefret suçlarından koruma
7. Damgalanmadan ve nefret söyleminden koruma
8. Kişisel verilerin korunması
9. Bilgiye ve iletişim mekanizmalarına erişim
10. Adalete erişim ve hukuki güvenliğin sağlanması
11. Şikâyet mekanizmalarına erişim

12. Hesap verebilirliğin g¼venceye alınması ve cezasızlık ile m¼cadele
13. Sağlık hizmetlerine erişim, kapsayıcı sağlık m¼fredatı
14. Barınma hakkının korunması, kapsayıcı şehir planlama
15. İřg¼c¼ne katılıma açık teşvik
16. Sosyal g¼venlik ve sosyal koruma
17. Karar alma s¼reçlerine etkin katılıma ve siyasi temsile açık teşvik
18. Eğitim ve oğretim hizmetlerine erişim, kapsayıcı m¼fredat
19. Aile içi şiddet ile m¼cadele, aile içi dayanışmanın desteklenmesi
20. Çocukların ve gençlerin dışlanma d¼ng¼s¼ riskine karşı korunması

Sosyal Hizmet - Sosyal İçerme İlişkisi ve Dışlanma ile Mücadele

Tuna Semir Akpınar

Bugün, devletlerin sosyal politika üretme ve geliştirme çalışmalarının temel taşı olarak görülen “sosyal içerme” kavramı; haklarına erişimde sorunlar yaşayan, ötekileştirilmiş, sosyal ve ekonomik açıdan yoksunluk yaşayan bireylerin ve toplumsal kesimlerin, yaşadıkları toplumun azami yaşam standartlarına ulaştırılma mücadelesi olarak tanımlanmaktadır.

Avrupa Birliği'nin de toplumsal sorunlar arasında sıklıkla değindiği “sosyal dışlanma” pratiklerine karşı kapsamlı çözüm olarak önerdiği “sosyal içerme” kavramı, çok boyutlu bir anlamsal yapıya sahip olup, yorumlanma şekli ile bireye ve söz konusu toplumsal kesime, üyesi olduğu toplum içinde verilen önemi gösterir. Bu açıdan, eşit vatandaşlık hakkı sağlama çalışmalarının içeriğini de belirler.

Günümüzde, özellikle Avrupa ülkelerinde kamu politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında sosyal içerme, temel hedeflerden biri olarak benimsenmektedir. Bununla birlikte, bu hedefe ulaşmanın sadece idari kurumların sorumluluğunda olması ve sadece bu kurumların faaliyetleriyle gerçekleşmesi düşünülemez. Bu yüzden hem kamu kurumlarının kendi arasında hem de işçi ve işveren sendikaları, sivil toplum kuruluşları, eğitim kurumları ve yerel yönetimlerle sürekli irtibat ve işbirliği gereklidir. Ayrıca, kamu politikalarının etkisini arttırmak için toplumda sosyal dışlanma, ayrımcılık ve dezavantajlı gruplar ile ilgili hassasiyetin ve farkındalığın artırılması gereklidir (Gündüz, 2007).

Sosyal içerme kavramı incelenirken görülecektir ki, sözlük anlamı ile bakılacak olursa, içerme kelimesi mantıksal bağıntı olarak, bir şeyin başka bir şeyi kendi kapsamı içine alması olarak tarif edilmektedir. Sistemi tersten işletecek olursak, kendi kapsamı içine alması için öncelikle bu kapsamın dışında kalmış ya da bu kapsamın dışında bırakılmış birey veya kesimlerin kabul edilmesi gerekmektedir. Yani sosyal içerme; sosyal dışlanma sonucu ortaya çıkmış gruplar arasındaki uçurumu ortadan kaldırma amacını betimleyen bir kavramdır.

Sosyal içermenin karşısı olarak karşımıza çıkan “sosyal dışlama”, bireylerin farklılıkları ve yoksunlukları üzerine ortaya çıkan durumdur. Sosyal dışlanma; toplumsal, ekonomik ve siyasal bunalım süreçlerinde oluşan çelişiklere bağlı sorunların bir doğurgusudur (Cılga, 2009). Pek çok sebeple sosyal dışlanmaya maruz kalan bireyler, kendilerini kısır bir döngü içerisinde bulmaktadır. Var olan yoksunluklar çözüme kavuşturulmazsa, yeni yoksunluk durumları doğurmakta ve mevcut olanları da sürekli

hale getirmek suretiyle bir çığ etkisi yaratmaktadır. Yoksulluk ve yoksunluk, birbirini etkileyen unsurlar olup; sosyal dışlanmanın etkisi ile doğmuş ya da bu sebeplerden dolayı sosyal dışlanmayı ortaya çıkarmış, ötekileştirilenleri kısır bir döngüye hapsetmiş sosyo-ekonomik durumlarıdır. Bu bağlamda ele alındığında, sosyal dışlanma unsurları, perçinlenmiş zincirin halkaları gibi birbirlerine etki etmek suretiyle sosyal dışlanmayı açığa çıkarmaktadır.

Mikro, mezzo ve makro gibi farklı ölçeklerde kendini gösteren sosyal dışlama, toplum normlarına göre şekillenmekte ve kimi kesimlerce de meşru addedilen “haklı bir tepki” olarak ifade edilmektedir. Bu tutumların temel nedenleri arasında ekonomik, dini ve kültürel etkilerin büyük payının olmasının yanı sıra siyasi iktidarların dışlanmışlık içerisinde olan gruplara bakış açısı ve toplum nezdinde yarattıkları algıların da etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Dışlanmanın siyasi emellerle de bir “böl ve yönet” taktiği şeklinde kullanılması olgusu, uzun vadede telafisi imkânsız yakın sonuçlarla karşılaşmamıza sebebiyet vermektedir.

Sosyal dışlanma, bireyin içinde yaşadığı toplumla bütünleşmesini sağlayan kurumlardan, kültürden ve değerlerden kısmen veya tamamen uzaklaştırılmasıdır (Adak, 2012). İktidarların, benimsedikleri politikaları sosyal içerme temelinde üretmesi gerekirken, tam tersine dışlama ve ötekileştirme üzerine kurgulaması hak kavramının ve eşit vatandaşlık ilkesinin sekteye uğramasına neden olmaktadır. Farklılıkların, eşitsizlik ve mağduriyet oluşturması bir demokrasi sorunudur ve gelişmemişlik göstergesidir (Aktaş, 2012). Bireyi, topluma karşı koruma konusunda yetersiz kalan, hatta nefret suçlarına ve nefret söylemlerine sebebiyet veren bu negatif yönetim anlayışı insan haklarına aykırı olmakla beraber bir biyoiktidar meselesidir. Biyoiktidar; iktidarların, insan bedenine yönelik kendi fikirleri doğrultusunda yönetme, şekillendirme, düzenleme gibi müdahaleleridir. İnsan bedeninin sınırlarını belirleme ve bedeni ile yapabileceklerini yönetmeyi amaçlayan biyoiktidar kavramı gücü elinde bulunduranların kontrol hırslarını yasalar ve kanunlar ile doyuramayıp başka bir yönetime başvurmasıdır.

Sosyal içermenin sosyal hizmet boyutu

Yaşam ve demokratik katılım standartlarını toplumdaki her birey için eşit biçimde sağlamakla yükümlü olan devlet kurumu; bu görevini sahip olduğu tüm ekonomik ve idari inisiyatifleri seferberliğinde en etkili şekilde kullanarak, sistematik bir şekilde yerine getirmelidir. Bir sosyal politika meselesi olan sosyal içerme hedefine ulaşılmasında devletlerin mevcut imkânlarını toplumla buluşturabilecek olan en etkili meslek, sosyal hizmettir.

Sosyal hizmet, sosyal işlev kapasitelerini yenilemek veya arttırmak suretiyle amaçlarına uygun sosyal koşulları yaratmak için bireylere, gruplara, ailelere, örgütlere ve toplulukların hizmetine sunulan profesyonel yardım etkinliğidir (Zastrow, 2010).

Sosyal hizmeti icra edecek meslek elemanlarının, yani sosyal hizmet uzmanlarının görev tanımı içerisinde “hak temelli çalışma” ifadesi yer almaktadır. Sosyal çalışmacılar, baskı karşıtı uygulama kriterleri doğrultusunda sosyal dışlanmaya maruz kalmış kişi ya da gruplarla çalışan, bu kişi ya da grupların refah seviyesini yükseltme, temel haklarına ulaşım yollarını açma ve güçlendirme çalışmalarında bulunan kişilerdir. Bireyin dahil olduğu ekolojik sistemi tüm yönleri ile ele alabilen sosyal hizmet uzmanları; var olan durumları ve tehditleri göz önünde bulundurup bunlara çözümler üreterek çalışmalar yapan, profesyonel meslek elemanlarıdır.

İktidarların geliştirdiği sosyal politikaların uygulayıcısı ve geliştirilme aşamasında katkı sağlama rolünü üstlenmiş olan uzmanlar, karşılaştıkları her türlü dezavantaj karşısında temel meslek etiğine uygun davranmalıdırlar. Sosyal hizmet uzmanları, bireyin varoluşundan kaynaklı sahip olduğu temel hak ve özgürlüklerin savunucusu; eğer varsa bunların önünde ki engelleri yıkan ve daha sonrasında ulaşılan refah seviyesinin de sürekliliğini sağlayan profesyonellerdir.

Sosyal hizmet mesleği, insan hakları ve sosyal adalet ilkelerine bağlı, her zaman insanların sorunlarına çözüm getirme çabasında olan, bireylerin refah durumlarının geliştirilmesi için çalışmalarda bulunan bir meslektir (Birinci, 2012). Yapılan çalışmaları bir “hayır işinden” farklı kılan sistemli, bilimsel ve insan hakları tabanına dayandıran bu meslek, sosyal dışlanma problemlerini bir “acıma” duygusundan sıyrarak çözüm üretmekte ve en temelde sosyal içerme hedefini gerçekleştirme çalışmaları yürütmektedir.

Sosyal hizmetler, çalıştığı gruplar noktasından ele alınacak olursa, sosyal dışlanma pratiklerine maruz kalan engelliler, yaşlılar, işsizler, yoksullar, kadınlar, adalet sistemi içerisinde yer alan çocuklar, mülteciler; lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks (LGBTİ) kişiler ve benzeri gruplar ile yakından ilgilidir. Sosyal hizmet mesleğinin, bu grupların ötekileştirilmesi ile mücadele etmek ve söz konusu kısır döngünün içinden mağduriyete uğramış kimseleri çıkarmak gibi sosyal içermenin tanımı ile taban tabana uyuşan bir görev tanımı vardır. Sosyal dışlanmaya neden olan her türlü ırkçılık, yabancı düşmanlığı, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, homofobi ve transfobi ile mücadele eden sosyal hizmet mesleği, sosyal dışlanmanın tüm yönlerine karşı koyacak mesleki becerilere sahiptir. Bahsedilen becerinin kazanılma aşamasında lisans ve yüksek lisans seviyesinde verilen eğitimlerin kalitesi ve müfredatının da belirleyici olduğu unutulmamalıdır. Ancak sağlıklı planlanmış bir politika geliştirme süreci, bu politikayı uygulayacak personelin eğitimini de tasarlamaktan geçmektedir.

Hedef: Eşitlik ilkesinin hayata geçirilmesi

Sosyal içermenin hedefi; hak ve özgürlüklerin sağlanması, bireylerin eşitliği, ayrımcılığın ve ötekileştirmenin olmadığı bir toplum yaratmaktır. Farklılıkların hoş görmek yerine olduğu gibi kabullenilmesi, bu farklılıklara saygı duyulması; toplum ve

iktidarlar tarafından siyasi, sosyal ve ekonomik yönlerden desteklenerek sağlanacaktır. Bir sosyal eylem planı olarak görülebilecek sosyal içerme, çok yönlü bir kavram olması nedeniyle çok yönlü çalışmalar gerektirmektedir. Her ne kadar imkânsız olarak gösterilmeye çalışılsa da sistemlerin bireye yarattığı sorunları ortadan kaldırmak ve farklılıklarından dolayı oluşan dışlama mekanizmalarını yıkmak 21. Yüzyılda gelinen insan hakları anlayışı ve metinleri doğrultusunda tartışmasız bir gerekliliktir. Çoğunluk veya güçlü olanın kendinden farklı olanı, azınlıkta kalanı yargılama ve ötekileştirme güdüsüne karşı mücadele etmek uzun soluklu bir serüvendir. Bir insan ömrü için uzun sayılabilecek süreler, devletler ve politikaları için adım adım planlanabilecek süreçlerdir. Bu planın sadece kâğıt üzerinde kalmaması için toplumun konu ile alakalı farkındalığının artırılması, siyasi ve ekonomik güçlerin bu alana eğilmesi şarttır. Sosyal hizmet mesleğinin de sosyal içerme hedefi doğrultusunda çalışmalarını hiçbir zaman yeterli görmeme ve kapasite artırma çalışması göstererek sosyal dışlanma ile mücadele etmesi, sosyal içerme hedefine ulaşmadaki başarıyı belirleyecek unsurlardan belki de en önemlisidir. Sosyal hizmetin; kamu, sivil toplum örgütleri ve birey arasında kuracağı bağlantılar, dışlanmaya maruz kalmışlara karşı savunuculuk ve içerme çalışmalarında uzmanların elini güçlendirir. Gerekli bilgi ve becerilere sahip olup, devlet nezdinde siyasi ve idari açıdan kapsamlı şekilde desteklenecek sosyal hizmet uzmanları; dezavantajların ortadan kaldırılmasında etkili bir rol oynayarak sosyal dışlanma mağduriyetinin yaşanmadığı ve herkesi eşit şekilde içeren, katılımcı ve çoğulcu bir toplumsal yapının oluşmasını sağlayacaktır.

Kaynakça

- Adak, N. (2012). AIDS ve Sosyal Dışlanma. *Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet*, (s. 417). Ankara.
- Aktaş, A. M. (2012). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği. *Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet*, (s. 102). Ankara.
- Birinci, E. (2012). Cinsel Yönelim ve Sosyal Hizmet. *Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet*, (s. 15 7). Ankara.
- Cılga, İ. (2009). SOSYAL DIŞLANMANIN DİNAMİĞİ, BİLİMİN, MESLEĞİN DIŞLANMASI VE ÖNGÖRÜLERİ. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 1.
- Gündüz, G. S. (2007). *SOSYAL İÇERME POLİTİKALARININ UYGULANMASINDA KAMU İSTİHDAM KURUMLARININ ROLÜ*. Ankara. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5623dedded6fe5.53506269. www.tdk.gov.tr. adresinden alınmıştır
- Zastrow, C. (2010). Ankara: Nika Yayınevi.

Kapsayıcı Sosyal Hizmet

Brian O'Neill

Bu kısa makalede özel olarak LGBT insanlardan ziyade genel olarak insanlarla ilgili sosyal hizmetler pratiği için bir ilke önermek istiyorum: hizmet alan herkesin, LGB olarak açıkça tanımlansın tanımlanmasın, bir düzeyde eşcinsel bir cinsel cazibeye sahip olabileceğini varsayalım. Dolayısıyla tüm cinselliklerden, toplumsal cinsiyet kimliklerinden, etnik ve ırksal arka-plandan, yeteneklerden ve sosyal sınıflardan gelen insanlar için etkin ve güvenli olan bir sosyal hizmetler yardımı sağlamak zorundayız. Bunun üzerine düşüncelerimi anlamama yardımcı olması için kendi kişisel ve mesleki hayat öykümü de gözden geçireceğim.

Ben 69 yaşında, geleneksel bir Katolik ailenin 7 çocuğunun en büyüğüm. Annem ve babamın ikisi de Kanada'nın kırsal bölgelerinden gelmişlerdi ve büyük bir kent olan Toronto'da yaşıyorduk. Aile içinde seks hakkında konuşulan şey sadece evlilik dışı seksin tüm biçimlerini yasaklayan Katolik ahlaki ilkeleriyle yaşamamız beklendiğiydi. İlkokulu ve ortaokulu Katolik okullarında okudum ki onlar da bu değerleri daha da güçlendirmekten başka bir şey yapmadı. Homoseksüellerle ilgili duyulabileceğiniz tek söz onların sapkın, suçlu ve tehlikeli bir doğaya sahip olduklarıydı.

İlkokulda belirsiz bir biçimde de olsa diğer çocuklara karşı bir tür ilgim olduğunun farkındaydım; lisedeyse diğer çocuklara cinsel ilgi duyduğumun kesinlikle ayırdındaydım ancak 1960'larda olduğumuzdan, geylerle ilgili bir toplumsal tartışma yoktu ve eşcinsel bir cinsel ilişki veya aşk yaşayacağımı hayal dahi etmiyordum. En sonunda bundan "kurtulacağımı" düşünüyordum; bu yüzden de lise ve üniversite yılları boyunca kızlarla çıkmaya devam ettim. Ne var ki, elbette bu olmadı ve üniversitede bir başka öğrenciyle tanıştım; kısa bir ilişkimiz oldu... 1960'larda olduğumuzu ve toplumda homoseksüelliğe ilişkin herhangi bir kabul olmadığını aklımızın bir köşesinde tutalım. Sonunda, 1971'de okuldan mezun olduğumda, "gey özgürleşme" hareketi doğuyordu ve kendimi geylerin kabul edilmesi için çalışan yerel gey gruplara katılarak "açılmaya" başlamış buldum.

Benim sosyal hizmetler kariyerim 1968'de çocuk sağlığı - çocuk ve aile hizmetlerinde başladı. LGBT insanlar ayrımcılık karşısında henüz hukukî haklara sahip olmadığı için, kendi cinselliğimi meslek yaşantımda gizledim... ve hizmet verdiğim kişiler de kendi eşcinsel yönelimlerini gizliyordu... herkesin heteroseksüel olduğu varsayılıyordu. Kendi hizmetimde, hizmet verdiğim bazı kişilerin hem ebeveyn hem de çocuk, eşcinsel yönelime sahip olduğunu düşünüyordum. Ne var ki bunu açıklamak için kendilerini güvende hissetmiyorlardı ve kimliklerinin bu yönünü gizlemek onların çatışma yaşamaları ve acı çekmesi anlamına geliyordu. Maalesef, hizmet alan

kişilerin yaşamlarının ilgili olabilecek cinsel yönlerini ifa etmeye yetecek kadar güven hissetmiyordum. Bu nedenle, benim sosyal hizmetler pratiğim hizmet alan bazı kişilere etkin şekilde yardımcı olmada yetersizdir.

Neyse ki, eşcinsel davranışları 1969'da etkin bir şekilde suç olmaktan çıkarıldı ve cinsel yönelim temelinde ayrımcılık 1970'lerdeki bölgesel insan hakları kararnameleri ve 1985'de federal anayasa tarafından yasaklandı. Bunu takiben Kanada'daki profesyonel sosyal hizmetler kurumlarının etik davranış kuralları da gey karşıtı ayrımcılığını yasakladı.

Sosyal Hizmetler zerine yüksek lisansımı 1971'de ve doktoramı 2004'te bitirdim. Doktora aratırmam gey erkeklerin Kanada'da sosyal hizmetler eğitiminde neler deneyimlediklerine odaklıydı. Genel olarak, onların deneyimi, sosyal hizmetler okulları veya sosyal güvenlikte gey sorunlarının nadiren tartışıldığı yönündeydi ve hâlâ böylesi konular açma konusunda kendilerine pek güven duymuyorlardı. Ecinsellik artık zihinsel bir hastalık olarak kabul edilmemesine rağmen, hâlâ insanların damgalandığı bir durum konumundaydı. Ecinsellik tartışmasının sessizletirilmesinin yollarından birisi de sosyal güvenlik politikaları kadar sosyal hizmetler eğitimi pratiklerinden bu konulara itaatti. Bu soruna çözüm bulmak için yaptığımız ilk şeylerden birisi sosyal hizmetler okullarının müfredatının, sosyal güvenlik politikaları ve pratiklerinin LGBT konusunu kapsamasını savunmaktı. Savunduğumuz bir diğer şey de, sosyal hizmetler öğrencilerini farklı cinsel yönelimler ve toplumsal cinsiyet kimliklerinden insanlarla birlikte alıabilecekleri şekilde yetiştirmektir.

1995'ten beri bir sosyal hizmetler okulunda bir ğretim görevlisi olarak akademik kariyerime baladığımdan beri, bu hedefler doğrultusunda çalıştım. Sosyal hizmetler çalışanlarının toplumsal cinsiyet beyanı, cinsellik, din, ırk, etnisite, yetenekler ve sosyal sınıf bakımından eitlilikleri de ihmal etmeden tüm insanlara etkin bir şekilde müdahale etmesine yardımcı olma konusunda önemli bir mesafe kat edildi. Benim öğretmeye çalıştığım kilit bir ilke, hizmet alan kişilerin otomatik olarak heteroseksüel olduklarını, onlar bize aksini açıkça söylemedikleri sürece, varsaymamamızdır; hepimiz farklı toplumsal konumlara sahibiz, onları tüm durumlarda her zaman göstermeyiz, ancak bunu tüm insanlar için güvenli ve etkin bir şekilde hayata gecirmeliyiz.

Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Trans Sağlık Yetersizlikleri: Sosyal Hizmetlerde Uluslararası Perspektifler

Julie Fish ve Kate Karban

Sosyal hizmetlerin sağlık eşitsizlikleriyle mücadeledeki rolü için uluslararası zorunluluk

İnsanların toplumsal koşullarının, sağlık ve sıhhatleri üzerinde giderek artan bir etkiye sahiptir. Önyargı ve ayrımcılık, lezbiyen, gey, biseksüel ve trans (LGBT) insanların yaşamlarını sınırlar ve sağlık alanında eşitsiz sonuçlar oluşmasına katkıda bulunurlar; bu kitap sosyal hizmetlerin LGBT'lerin karşılaştığı sağlık eşitsizliklerini çözmeye ve olumlu sosyal bakım sonuçlarını teşvik etmede nasıl işlev gösterebileceğini açıklar.

İnsan hakları yaklaşımları

Evrensel beyannameden yaklaşık yetmiş yıl sonra, LGBT insanların insan hakları, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından Herkes Özgür ve Eşit Doğar (Born Free and Equal) (BM, 2012) isimli çığır-açıcı bir belgeyle kabul edildi. Söz konusu belge tüm üye ülkelerin uygulamak durumunda olduğu, LGBT insanları için beş başlık ve koruma belirleyen çekirdek bir hukuki zorunluluk belirler. Bununla birlikte söz konusu beş ilke, LGBT insan hakları için küresel bir öncelik oluşturan sosyal koruma ve sağlık hakkını da kapsayan Yogyakarta İlkeleri'nde özetlenen hak sayısına (29) göre oldukça yetersizdir. (Uluslararası İnsan Hakları Hizmeti (IHSR), 2007).

İnsan hakları yaklaşımları insanların sağlığı üzerine etkide bulunan toplumsal ve politik adaletsizliklere uluslararası bir perspektif getirmeye çalışır. Pek çok ülkede, LGBT insanlar BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin kapsadığı hak ve özgürlüklerden faydalanamamaktadır. 76 BM üyesi ülkede, yetişkinler arasında karşılıklı rızaya dayalı eşcinsel davranış hapisle sonuçlanan bir şekilde cezalandırılmaktadır; üstelik, beş ülkede eşcinsel davranış ölüm cezasıyla karşılaşabilmektedir. İnsan hakları yaklaşımları insanlık için temel olan hakların eksikliğinin sağlık ve sıhhat üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu kabul eder. Söz konusu yaklaşımlar, insanların aile ve özel yaşamlarına saygı, aşağılayıcı muamele görmeme hakları ve kendi yaşamları üzerinde kendi kontrollerine sahip olma ve kamu kurumlarından adil ve eşit hizmet alma özgürlüğünü koruduğundan sosyal hizmetler alanıyla da ilgilidir (Fish, 2009; 2012).

Bir sosyal hizmetler çalışanı, genç bir LGBT insanını okulda veya sağlık alanında bir homofobik saldırıdan korumak için müdahale ettiğinde; bir sosyal hizmetler çalış-

şanı LGBT hizmetlerinden faydalanan bir engellinin kendi yaşamını yönetmek için daha fazla şansa sahip olmasını sağladığında veya bir sosyal hizmetler çalışanı yaşlı bir LGBT insanının maruz kaldığı toplumsal izolasyonu kabul ettiği ve onu islah etmek için stratejiler belirlediğinde, sosyal ve sağlık eşitsizliklerini çözmeye ve yaşam kalitesini geliştirmeye katkı sağlamış olurlar. Günlük pratikte, bu müdahaleler sosyal hizmetler alanı için olmazsa olmaz olarak tanımlanabilir, ancak sosyal hizmet çalışanları genellikle toplumsal eşitsizliklerin etkisini hafifletmede insan sağlığının faydalarından habersizdirler (Fish ve Karban, 2013).

Her çocuğa hayatta en iyi şansı ver

Bir çocuğun yaşamının ilk yılları süresince olanların, onun sağlık ve sıhhati üzerinde uzun dönemli bir etkisi vardır. Bu etki onların zihinsel sağlığını, eğitim başarılarını ve gelecekteki ekonomik konumlarını da kapsar. Sosyal hizmetler çocukları şekillendiren bu yıllar boyunca aile desteği ve erken müdahale (Sure Start, Homestart ve Think Family gibi programlar dâhil olmak üzere) yoluyla kilit bir rol oynarlar ve çocukların zarar görmemesi için onları koruyarak, kamusal bakım alanında çocukları desteklerler. Sosyal hizmetler çalışanları potansiyel koruyucu ebeveyn havuzunu genişleterek çocuklara hayattaki en iyi başlangıcı verebilirler. Pek çok ülke son dönemde hayata kötü bir başlangıç yapmış olan veya doğdukları aileden ayrılmış çocuklar için bakım ve evlat edinme hizmetlerinde LGBT insanların yer almasını sıcak karşılamıştır. Kimi araştırmalar LGBT insanlar tarafından evlat edinilen çocuklar için sonuçların olumlu olduğunu göstermektedir: Onlar da en az heteroseksüel çiftlerin evlat edindikleri kadar başarılıdır (örneğin Mellish vd. 2013).

Sosyal hizmetler LGBT çocukları ve genç insanların hayata en iyi başlangıcı yapmasına, genç insanları pozitif LGBT kimlikleri geliştirmek için destekleyerek katkı sağlayabilir. Sosyal hizmet çalışanları çocukları evlat edinmek isteyen ailelere veya koruyucu aile bakımına yerleştirmede merkezi bir rol oynayabilir ve ailelerle çocukları eşleştirme süreci cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri ne olursa olsun koruyucu ve bakıcıların yetenek ve vasıflarını kabul etmelidir.

Referanslar

Fish, J. (2008) Navigating Queer Street: Researching the Intersections of Lesbian, Gay, Bisexual and Trans (LGBT) Identities in Health Research. *Sociological Research Online*, cilt 13, sayı 1, <<http://www.socresonline.org.uk/13/1/12.html>>.

Fish, J. (2009). All things equal? Social work and lesbian, gay and bisexual global health inequalities. P. Bywaters, L. Napier & E. McLeod (Ed.) içinde, *Social work and global health inequalities: Policy and practice developments* (s. 144-149). Bristol: The Policy Press.

Fish, J. ve Bewley, S. (2010) Using human rights based approaches to conceptualise lesbian and bisexual women's health inequalities. *Health & Social Care in the Community*, cilt 18, sayı 4, 355-362.

Fish, J. ve Karban, K. (2013) Health inequalities at the heart of the social work curriculum. *Social Work*

Education 01/2013; online. DOI:10.180/02615479.2012.742502

Uluslararası Sosyal Hizmetler Çalışanları (IFSW) (IFSW) (2008) Policy Statement on Health. Erişim 27.8.13: (<http://ifsw.org/policies/health/>).

IFSW / IASSW / ICSW (2012) The Global Agenda for Social Work and Social Development: Commitment to action. Erişim 1.9.2013: <http://ifsw.org/get-involved/agenda-for-social-work/>

Uluslararası İnsan Hakları Hizmetleri (2007). *Yogyakarta principles on the application of international human rights law in relation to sexual orientation and gender identity*. Erişim 4 Mart 2009, http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_en.pdf

Marmot, M. (2008) *Closing the Gap in a generation: health equity through action on the social determinants of health*. Commission on Social Determinants of Health, WHO: Geneva.

Mellish, L. Jennings, S. Tasker, F. Lamb, M. ve Golombok, S. (2013) *Gay, Lesbian and Heterosexual Adoptive Families*. London: British Association for Adoption and Fostering.

Sosyal Hizmetlerin LGBTIQ'lere Karşı Sorumlulukları

Nick J. Mulé

Sosyal hizmetler ve LGBTIQ'ler arasındaki ilişki düşünüldüğünde, uluslararası sosyal hizmet kurumları tarafından belirlenen etik ve ilkelere bakmak önemli bir başlangıç noktasıdır. Bir gözümüzü sırasıyla Türkiye'nin sosyal hizmet disiplini ve LGBTIQ topluluklarının mevzu bahis olduğu gelişimsel aşamanın özellikle üzerinde tutarak, Türkiye gibi bir ülkedeki LGBTIQ'ler ile söz konusu etik ve ilkeler arasındaki ilişkilere bu noktadan bakmak son derece önemlidir. Ben kendi adıma, disiplin ve bu toplulukların kendi konuları hakkındaki düşüncelerinden tümüyle bağımsız olarak, tam da ezilenlerin ihtiyaçları için toplumsal adaleti adres göstermeye adanmış gerçek doğası nedeniyle sosyal hizmetlerin LGBTIQ'lere karşı bir sorumluluğu olduğu konumunu benimsiyorum.

Uluslararası sosyal hizmet etik ve prensipleri

Hem Uluslararası Sosyal Hizmetler Federasyonu (IFWS/USHF) hem de Uluslararası Sosyal Hizmetler Okulları Birliği'nin (IASSW/USHOB) Temmuz 2014'te onayladığı yeni bir küresel sosyal hizmet tanımında şöyle yazar: "Sosyal adalet, insan hakları, kolektif sorumluluk ve farklılıklara saygı prensipleri sosyal hizmetlerin merkezindedir". Ayrıca, tanımdan alınan bu kesit toplumsal değişime bir adanmışlığa işaret eder ve sosyal hizmet ve toplumsal dönüşüm, insanların süreç içinde olumlu yönde gelişimi, güçlendirilmesi ve özgürleştirilmesi çerçevesinde birbirini destekler. Bu tanımlama, pratiklerimizin kendileri aracılığıyla toplumsal adaletle katkıda bulunduğu insan hakları ve onuruyla ilgili olarak sosyal hizmet disiplinine adanmış ve genel kabul görmüş etik ve ilkelerden türetilir. Bu etik ve ilkelere ek olarak, cinsel yönelim ve cinsiyet ifadeleri üzerine tanınma ve bu karakteristikler çeşitliliğinin farklılaşan biçimlerde nasıl ele alınabileceğine dönük ISFW metinlerinin kabulünden söz edilebilir. Bazı ülkelerde, cinsî ve cinsel çeşitlilik için bazı kısıtlamalar olabilir ve bunlar yasal yaptırımlar ve/veya sosyal damgalamalar biçiminde olabilir. Yine de, sosyal hizmetler mesleği kurtuluş için mücadele eden genel LGBTIQ özgürlük hareketiyle kamusal bir şekilde yan yana gelir.

Türkiye'nin LGBTIQ ve sosyal hizmetler senaryosu

LGBTIQ'lerin hem hukukî haklarının sınırlı olduğu, hem de toplumsal yaptırımlarla karşı karşıya kaldıkları Türkiye gibi bir ülkede uluslararası baskı, pek çok ülke LGBTIQ'lerin özgürleşmesini desteklediğinden, çok önemli bir araçtır. Bölgesel olarak bu durum Türkiye'nin katılmaya can attığı AB'yi de kapsamaktadır. Türkiye'de bir disiplin olarak sosyal hizmetlerin sadece yarım yüzyılın biraz üzerinde bir geçmişe sahip olduğu düşünüldüğünde, sosyal hizmetlerin bu ülkede görece genç olduğu

söylenebilir. Yine de, Türk sosyal hizmetler mesleği gelecekteki Türk sosyal hizmet çalışanlarını eğiten Türk niversitelerindeki sosyal hizmetler okullarının sayısının hızla yükselmesiyle büyümeye devam etmektedir. Örneğin Türk Sosyal Hizmet Alanında alışanlar Derneği (TASW/TSHAD) hem IFSW'nin hem de IASSW'nin üyesidir. Dernek, Türkiye'yi her iki uluslararası sosyal hizmetler kurumunun gerektirdiği şekilde insan hakları ve toplumsal adaleti yüksekte tutan etik ve ilkelere doğrudan bağlamaktadır. Türkiye'deki LGBTIQ'lerin talebi düşünüldüğünde, sosyal hizmetler mesleği LGBTIQ sorunlarını çözmede kilit bir role sahiptir.

Sosyal hizmetlerin LGBTIQ'lere karşı rol ve sorumluluğu

O halde sosyal hizmetler ağı, LGBTIQ Türklerinin insan hakları, onuru ve öz-saygısına dikkat çekmede nasıl rol oynayabilir? İlin ve öncelikli olarak, Türk sosyal hizmetler alanı, Kaos GL ve diğer Türk LGBTIQ gruplarıyla çalışma stratejileri ve iletişimi tesis ederek Türk LGBTIQ'lerle birlikte çalışmalıdır. Türkiye'nin LGBTIQ'lerine kendi sorunlarını belirleme ve eğer olacaksa hangi müdahalenin en faydalı olacağını belirlemesine imkân tanınması bakımından, bu önemlidir. Böylesi bir yaklaşım, LGBTIQ'lerin istedikleri yaşamları kendilerinin belirlediği bir LGBTIQ özgürleşme perspektifiyle de uyumludur. Etkin sosyal çalışma müdahalesinin bir amacı da kurtuluş abasinda olanlarda öz-belirlenim hakkını tesis etmektir.

İkinci olarak, sosyal hizmetler bir istihdam alanı olarak yaşam ve toplumun en uzak köşelerine bile ulaşabilecek kadar geniş kapsamlıdır. En mikro düzeyde, sosyal hizmet alanında çalışanlar bireylerle, çiftlerle, ailelerle ve gruplarla cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği ve ifadesiyle ilgili sorunları çözmede hassas ve korunaklı bir biçimde ilişki kurabilir ve müdahale edebilirler. Orta düzeyde, sosyal hizmetler toplumla uyum ve kalkınmayı, kamu eğitimi ve toplumsal cinsiyet ve cinsel çeşitliliği kabul eden ve kutlayan daha açık ve kucaklayıcı bir toplumu besleme gibi konuları içerebilir. Makro düzeydeyse, sosyal hizmetler alanında çalışanlar haklar, yardımlar, kaynaklar, araştırmalar ve hizmetler bakımından LGBTIQ'leri tanıyan daha kapsayıcı politikaları hayata geçirmek için kendi ses ve müdafaa yeteneklerini kullanabilirler.

Üçüncü olarak, baskıcılık ve güç temelli pratik usullere karşı işlevini etkin bir şekilde gösterebilmesi için, sosyal hizmetlerin içinde çalıştıkları ortam ne olursa olsun tüm çalışmalarında toplumsal cinsiyet ve cinsel çeşitliliğine yargılayıcı olmayan bir yaklaşım benimsemesi gerekir. Sosyal hizmetler çalışanları çocuklar, gençler, yetişkinler veya yöneticiler, etnik ayrımcılık mağduru gruplar, engelliler, zihinsel sağlıkları yerinde olmayanlar veya herhangi bir dinin mensuplarıyla çalışabilirler. Sosyal hizmetler alanında çalışanlar sosyal güvenlik, sağlık alanında, konut, eğitim, ceza infaz kurumlarında vs. alışabilirler; cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği ve beyanı konusunda açık bir zihne sahip olmak ve bunu sürdürmek LGBTIQ insanların ve dostlarının sorunları ve kaygılarını hassas bir şekilde çözmede çok daha etkin müdahalelerde bulunacaktır.

Son olarak ve en önemlisi, sosyal hizmetler alanında çalışan görevlinin, içine homonormatif bir neoliberal yaklaşım benimseyerek hasara neden olmamasıdır. Heteroseksizmin ve natrans durumunun yaygınlığı, LGBTIQ'lerin hayatlarını nasıl yaşaması gerektiğini farkında bile olmadan tanımlayabilir. LGBTIQ özgürleşmesinin dostu olan saygılı ve saygın bir yaklaşım kendi hayatlarını seçtikleri gibi yaşama konusunda LGBTIQ'lere yardımcı olan bir karşılıklı ilişki tesis eder. Sosyal hizmetler alanına bu yaklaşımda etkin olması için yardımcı olacak etkin bir araç, öncelikle LGBTIQ olduğu bilinen sosyal hizmetler çalışanlarının görünür olmasını sağlamak ve ikinci olarak da LGBTIQ toplulukları ve nüfusuyla çalışmanın hassas, etik ve etkin araçlarından öğrenmek.

Sonuç

Sosyal hizmetler, kişisel saygınlık, insan hakları ve toplumsal adalete bağlılık temelinde LGBTIQ bireylere karşı doğrudan ve önemli bir sorumluluğa sahiptir ve bu durum, uluslararası kurumlarının etik ve ilkelerinde belirtilir. Türkiye'deki hem sosyal hizmetler alanı hem de LGBTIQ topluluklarıyla ilerlemeci kalkınma, ikisi arasında var olan kurtuluş için ortak hedeflerde mevcuttur. İster mikro, orta ister makro düzeylerde, sosyal hizmetler LGBTIQ Türk toplulukları, ikincisinin tam da bu topluluğun kendisi tarafından tanımlandığı gibi özgürleşmesi bakımından birlikte çalışabilir. Sosyal yaşam ve LGBTIQ toplulukları arasındaki ilişki genel olarak önemli bir ilişkidir ve bu ilişkinin toplumsal adaletin karşılıklı hedeflerine katkı sağlayabilmesi için beslenmesi gerekir.

zgemiş: *Nick J. Mul, Kanada Toronto'da bulunan York niversitesi'ndeki Toplumsal Cinsiyet, Cinsellik ve Kadın alışmaları Okulları tarafından desteklenen Sosyal Hizmetler Okulu'nda doçent. Aynı zamanda LGBTIQ topluluklarına hizmet eden özel bir klinikte psikoterapist ve Queer Ontario'nun kurucusu.*

Eleştirel Bir İnceleme:

Sosyal Hizmetler Eğitiminin Değerlendirilmesi

Martyn Higgins

İngiltere'nin 2002'de sosyal hizmetler alanında lisans eğitimine başlamasının ardından Sosyal Hizmetler Reform Dairesi'nin 2013'te getirdiği yeniliklerin uygulanmasıyla zirvesine ulaşan sosyal hizmetler eğitiminde bir dizi önemli değişim yaşandı. Sosyal hizmetler değerlendirmeleri modernite, refleksif (düşünümsel) modernite ve denetim toplumu gibi toplumdaki daha geniş eğilimlerle bağlantılandırılabilir. Bu daha geniş etkiler, değerlendirmenin kullanımını etkiler. Sosyal hizmetlerde değerlendirme kullanım "rutin"i, modernite, refleksif modernite ve denetim toplumu temaları arasında konumlandırılır. Bu temaların tarihsel olarak birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılmış olarak görülmemesi gerekmesine rağmen, yine de sosyal hizmetler alanında sınırlı değerlendirme kullanımı mesleği aşarak toplumdaki daha geniş eğilimlere sirayet eder. Modernite, değerlendirmeleri etkin bir müdahale yolu bulmak ('sonuç veren') olarak anlar. Refleksif modernite değerlendirmeleri, içkin riskleri ve belirsizlikleri yönetmenin bir biçimi olarak ele alır: değerlendirmeler rutin hale gelir çünkü artık bir proje hakikatine veya başarıya erişmek için kullanılmazlar. Refleksif modernitede değerlendirmeler, çağdaş toplumun içindeki verili güvensizliği gizlemek için kullanılırlar. Denetim toplumu ise, neorigourismi nedeniyle ilk bakışta modernitenin öz-güvenine bir dönüş gibi görünebilir. Yine de, neorigourismini akıldan başka bir otoriteye dayanan bir kesinlik dayatmasını yeniden üretir. Değerlendirmeler, kültürel normları yeniden güçlendirerek kurumları onaylamak için kullanılır.

Sosyal hizmetler alanında bulunduğumuz yerden daha ileriye gidip gidilemeyeceği, sosyal hizmetler alanının Uluslararası Sosyal Hizmetler Alanında Çalışanlar Federasyonu gibi var olan kurumların eleştirel bir umut pedagojisi geliştirme hedefi temelinde ilerleyip ilerleyemeyeceğine bağlıdır. Benim çalışmamın kilit mesajı, sosyal hizmetler eğitimi değerlendirme çalışmalarının, geç-modernitenin temelinde yatan gerilimlerin aynası olduğudur. Dolayısıyla, sosyal hizmetler eğitiminin sosyal hizmetler alanında eleştirel bir pedagojik yaklaşım benimsemesi gerekmektedir. Eleştirel bir sosyal hizmetler pedagojisinin, eleştirel ve eğitime dönük olması nedeniyle, değerlendirme kullanımı rutinini pratikle gerçek bir birleştirme aracına dönüştürebilir.

LGBT için eleştirel bir umut pedagojisi, bu geç-modernite ve belirsizlik bağlamında görülebilir. Geleneksel heteronormatif belirsizlikler ve kültürel normlar, kesişimsellik gibi böylesi geç-modern kavramların kullanımıyla sorgu konusu edilebilir. Kesişimsellik, bireyler ve gruplar içindeki baskı ve çoklu çeşitlilik formlarını açığa çıkaran

bir çerçevedir. Kesişimsellik, görünüşte homojen gruplar içindeki örtük farklılıkları görünür kılar ve sosyal hizmetler çalışanları ve öğrencilerinin çoklu baskıların etkisini anlamasına yardımcı olabilir (Todd and Coholic, 2015). Örneğin Todd ve Coholic (2015) makalelerinde kesişimselliğin dinsel köktencileri ve LGBT pozitif öğrencilerini eleştirel bir pedagojik alan içinde bir araya getirebilmek için nasıl kullanıldığını açıklar.

Sonuç olarak, eleştirel bir sosyal çalışma pedagojisi, değerlendirme kullanım rutini pratikle gerçek bir birleşmeye dönüştürme potansiyeline sahiptir. Kesişimsellik gibi kavramlar heteronormatif pratiklere karşı bir geç-modern eleştirel tavır sunabilir. Böylesi bir sosyal hizmetler vizyonu mevcut sosyal hizmetler pratiğini dönüştürme olanağına sahiptir.

Neorigourism: *Çağdaş toplumun belirsizliğine verilen korkulu bir yanıt olarak anlaşılabilir. Kavram, müzakere ve tartışmaya açık olmayan bir değerler ve varsayımlar sistemini yeniden tesis etmenin bir biçimine işaret eder. Her toplum, rutinler ve ortak amaçlar tesis etmeye ihtiyaç duyar. Neorigourismi ayıran şeyse, onun geleneksel kurumların bugünün dünyasının açıklığına verdiği bir tepki olmasıdır.*

Referanslar

- Higgins, M. (2015) Evaluations of social work education: a critical review, *Social Work Education, The International Journal*, 34 (7) s. 771-784)
- O'Neill, B., J., Swan, T., A. ve Mule, N. (eds) (2015) *LGBTQ people and social work: international perspectives*. Canadian Scholars' Press: Toronto.
- Todd, S. ve Coholic, D. (2015) Christian fundamentalism and anti-oppressive practice social work pedagogy: rethinking the inclusion of fundamentalist beliefs within the queer-positive classroom, O'Neill, B., J., Swan, T., A. ve Mule, N. (ed) (2015) *LGBTQ people and social work: international perspectives* içinde. Canadian Scholars' Press: Toronto.

Yurttaşlık Hakları Olarak Engelli Hakları: Kanada Engelli Hakları Hareketi İçindeki Zorluk ve Dışarıda Bırakmalar

Tess Vo

Engellilik üzerine çalışan pek çok akademisyen, 1982’de Kanada anayasasının parçası olarak kurulan Kanada Haklar ve Özgürlükler Sözleşmesi’nin, engelli Kanadalı yurttaşların yaşamı üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğunu savunur (McColl vd.; Prince, 2009; Rioux, 2005). Sözleşmenin uygulanması engelli olma durumunu insan hakları çerçevesiyle başarılı bir şekilde bağlantılandırmaya odaklanarak, politik söylemde bir değişimi temsil eder. Bu aynı zamanda, 1970’lerde hem ulusal hem de uluslararası alanda ortaya çıkan bir gelişmedir. Sözleşme’de koruma altına alınan resmi eşitlik hakları ve insan hakları maddeleri hem kamusal hem de özel alanlarda ayrımcılık karşıtı koruma sağlayarak engelli insanlar için eşitlik tesis edecek yurttaşlık çerçeveleri benimsemeye dönük bir adımı temsil eder. Engelli savunuculuğu ve politikasında yurttaşlık çerçevesinin yaygınlığı, benim araştırmamın temelini oluşturan kilit soruyu yönlendirir: 1) Engelli haklarını insanlık hakları olarak çerçevelemek, engelli göçmenleri dışarıda bırakmanın bir aracı olarak nasıl işlev gösterir?

Engelli siyasetinin önde gelen söylemi olarak yurttaşlık 1970’ler ve 1980’lerde, hareketin bulaşıcı sloganı “hakkımızda bizsiz bir hiçsiniz” (Prince, 2009) altında şekillendi. Engelli hakları savunucuları kadın hakları, gey hakları, yurttaşlık hakları ve Turtle Adaları’nda (Kanada isimli bir yer tarafından işgal edilen) 1960’lar ve 1970’lerde ortaya çıkan ve hak temelli bir yaklaşıma dönüşen (Mirhady, 2011; Clément, 2008), yerli egemenlik hareketleri gibi toplumsal hareket momentleri üzerinde ilerledi. Yurttaşlık haklarından faydalanma hakkı, Engelli Hakları Hareketi (EHH) için, gündelik olarak dışlama, şiddet ve yoksulluk riskiyle karşı karşıya olan ve en marjinalleştirilmiş kesimler arasında olan engelli yurttaşlar için eşitliği sağlamak anlamına gelmektedir (Prince, 2009). Engelli hakları, tam yurttaşlık aracılığıyla eşitlik, özel eğitim programları, psikiyatrik mülteciler ve korunaklı atölyeler gibi kurumsallaştırmanın ve ayrımcılığın modern biçimlerini sökmek demektir. Kanada’da engelli insanları “haklara sahip olan toplulukların yurttaşları” olarak anlamak (Ibid, s.16) Birleşmiş Milletler’in (BM) 1981 Uluslararası Engelli İnsanlar Yılı olarak ilan etmesiyle başlayan uluslararası gelişmelerden etkilendi. 1982’de BM Genel Kurulu Engelli İnsanlarla İlgili Dünya Eylem Programı’nı onayladı ve Engelli İnsanlar On Yılı’nı başlattı (1983-1992). Uluslararası alanda engelli insanlara gösterilen tüm bu ilginin ardından Kanada, Engelli İnsanların Entegrasyonu için Ulusal Strateji isimli beş yıllık (1991-1996) bir dönemi de kapsayan 15 yıllık bir politik takvim belirleyerek yanıt verdi (Belge, Gözlemciler Raporu’nda bulunabilir). 2006’da, BM Engelli İnsan Hakları

Sözleşmesi'ni yeniden onaylaması, dünya savaşı sonrası dönem boyunca yurttaşlık haklarına dönüşün bugünün engelli politikasının temel ayaklarından birine nasıl dönüştüğünü yeniden kabul etmiştir. (McColl et. vd. 2010).

Uluslararası bir alandan ulusal bir alana geçiş yaparken yurttaşlık hakları temelinde yapılan yasal ve anayasal reform örnekleri şunları kapsar: 1970'ler ve 1980'lerde federal ve bölgesel insan hakları yasalarında iyileştirmeler, özellikle de 1977 tarihli Kanada İnsan Hakları Yasası'nda, 1982'de zihinsel ve fiziksel engelli insanlar için eşitlik üzerine bir hüküm de içeren Haklar ve Özgürlükler Dairesi'nin kuruluşu ve 1986'da aralarında engelli insanların da bulunduğu dört belirlenmiş grubun istihdam alanında karşılaştığı engelleri kaldırmak için Kanada İstihdam Eşitlik Yasası'nın geçirilmesi (Prince, 2009; Devlin ve Pothier, 2006; Rioux, 2005). Daire engelli gruplarını özellikle de mahkemeler ve jürilerin desteğini almak için bir eşitlik hakları çerçevesi kullanmaya teşvik etmektedir.

EHH'nin engelli insanlar için tam yurttaşlık statüsü talep etmesi, yurttaşlık tanımlamasının kendisi ve sınırları, içerdikleri ve dışarıda bıraktıkları başta olmak üzere, bir dizi sorunu da yüzeye çıkarmıştır. Yurttaşlık imtiyazlarına ve üyelik görevlerine, kimler (bireyler ve grupsal oluşumlar) sahiptir? Bu noktayı, her ulusun kendine özgü çeşitli politika zorlukları, ki bu büyük oranda bir ülkenin politik yapısı ve ilişkilerine bağlıdır, her yurttaşın sahip olduğu bir imtiyaz ve haklar kümesini belirler (Prince, 2009). Thomas Simon, yurttaşlığı bir silaha benzeterek tam da yurttaşlık kavramının kendisini reddeder. Simon şöyle yazar: “eğer yurttaşlık bir kulüpse, o zaman çok az insan bu kulübe seçerek girer. Kulübün üyelerinin çoğu üyeliğin içine doğarlar. Dahası üyelik, üyelere yeni faydalar bahşeder. Gerçekten de, üyelik sıklıkla kulübün hem dışında hem de içinde kalanlara karşı devlet tarafından bir silah olarak kullanıldığında aktifleşir (Simon, 2013, s.506). Yurttaşlığın silahsallaştırılması, sadece kriterleri karşılayan göçmenleri seçmek için kullanılan yurttaşlık kriterlerinde bulunabilir. Yurttaşlık haklarının korumaya muhtaç görünen bu grupları kapsayacak şekilde genişletilmesi, Simon'un “yurttaşlık X bireyini ve Y grubunu Z zararından korur” şeklinde yansıttığı bir formülden hareket eder. (Ibid, s. 508). Kendi politik amaçları için yurttaşlığı geri çeken ya da iptal eden devletlerin neden yarattığı ne olacak? Yerli topraklarının sömürüsü ve mülksüzleştirilmesi temelinde kurulu olan Kanada devleti örneğinde, bir ırkçı göçmenlik politikaları mirası Kanada imgesinin üzerinde dolaşmaya devam etmektedir. Bu avlamalar, kardeşlik devleti mitlerinden kopuş gösterir: Soykırım döneminde Yahudilere siyasi sığınma verilmesinin reddi; Çinlilere uygulanan ayak bastı parası ve istenmeyen kişi ilan edilmiş 22 bin Japon kökenli Kanadalı'nın gözaltına alınması ve 4 binin Japonya'ya iade edilmesi (Udgebe, 2012).

EHH'nin insan hakları temelindeki yurttaşlık haklarını benimsemesi devletin engelli göçmenler ve sığınmacıları dışlamasını ortadan kaldırır. Engelli göçmenleri kategorize ve patolojize etmenin bir aracı olarak kurulan idari kriterler, Kanada'nın

1869'daki ilk Göçmenlik Yasası'na kadar uzanan göçmenlik politikasında kutsal olarak kabul edilmiştir. 1869 Göçmenlik Yasası, engelli insanların, bulaşıcı hastalık taşıdıkları ve kamu sağlığına bir tehdit oluşturduklarından duyulan ulusal korkuyu kurumsallaştırmıştır (Wong, 2012; Hanes, 2009). 1869 yasası, karantina, ülkeye giriş ve çıkış hakkının haksız bir şekilde engellenmesi gibi bir dizi önlem aracılığıyla engelli göçmenleri tasnif etmiş ve dışlamıştır (Hanes, 2009). Yüzyılı aşkın bir süre sonunda, engelli ayrımcısı göçmenlik politikaları, sınırlarda engelli bedenleri polisive önlemlerin konusu haline getirmekte ve tıbbi olarak kabul edilemez bir şekilde işaretlemektedir. Örneğin, 2001 Göçmenlik Yasası'nın 38(1) Bölümü'nde şu kişileri tıbbi nedenlerle "kabul edilemez" olarak tanımlar: "Aşağıdaki sağlık durumlarını taşıyan yabancı ülke vatandaşları: (a) kamu sağlığı için tehlike teşkil etmesi muhtemel olanlar; (b) kamu güvenliğine tehlike teşkil etmesi muhtemel olanlar; veya (c) sağlık veya sosyal güvenlikte aşırı bir talebe neden olması beklentisi makul olabilecekler" (Penner, 2012, s.1). Göçmenlik politikasındaki "aşırı talep" ve "kabul edilemezlik maddeleri" engelsiz bedene sahip insanların ulus devletine girişi kısıtlayan düzenleyici mekanizmalar olarak işlev görür (Wong, 2012; Ejiogu, 2009). Kanada'nın engelli ayrımcısı göçmenlik politikaları, engelli göçmenler için, devletin neo-liberal entrikalarını ağırlaştırarak ekonomik ve sağlık hizmetleri riskleri oluşturur. Engelli göçmenlerin dışlanması, bu toplumun sadece *ülkeye dışsal* olduklarını göstermekle kalmaz ancak aynı zamanda, özellikle de DRM'nin genellikle siyah veya renkli insanlardan oluşan engelli göçmenlerin politik reddi hesaba alındığında, *EHH'ne de dışsal* olduklarına işaret eder (Bannerji, 1997; Thobani; 2007).

EHH'nin engelli göçmenleri dışarıda bırakmasıyla çatışan bir şekilde, giderek büyüyen bir engelli aktivist ve düşünürler engelli siyah ve renkli insanların yaşamını iyileştirmek için artık giderek daha fazla görünür oluyor, harekete geçiyor ve ırkçılık ve baskının engelli ayrımcılığı aracılığıyla nasıl birlikte işlediği üzerine konuşup, düşünüyor (Gorman vd., 2013; Udegbe, 2009). Engelliler için bir adalet modelinin benimsenmesine doğru atılan adımlar, tüm adalet hareketlerinin karşılıklı bağlantılılığı ve dayanışmalarında boy verebileceği kolektifleşmiş ve kesişimsel bir bakış açısını teşvik ettiğinden ötürü, bahse değer (Mingus, 2015). Dian Million, "insanların yaşama ve gelişme istençlerinin yoğun imgesel duygulanımsal hayal gücünü" tutan kültürleri sürekli olarak beslemenin önemi üzerinde durur (Ibid, s. 166). Million'a göre, "Küçük bir "kültür" insanları bilgilendiren ve bilgilendirebilen farklı algı biçimlerini toplam olarak üretebilir; o çoklu öznellikleri yarattığımız ve müzakere ettiğimiz bir alandır" (Ibid, s. 166). Kültür hayal edilir, uygulanır ve ilişkilerimizi, yönetim ilişkilerinin söküldüğü ve bizim insanlar ve insan olmayanlarla ilişkilerimizin birbirleriyle karşılıklı olduğu ve tüm kimlikler ve öznelliklere yer açıldığı biçimde dönüştürmeye hizmet edebilir. EHH, engelli haklarını yurttaşlık hakları olarak hararetle sahiplenişinde, tüm ülkeyi engelli göçmenlerin dışlanmasını inşa etmeyi besleyen dışlayıcı bir uzam da tesis etmiştir.

Referanslar

- Bannerji, H. (1997). "Geography Lessons: On Being an Insider/Outsider to the Canadian Nation", *Dangerous Territories: Struggles for Difference and Equality* içinde, ed. Leslie Roman ve Linda Eyre, s. 23-41. Toronto, CA: Routledge.
- Clément, D. (2008). *Canada's Rights Revolution: social movements and social change, 1937-82*. Vancouver, CA: UBC Press.
- Ejiogu, N. I. (2009). "*A Clinic For The World*": *Race, Biomedical Citizenship, And Gendered National Subject Formation In Canada* (Toronto Üniversitesi, Doktora Tezi).
- Gorman, R., Saini, A., Tam, L., Udegbe, O., & Usar, O. (2013). Mad people of color- A manifesto. *Asylum Winter*, 20: 4, 27.
- Hanes, R. (2009). None is Still Too Many: An Historical Exploration of Canadian Immigration Legislation As It Pertains to People with Disabilities. *Developmental Disabilities Bulletin*, 37, 91-126.
- Million, D. (2013). *Therapeutic Nations: Healing in an Age of Indigenous Human Rights*. University of Arizona Press.
- Mirhady, V. (2011). Canadian Perspective on Queer Migration. *The Canadian Undergraduate Journal of Development Studies* Cilt VIII, Sayı II: Sonbahar/Kış 2011, 55.
- Mingus, M. (2010). Changing the framework: Disability justice: How our Communities can Move Beyond Access to Wholeness. *Resist Newsletter* November/December. Alındığı yer: <https://leavingevidence.wordpress.com/2011/02/12/changing-theframework-disability-justice/>
- Penner, A. (2012). *An Excessive Demand: Immigrants with Disabilities and Medical Admissibility in Canada's Immigration System*. Theses and dissertations. Makale, 803.
- Prince, M. (2009). *Absent Citizens: Disability Politics and Policy in Canada*, Toronto: University of Toronto Press.
- Rioux, M. 7 Valentine F. (2005). "Does Theory Matter? Exploring the Nexus between Disability, Human Rights and Public Policy." D. Pothier & R. Devlin, *Critical Disability Theory: Legal and Policy Dimensions* içinde, Vancouver: UBC Press.
- Simon, T. (2013). Citizenship as a weapon. *Citizenship Studies*. Cilt. 17, 3-4.
- Thobani, S. (2007). *Exalted Subjects: Studies in the Making of Race and Nation in Canada*. Toronto, CA: U of Toronto.
- Udegbe, Onyinyechukwu. (December 2012). *Terror and Ethics in Social Work: Navigating the Intersection of Critical Disability and Queer and Trans Perspectives in Service Delivery*. Ayrımcılığa Karşı Sempozyum'da davetli panel sunumu: Human Rights, Plurality and Equality - Possibilities of Defending LGBT Rights, Turkey
- Udegbe, Onyinyechukwu (2009). *Everyday Monsters*. Video. Toronto.
- Wong, E. H. S. (2012). Not Welcome A Critical Analysis of Ableism in Canadian Immigration Policy from 1869 to 2011. *Critical Disability Discourse/Discours Critiques dans le Champ du Handicap*, 4.

Gey ve Biseksüel Erkek Seks İşçilerinin Sosyal ve Sağlık Hizmetlerinde Karşılaştığı Zorluklar

Hans Knutagård

Gey ve biseksüel erkek seks işçilerinin sosyal ve sağlık hizmetlerinde yarın karşıla-şacağı zorluklar nelerdir? Bu kısa makalede, bir vaka çalışması olarak, genç bir İs-veçli gey erkek seks işçisini farklı mekânlarda; bir genelevde, bir eskort kurumunda ve onun özel işinde nasıl izlediğimi tanımlayacağım. Amaç, karşı karşıya kaldıkları ayrımcılık ve damgalama karşısında erkek seks işçileri için sağlık eşitliğini güçlen-dirme ve HIV'den korunma biçimlerini araştırmak. Çalışma sekiz yarı-yapılandırılmış niteliksel görüşme, resmi olmayan sohbetler, etnografik saha çalışması ve Ethan'ın kişisel günlüğüne erişimi de içeriyor. Veriler, kodlamaların ve materyalin toplanması birbiriyle ilişkili süreçlerdir. Materyali analiz etmek için kullanılan teorik konular ise sosyal sermaye ve kültürel tarihsel aktivizm teorisine dayanmaktadır.

Erkek seks işçileri üzerine araştırma, kadın seks işçileriyle kıyaslandığında, son dö-nemde artış göstermiş olmasına rağmen hâlâ nadirdir. İnsanların seks hizmeti alıp satma olgusu ve seks ticareti sektörü İsveç'teki kamusal gündemin üst sıralarda olagelmıştır. Seks işçileri olgusu üzerine geniş bir perspektifler çeşitliliği mevcuttur. Buna rağmen, söylemde iki majör tema arasında ayırım yapmak mümkündür. İlki, bir mağdur olarak seks işçisidir – burada o, kendi yaşamı üzerinde ve seks hizmeti satış ve ticaretinde sınırlı bir kontrolü olan bir birey olarak değerlendirilir. Öte taraftan, seks işçisinin kendi yaşamı ve işinin kontrolüne sahip olduğu bir durum da vardır. Bu makale, erkek seks işçilerinin hem mağdur hem de aktör olduğunu varsayar. İkinci olarak, çalışmaların çoğu, perspektiflerini seks işçisinin kişisel karakteri veya çevresine dayandırır. Bu makale hareket noktasını, bu iki perspektifin, seks hizmeti satan kişi ile seks hizmeti satma etkinliği arasındaki karşılıklı etkileşimde karşılaştığı yerden almaktadır.

O halde çok kısaca Ethan'ın öyküsü nedir?

Ethan (takma isim) 1984'te, farklı etnik arka-planlar ve farklı dinlerden gelen ebe-veynlerden, İsveç'te doğdu. Bunun sonucunda belirsiz bir Akdenizli ve androjen bir dış görünüşü vardır ve bu görünüş onu daha genç göstermektedir. Ethan bu özel-liğini seks işçiliği konusunda da bir avantaj olarak kullanmıştır. Ethan cinsel açıdan her zaman oldukça aktifti. Onu destekleyen bazı arkadaşları bulduktan sonra lisede gey olduğu “açığa çıkmaya” başladı. 14 yaşında Ethan bilinçli bir şekilde ilk defa seks hizmeti sundu. İnternet'teki bir gey topluluğu sitesinde arkadaş ararken, 40 yaşındaki bir erkekten ücret karşılığında seks yapma teklifi aldı. Bu Ethan'a oldukça ilginç gelmişti ve denemek istiyordu. Cinsel ilişkinin karşılığında Ethan 200 euro aldı. Bu deneyime dayanarak artık stratejik olarak seks hizmeti satmaya başladı ve

bu sayede pazarlık ve sosyal yetenekler ile müşterilerinin istediği cinsel faaliyetlerde maharet kazandı.

Ethan 20 yaşındayken yaz boyunca Avrupa’da seyahat etti ve büyük bir başkenti gezerken parası tükenince şansını denemeye karar vermişti. Ethan bununla ilgili olarak günlüğüne, “Bir macera gezisindeyim” diye yazmıştı. Cebinde sadece 50 euroyla, kaldığı genç hostelinde gey haritasını açtı ve hemen köşede bir gey genelevi buldu. Genelevde Ethan, müşterilerini seçebiliyor ve cinsel tercihleri kendininkiyle uymayan bir müşteriye hizmet etmek zorunda kalmıyordu. Kendi anlatımına göre genelevde çalışırken kendisini çok güvende ve deneyimli hissediyor; aynı zamanda da kendi yaşamı üzerinde en fazla güce sahip olduğu bir dönemde olduğunu düşünüyordu. Genelevde tam zamanlı olarak çalışmak, ona hem mali kaynak sağlamış hem de karşılık elde edebileceği bir arkadaş ağı oluşturma, sosyal sermaye, imkanı vermişti. Ethan küçük bir oda kiralayabilmiş ve aynı zamanda gelecekteki mesleği için eğitim alma olanağı bulmuştur. Genelevde çalışma böylece, paraya ihtiyacı olduğunda başvurduğuşu yarım zamanlı bir işe dönüştü.

Bir yıl sonra Ethan bir gey eskort hizmetinde çalışmaya başladığında yine paraya ihtiyacı vardı. Ethan, seks türü veya ödeme biçimi konusunda müşteri üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmayan bir nesne gibi hissediyordu kendini. “Sanki tüm onurum benden alınmıştı” diyordu. Acenta’nın onu ne zaman arayacağı konusunda hiçbir kontrolü yoktu; çalışması gereken saatler üniversitedeki eğitimiyle çıkılabiliyordu. Ethan kendisini, farkında olmadığı ya da etkileyemeyeceği faktörler yüzünden seçilen bir ticari meta gibi hissediyordu. Bir yerden taksitle alınıyor ve bilmediği bir yere götürülüyor, seks hizmetinden önce müşteriyle hiçbir şekilde iletişim kurmuyordu. Bu yaklaşım Ethan’a, hayattaki hedeflerini yerine getirme konusundaki isteğini kaybetmesiyle sonuçlanan büyük bir darbe vurdu. Kontrole sahip olmadığına, kendisini kontrol edecek takati yokmuş gibi hissediyordu, sanki karşılaştığı durumların bir kurbanıydı. Ethan, tam zamanlı eğitime devam ettiğinden bir süreliğine akademiye geri dönmüş ve aktif seks hizmetini bırakmıştı. Üç yıl sonra Ethan kendi işini kurdu ve kendi küçük işletmesinin şefi olarak, işin başında olmayı, kontrol ve organize etmeyi deneyimledi. Şimdi kendisini dilediği gibi takdim edebilir ve performe edeceği veya yer alacağı seks türünü detaylı şekilde tarif edebilirdi.

Bunu nasıl anlayacağız?

Önemli bir faktör de, kültürel tarihsel aktivite teorisi temelinde, bir bireyin diğer insanlar veya kendi sosyal alanındaki kimseyle doğrudan buluşmamasıdır; onlar insani faaliyet aracılığıyla dolaylıdır. Bir birey bu faaliyetler aracılığıyla gelişir ve bu faaliyetler sonsuz hareketler, değişimler, yeniden modellemeler ve gelişme sürecidir. Bir kişi, yaşamı boyunca, bilinçli ya da bilinçsiz olarak parçası olduğu “kendini harekete geçiren” bir dizi faaliyette bulunur. Gündelik etkinliğin ve bireysel “harekete geçmenin” tümünde de, kişi deneyimlere sahiptir ve bu deneyimler aracılığıyla

kendi benlik saygısını ve kişiliğini inşa eder. Bu diyalektik ilişkide, kolektif gelişme her zaman kişisel gelişmeyi önceler ve bu nokta, benim bulgularımda analiz ettiğim bu çift-taraflı perspektifte mevcuttur.

Birinci olarak, değişik faaliyetlerde Ethan diğer insanlarla bir araya gelir ve diğer ortamlarla etkileşim içine girer. Seks ticaretinde olduğundan, bu faaliyetin içinde olan insanlarla buluşur ve dolayısıyla aldığı tavsiyelerin çoğu da benzer faaliyetler için olacaktır. Öte taraftan, yalnızca en yakın arkadaşları onun seks hizmeti verdiğini bilmektedir; damgalayıcı bir şey olduğunu bildiğinden seks hizmeti sattığını ailesine ve başkalarına, annesine bile açıklamamıştır. Bu nedenle onların desteğinden faydalanamıyor, seks hizmetini gizlemek inanılmaz enerji ve vaktini alıyor, bu durum da onun için stresli oluyordu. İkinci olaraksa, başlangıçta, seks hizmetinden para kazanmak onun için bir başka amaçtı, ancak sonunda sosyal sermayesinin erimesiyle, seks onun için temel faaliyet haline gelmişti. Sosyal sermaye kavramı, kişisel düzeyde, amaç-hedefli faaliyetlerce harekete geçirilmiş ve erişilir olan sosyal yapılarda saklı olan kaynaklarla birlikte, ödeme bulabilmek için sosyal ilişkilere yapılan bir yatırım olarak tanımlanır. Ben Ertan'ı zaman içinde izlerken, o özellikle de tümü az ya da çok seks hizmetiyle bağlantılı olan, sadece sınırlı bir dizi faaliyet içindeydi. Yaşamda bir değişime gitmek için, diğer faaliyetlerindeki insanlarla daha genel bir ilişki türü geliştirmeye ve sürdürmeye ihtiyacı bulunmaktadır.

HIV/sağlık korumasına yeni ve farklı yaklaşımlar düşünmek

Sosyal güvenlik hizmetleri, Ethan'a yardım teklifi sunma konusunda başarısızdır. Üstelik Ethan, yeterli eğitimsel ve istihdam vasıflarına sahip değildir. Sosyal hizmetlerin ve kamu sağlık programlarının erkek seks işçilerini bir sorun olarak kabul etmemesi ve internet kullanımı gibi bir dizi geniş müdahaleyle ulaşabilmek için yeni teknolojileri anlamaması da iki büyük sorun teşkil eder. HIV-koruma hizmetleri özellikle de internet üzerinde oldukça işlevli olduğundan toplum da kendi HIV-koruma stratejilerini yeniden düşünmek zorundadır. Benim çalışmamın kilit bulgusu, dışsal seks hizmeti faaliyeti, bir genelev, bir eskort acentesi ve onun kendi özel işi ile genç bir adamın iş yeri sahipliğine dönük içsel tecrübesi (acente kapasitesi) arasında karşılıklı bir bağlantı olduğudur. Üstelik, seks hizmeti satma faaliyetleri, toplumun daha geniş yapılarında saklı bulunur. Bu durum, Ethan'ın seks hizmetini utanç verici, damgalayıcı ve görünmez kılan faaliyetlerdeki normları ve eylemleri organize eder. Acente düzeyine bağlı olarak, Ethan'ın mağduriyete açıklıkla başa çıkma yetisi ve bilinci değişmiştir. Bulgular, özellikle de seks hizmeti faaliyetlerine bağlı olarak, başta internet kullanımı olmak üzere, şimdi HIV/sağlık korumasına yeni ve farklı yaklaşımları yeniden düşünmemiz gerektiğini göstermektedir. Çalışma, kişilerin kendi yaşamlarının idaresinde olduklarında, sağlıklarını ve sosyal ve ekonomik geleceğine özen göstermesinin çok daha muhtemel olduğu sonucuna ulaşır.

LİSTAG ve GAG: Gökkuşaağının Altından Geçen Aileler

Yıldız Tar

LİSTAG, aile üyelerinden birinin eşcinsel, biseksüel, trans, interseks olan, ağırlıklı olarak anne ve babalardan oluşan İstanbul'daki bir gruptur. Gökkuşaağı Aile Grubu (GAG) ise Ankara'da. Her ikisi de senelerdir "Elalem ne der" sorusunu bir kenara atıp, gökkuşaağı dayanışmasının bir parçası olarak hem kendileri hem de çocukları için mücadele ediyor.

Daha eşitlikçi ve özgürlükçü bir "sosyal hizmet" in adımları gerek LGBTİ örgütleri gerek LİSTAG ve GAG'ın danışmanlık hizmetleriyle atılıyor. Her iki grup da deneyimlerini paylaşmak, çocukları ya da yakınları kendilerine açıldığında neler yaşadıklarını anlatarak güçlenmek için düzenli olarak toplanıyor.

Ankara Gökkuşaağı Aile Grubu'nda çocukları eşcinsel, biseksüel ve trans olan diğer ebeveynlerle örgütlenen Nedime Erdoğan bu toplantıların kendisini nasıl güçlendirdiğini Ömer Akpınar ile 2015 yılındaki röportajında şöyle anlatmıştı:

"Dayanışma kültürünün bir parçası aile. Tabi bunun içini doldurma biçiminiz önemli. Bu aile çok baskıcı, sizi yok eden, size dayatan, yeteneklerinizi görmezden gelen, kalıba sokan bir biçimde de olabilir; sizi özgürleştiren, yeteneklerinizi keşfetmenizi sağlayan, sizi olduğu gibi kabul eden ve zenginleştirebilen bir şeye de dönüşebilir. Benim aile tasavvurum ve hayalimde ikincisi var tabii ki.

"Yetenekleri desteklenmiş, ama duygudaşlık hissettiren, kendini yalnız hissettirmeyen, destekleyen, kişiyi güdüleyen ve hayata karşı yeniden mücadele etmek için arkasında bir destek olduğunu hissettiren bir şey. Gökkuşaağı Aile Grubunda da ben bu ailelilik duygusunu hissettim."

LİSTAG'tan Pınar Özer ile Umut Güner'in 2013 yılındaki bir röportajı da ailelerin nasıl bir dayanışma ve desteğe ihtiyaç duyabileceğini gözler önüne seriyor:

"Çocuğum bana açıldıktan sonra sanki kör kuyuya düştüm. Sanki hayattan kocaman bir tokat yedim, çaresizlik hissettim. Şok yaşadım; bir yakınınızı kaybettiğinizde hissettiğiniz kayıp ve yas duygusu gibiydi. Aileniz, çevreniz, dostlarınız, komşularınız, kısaca "El âlem ne der?" sorusunu soruyorsunuz kendinize. Kaygılar da eklenince bunların üstüne, 10 şiddetinde depreme eşit bir sarsıntı geçiriliyor. "Kimse yok mu?" diye feryat ediyorsunuz, kimseyi bulamıyorsunuz."

LGBTİ'lerin belki de ömürleri boyunca hissetmek zorunda kaldıkları bu yalnızlık hissiyatını yakından deneyimlemeye başlayan ailelere dayanışma ise LİSTAG ve GAG gibi oluşumlardan geliyor. Yine 2015'te LİSTAG üyeleri ile yaptığımız bir röportajda Şule ve Ömer Ceylan'ın LİSTAG'la tanıştıktan sonra yaşadıklarına ilişkin şu sözleri dayanışma ağlarının sosyal hizmetin sorumluluklarını yerine getirdiğini gösteriyor:

Şule Ceylan: “Şu anda çok farklı bir yerdeyim. En önemlisi de oğlumla ilişkim çok farklı bir boyuta taşındı. Her zaman çok iyiydik ama aramızda sınırlar vardı. O bana açılmıyordu. Ben onunla ilgili bir şeyler biliyordum ama bilmemezlikten geliyordum. Kendimle yüzleşmiyordum. Sonrasında özgürleştim. LİSTAG'tan sonra, her yeni kişiyle konuşmamda üstümdeki yüklerin kalktığını gördüm. Oğlum ve benle ilgili süreç dışında da hayatım çok değişti. Etrafıma daha dikkatli bakar oldum. İtilen, ötelenen, ayrımcılığa uğrayan ne kadar çok insan olduğunu gördüm. O güne kadarki korunaklı hayatımda onlara hiç yer yoktu. Varlıklarından bile şüpheliydim. Birileri bir yerlerde yaşıyordu ama nasıl yaşadıklarından habersizdim. Farklı insanların farklı görüşlerini öğrendim. Bizim bugüne kadar nasıl kandırılmış olduğumuzu gördüm.”

Ömer Ceylan: “Başka ailelere baktıkça, aile kavramını sorguladıkça Türkiye'de aile denen kurumunun çok büyük bir sorun olduğunu düşünmeye başladım. Daha geniş düşünmeye başladım. Türkiye'de aileler çocuklarını kendi malları gibi görüyor. Benim kişisel olarak çok da yaşamadığım bir durum ama aileler, “Onların iyiliği için yoksa yanlış yaparlar” diyerek karışıyor. Yahu senin yanlış yapmayacağını kim biliyor? Herkesin özgür birer birey olması ve kendi kararlarını vermeleri gerekiyor. Çocuğum bana sorarsa düşüncelerimi söylerim ama benim dediklerimi yapmak zorunda değil. Başka bir aile mümkün ancak bugünkü aile yapısı sağlıklı değil. Hem çocuklara hem aileye zararlı. Aile dediğin çıkar ilişkisine dayalı olmamalı. Çocuklara kişiliğini özgürce yaratabileceği ortam yaratmaktan öte bir şey yapmamalı anne babalar. Aile denen şey kan bağıyla filan da alakalı değil bence. Ben mesela bugün Öner'den, oğlumdan fazla LİSTAG ile görüşüyorum.”

Anlatılsa sayfaların yetmeyeceği hikayelerden üç kısa kesit bile yatay ağlarla örülen dayanışmanın kanserden kaybettiğimiz trans aktivist Ali Arıkan'ın deymiyle nasıl hayat kurtardığını gösteriyor. Hayat kurtarmakla da kalmıyor; o hayatı yaşanabilir, acısı ve tatlısıyla yürünebilir bir yola dönüştürüyor. LİSTAG'ın danışma hattı, GAG'ın toplantıları sosyal hizmetin boş bıraktığı bir alanı ve ihtiyacı dolduruyor. Sosyal hizmet alanının bu deneyimlerden öğrenerek kendisini yeniden inşa edeceği günlere kadar; 'o biçim ailelere' selam, kendi söküğümüzü dikmeye devam!

Dayanışmanın En Güzel Örneği: Trans Misafirhanesi

Röportaj: Yıldız Tar

İstanbul LGBTİ Dayanışma Derneği tam dört yıl önce o güne kadar rastlanmamış bir şeye başladı. Zor durumda, kalacak yeri olmayan, şiddet gören translar için Trans Misafirhanesi açtı. Sıfıra yakın bütçeyle başlayan, dayanışmayla dört yılı deviren misafirhanenin hikayesini, zorlukları ve en önemlisi devletin yapmadığını yapan, kendi söküğünü dikmeye koyulan transları İstanbul LGBTİ’den Ebru Kırancı ve Kıvılcım Arat’tan dinledik.

Trans Misafirhanesi’ni kurmaya nasıl karar verdiniz? Hangi ihtiyaçtan doğdu? Ne zaman kuruldu?

Ebru Kırancı: Bundan dört yıl önce İstanbul LGBTİ Dayanışma Derneği’nin bir odalık ofisindeydik. Gülşah diye çok eski bir arkadaşım derneğe geldi. Gülşah eskiden vizon kürkler giyen, çok havalı bir arkadaşımızdı. Seneler sonra derneğe geldiğinde Gülşah’ın eli ayağı titriyordu. Reflekslerini kontrol edemiyordu. Çişini altına kaçırıyordu. Oteller almıyordu. Bizim derneğe gelmemizi bekliyor, o zamana kadar merdivenlerde uyuyordu. Çok üzüldüm arkadaşımın bu durumunda. Maddi durumumuz yerinde olmadığı için bir ev işgal ettik. Sonra oradan çıkmak zorunda kaldık. Hatta korkudan üç gün saklandım.

Derken Maria Binder’in annesiyle konuştum. Maria’nın annesi hemşire ve o bu fikri verdi. “Ben de Türkiye’ye gelirim ve hemşirelik yaparım” dedi. Biz transların zor durumda kaldıklarında başlarını sokabilecekleri bir yerleri olsun diye bir yer açalım dedik. Hatta ilk parayı Şefkat-Der’den Hayrettin Bulan verdi. İlk etapta 1700 TL topladık. Ben, Maria, annesi gittik emlakçıya. Güven vermek için üçümüzüzdük. Yani adamlar bir yandan da kerhane değil misafirhane yapacağımızı anlasınlar istedik.

Ondan sonra Türkiye’deki bütün LGBTİ örgütleri destek oldu. Sivil toplum kuruluşları dayanıştı. Partiler yapıldı. Biz misafirhaneyi bir şekilde iki yıl sürdürdük. Gelen paralarla kira verildi.

Sonra bir gün Ramazan ayında bir grup transın sofraya kurup fotoğraf paylaştıklarını gördüm. Meğer bu transların arasında bizim Öykü (Ay) de varmış. Öykü de beni eskiden tanımış. Tek bir cümle yazdım yorum olarak: Arkadaşlar afiyet olsun ama misafirhanemiz var, insanlar aç. Hemen arkasından Öykü beni aradı ve “Ebru anne vallahi bilmiyordum ben, yeni duydum” dedi. Öykü kollarını sıvadı. Sağolsun ilgilendi, defile yaptılar. Seyhan Arman, Niler Albayrak ve birçok trans kadın birleşti. Misafirhaneyi genişlettiler. Bir kat daha tuttular.

Şimdi kirada yine zorlanıyoruz. Yine projelendiremedik. Destek de alamadık. Kira arttı. Gel çık bu işin içinden çıkabilirsen.

Misafirhane’de neler oluyor? Etkinlikler yapılıyor mu? Sağlık kontrolü ve psikolojik danışmanlık var mı?

E.K.: Hollanda Konsolosluğu ile birlikte proje başlattık. Her Perşembe takı tasarım atölyesi yapılıyor. Dr. Ardıl Bayram Şahin grup terapisi yapıyor. Çok iyi oluyor. Ama bir ay sonra bu proje de bitiyor.

Misafirhane’nin daha sürdürülebilir bir bütçeye ihtiyacı var değil mi?

E.K.: Elbette. Aslında benim gönlümden geçen transların gece bekçisi, ahçı vs. gibi işlerde çalıştıkları bir proje vardı. Yani misafirhanenin ihtiyaçlarının daha profesyonel bir şekilde halledildiği ve translara istihdam olanağının da yaratıldığı bir şey düşünüyordum.

Bütün bu sorunlara rağmen misafirhane sana kendini nasıl hissettiriyor Ebru?

E.K.: Buraya geldiğimde mutlu oluyorum ayol. Eskiden böyle bir şey mümkün müydü? Bir transın yanında kaldığında sana domez muamelesi yapıyordu. İçeridekilerin bir kısmı zaten eski arkadaşlarım. Ve çok mutlu oluyorum buraya geldikçe.

Kıvılcım sen ne hissediyorsun böyle bir işin parçası olarak?

K.A.: Ortadoğu coğrafyasındayız ve dünyada bir ilki gerçekleştirdik. Translar için evsiz kalmak çok zor bir şey. Kamufle olamadıkları için şiddete maruz kalma olasılığı çok yüksek. Trans Misafirhanesi faşizm koşullarında kazanılmış bir kale. Korunması gerekiyor. Bunca saldırı ve nefretin içerisinde insanların soluklandığı ve güvende hissettiği bir yer.

Translar bir şey yapamaz algısı genelde de sivil toplumda da var olan bir algı ama ben buna inanmıyorum. En basit örneği İstanbul LGBTİ Dayanışma Derneği’nin tek göz odada yaptıkları. Misafirhane gibi somut elle tutulur bir örnek de var. Panel ve eğitimler dışında somut bir iş yapıyoruz. Dünyada bir ilk.

Öte yandan ayrı bir çalışmamız da var. Dernekte telefonla ve mail üzerinden danışmanlık hizmeti verirken transların sosyal hizmete erişiminde sorun yaşadığını gördük. Bu sorunu ortadan kaldırmak toplumsal dönüşümle olacak ama bunu bekleme şansımız yok. O yüzden bu duruma karşı transların yoğun olarak yaşadığı şehirlerde alternatif ağlar kurmak için Ayrımcılık Karşıtı Sertifika programı hazırladık. Alan çalışanı uzmanlar ile trans aktivistleri bir araya getiriyoruz. Çok fazla başvuru geliyor. İnanılmaz ilgi var. Bu oluşturduğumuz ağla alanda sorun yaşandığında uzmanlara yönlendirmeyi planlıyoruz.

Trans seks işçilerine Açık Toplum Vakfı'nın destekleriyle 7/24 avukat desteği de sağlıyoruz. Nerede iddet olayı yaanıyorsa orada olmaya çalışıyoruz. Translar artık bıaklandığında yarasını kapatıp çalışmaya devam etmek yerine bizi arıyorlar ve hukuki yolları zorluyoruz.

Sence misafirhanenin eksikleri neler? Şu da olsa iyi olur dediğin bir Şeyler var mı?

K.A.: Misafirhane ismini de ben sorunlu buluyorum. Yakın zamanda yönetim kurulu toplantımızda da açacağım konuyu. Dayanışma evi daha doğru bana kalırsa. Misafirhane insanları kötü hissettirecek bir isim. Burada kalan insanlar birbirleriyle dayanıarak hayatlarını devam ettiriyor.

Bir dayanışma evinin sürdürülebilmesi için gereken sac ayakları eksik. Güvenlik kısmında sorun yaşıyoruz. Burada düzenli yemek ve temizlik yapan kişilerin olması lazım. Şu an psikiyatri hizmeti devam ediyor ama proje bitince ayda bir gönüllü olacak. Ve en önemlisi transların buradan sonraki yaşamalarını nasıl devam ettireceklerine ilişkin çalışmalar yapılmalı. Buraya geldiklerinde psikolojik bütünlükleri dağılmış oluyor. Biz bir Şekilde psikolojik danışmanlık ve terapi veriyoruz ancak misafirhaneden çıktıktan sonraki süreci sirkülasyon çok olduğu için takip edemiyoruz. Bunu yapabilecek bir mekanizma kurmak gerekli.

Güzel Şeyler de oluyor. Trans Onur Haftası zamanı mesela bir sergi gibi... Trans Misafirhanesi'nde kalanların yaptığı takılardan oluşan... Ama devlet kurumlarından faydalanabilesek daha iyi iler yapacağız. Mesela Beyoğlu Belediyesi'nin meslek edindirme kursları var. Buna benzer kursları misafirhanede devlet desteğisiyle yapabilmek lazım. Translar çoğu zaman i bulamıyor ve kendi ilerini kuracakları ya da evden alıabilecekleri bir çalışmaya ihtiyacımız var.

Öte yandan en son devlet AB ile mültecilere ilişkin bir anlama yaptı. 3 milyar Euro para verildi. Mültecilere ilişkin pratik i yapıyoruz. Ortadoğu'da savaş olan coğrafyalardan gelen mülteciler bir Şekilde misafirhanede kalıyor. Buna rağmen ne uluslararası kuruluşlardan ne de devletten destek alamıyoruz. Mülteciler genelde aileleri ile geliyor ve bu aile bağları hayat kurtarıyor ama mülteci LGBTİ'lerin böyle Őansları da yok. Dımdızlak ortada kalıyorlar.

Siz aslında devletin yapması gereken bir ii yapıyorsunuz değil mi?

K.A.: Türkiye Cumhuriyeti kendisini sosyal devlet olarak adlandırıyor ve sosyal devletin yapması gerekenler, sağlaması gereken haklar var. Geyler ve lezbiyenler bir noktada kendilerini kamufle ederek toplumsal cinsiyet denilen rejimin çatlaklarına yerleebiliyorlar ama translar o atlağa girdiğinde duvar yerle bir oluyor. Sosyal devlet translara geldi mi yok oluyor. Misafirhane devletin bize sağlaması gereken

temel haklar sağlanmadığı için öz gücümüze dayanarak kazanmaya çalıştığımız bir şey. Transların en çok sorun yaşadığı alanlardan birisi barınma. Parası olsa dahi ev bulmak çok zor.

Belediyeler ne yapıyor? Destek olan belediyeler var mı?

K.A.: Beşiktaş ve Şişli belediyeleri erzak yardımı yapıyor. Beşiktaş Belediyesi belli aralıklarla sağlık kontrolüne geliyor. Ama bunlar da yeterli değil. Bizim için en önemlisi kira sorununun çözülmesiydi. Beşiktaş, Şişli ve Kadıköy belediyelerini gezdik. İki katlı da olsa bize bir yer göstermeleri ve misafirhaneyi kurumsal bir yere dönüştürmeyi talep ettik. Bu noktada bize geri dönüş olmadı. Yapılan erzak ve sağlık yardımı önemli ama sorunu çözmiyor. Erzak yardımını başka dayanışma kanallarıyla da çözebiliriz ama kira büyük sorun. Belediyelerden en büyük talebimiz buydu ama gerçekleşmedi.

E.K.: Beşiktaş Belediyesi'nde Ejder Narsap ve Sedef Çakmak; Şişli Belediyesi'nde Elif Avcı ve Çelik Özdemir var. Bunlar LGBTİ aktivisti arkadaşlarımız. Yine Boysan Yakar'ı anmak lazım bu noktada. Işıklar içinde uyusun. Bu arkadaşlarımızın mücadeleleri sonucu birtakım adımlar atılıyor.

“Her Trans Kendi Başına Bir Cumhuriyettir!”

Röportaj: Yıldız Tar

Kaos GL Derginin “Sosyal Hizmet” dosyasında, devletin açık bıraktığı, görmediği, yok saydığı alanların nasıl dolduğunu görmek istedik. Karşımıza transların ve trans öz örgütlenmelerinin dayanışma kampanyaları çıktı. Örgütlenmesi en zor kesim olarak görülen transların nasıl dünyayı ve hayatlarını değiştirdiğini bir nebze de olsa sayfalarımıza taşımak istedik.

Öykü Ay, bu boşluğu doldurmaya çalışan trans kadınlardan biri. Onu, “Merhabalar ben Öykü Ay” ile başlayan videolarından tanıdık. Ama o videolardan görüntülerden fazlasıydı. O videolar yoluyla dayanışma kampanyaları örgütlendi. Trans Misafirhanesi’nin koşulları iyileştirildi. Trans kadınlar bir araya gelerek “yapılmaz” denenleri yaptı.

Biz de bu hikâyenin başlangıcına gittik. Öykü’ye bir Onur Yürüyüşü’nde çok zamandır görmediği arkadaşı Afşar’la karşılaşmasını ve Ramazan paketleri ile başlayan dayanışmayı sorduk. “Hayatı otobandan ve çevremden ibaret sanıyordum” diyen Öykü sorularımızı içtenlikle yanıtladı ve ‘ikinci hayatında’ kendisini nasıl yeniden yarattığını, bunu yaparken nasıl yardımlaşma kampanyalarına öncülük ettiğini anlattı.

İşte acısı ve tatlısıyla ‘kendi cumhuriyetini kuran LGBTİ’lere’ saygı duymanın ve devletin ‘sigara dumanı’ gibi sözlerine inat dayanışmanın hikâyesi...

Senelerdir dayanışma kampanyaları yapıyorsunuz. İhtiyacı olan birçok transla dayanıştınız. Peki, bütün bunlar nasıl başladı?

Bundan birkaç yıl önceki Onur Yürüyüşü’nde uzun yıllardır görmediğim bir arkadaşımınla, Afşar’la karşılaşmıştım. “Nerede kalıyorsun” diye sorduğumda bana misafirhanede kaldığını söyledi. Kafamda deli sorular: Orası neresi? Nasıl bir yer? İstanbul LGBTİ Dayanışma Derneği’nin kurduğu bir misafirhane olduğunu ve muhtaç durumdaki transların orada kaldığını öğrendim. Akabinde yürüyüş bitti, eve geldik. Ramazan ayıydı. Herkes misafirlerle kurduğu sofraları sosyal medyada paylaşıyordu. İstanbul LGBTİ Başkanı Ebru Kırancı hanımefendi sosyal medyadaki iftar sofrası fotoğrafımıza yorum yaptı. “Kızlar afiyet olsun. Aç olanları da unutmayın” yazdı. Afşar gözümün önüne geldi. Gayri ihtiyari facebook hesabımda bir ileti yazdım. “Böyle bir trans misafirhanesi varmış, arkadaşlar yardım edelim” yazdım.

Sonra işte gece oldu. Uyuduk. Sabah kapımın zili ve telefon sesiyle uyandım. Kapıyı bir açtım, ellerinde Ramazan paketleriyle gelenler. Bilgisayarımı açtığımda mesajlar, yorumlar yıkılıyordu. Gün içerisinde birçok telefon aldım ve akşam evime başka

Ramazan paketleri de geldi. Onların hepsini ortaya dktk, sosyal medyaya koyduk. Bu insanlara çok bkyk bir cesaret verdi. Puzzle o gn tamamlandı. O zaman ne yaptığımın ya da ne yapacağımın farkında değıldim. Birkaç gn içerisinde çığ gibi bkydđ. Şu an konuşurken burnumun direği sızlıyor. Beni çok etkileyen Şeyler de oldu. Birdenbire kendimi çok bkyk bir Şeyin ortasında buldum. “Edirne’den Kars’a” diyorum ya o Őylem o gn çıktı. Cnkđ lkenin dđrt bir yanından arkadaşlarım aradı beni. Ben Sivas’ta transların yaşadığını dahi bilmiyordum ama Sivas’tan “Öykü abla” diye arayan translar oldu. Dernekleri bilmiyordum ben ncesinde. İstanbul LGBTİ, Kaos GL, Pembe Hayat, Kırmızı Őemsiye, SPoD, Lambda... Hiçbirinden haberm yoktu. Dernek sayfalarını bile beđenmiŐliğim yoktu. Hayatı sadece otobandan, evimden ve kendi cevremden ibaret sanıyordum. Bu srece derneklerle tanıştım.

Gelen erzak ve diğer malzemeleri nasıl dağıttınız?

Yardımlaşma ve dayanışma kampanyası o kadar geniŐledi ki evimin her yeri Ramazan paketi, erzak, temizlik rrenleriyle dolmaya başladı. Üç beş trans arkadaş birleŐtik. Bunları tasnif ettik. Bir arkadaşım arabasını getirdi. Arabaya ykledik ve Trans Misafirhanesi’ne gtdrdk. Hepsinin fotoğrafları ve videoları çekildi. Geleni gsterdik. Ve aynı zamanda gelenin nereye gittiğini de gsterdik. Gven aısından bunun çok nemi olduğunu öğrendim. Genel anlamda gven kazanmak çok nemiydi. Her anı fotoğraf ve videoya çekince gven kazandığımızı grdk. Bunu da bilinçsiz bir Şekilde yapıyorduk aslında.

Kimler katıldı kampanyalara? Neler yaşadın o srece?

Sadece translar da değil hetero cevrem de yardımlaşma kampanyasına katıldı. Yaşadığım cevremde transfobik saldırılara uğramıŐtım ama bana saldıranlar ev eŐyaları, kuru gıda getirdi. Bilmeyerek çok bkyk bir Şey daha yaptığımızı fark ettim. Önyargıyı yeniyormuŐum, cevrimi deđiŐtiriyormuŐum aslında.

Hatta postane mdürüyle tanıştım. O kadar çok erzak geliyordu ki postaneye mdür merak etmiş, “Bu Öykü Ay kim. Bu kadar yardım neden o kadına gidiyor? Hasta mı, neyi var” demiŐ. Elemanları da, “Öykü ay diye bir trans kadın var. Yardım topluyor. Bu yardımlar da Türkiye genelinden geliyor” demiŐ. Bir gn bir baktım kapımın önünde bir araba. Kapıyı açtım ve postane mdürü, “Merhabalar, ben AltınŐehir postane mdürüyüm. Böyle böyle bir Şey yapıyormuŐsunuz. Sizi tebrik ediyorum” dedi. Ben çok duygulanmıŐtım. Akabinde kargo Őirketleri aynı Şeyleri Őyledi. “Bizim katkımız olsun” diyerek onlar da katkı sundu.

Mahalleme ilk taŐındığım yıllarda mahkemelik olduğum insanların erzak ve tekstil rrenü getirdiğini grdüm. “Kızım böyle böyle bir Şey yapıyormuŐsun. Bunlar da bizim katkımız olsun” dediler. Sonuçta bir trans kadını. Allah’ın selamı bana çok gürölürken bir Şeyler yapmaya çalışıyordum. Srece içinde kendimde olan eksiklikle-

rin kapandığını, insanların mutlu olduğunu gördüğümde mutlu olduğumu gördüm. Bir trans kadını para, seks, fuhuş mutlu eder diye düşünürler ama hayır. Beni mutlu eden karşımdaki arkadaşlarımın mutluluğuydu. Kendimi tanıdım. Aslında benim ikinci hayatımdı. Çok büyük sağlık sorunları yaşamıştım. İkinci hayatımda neye tutunacağımı düşünürken vicdanıma tutundum.

Ara ara kendime kızılıyordum. Küçük bir şeye takıldığım zaman yorganları yakacak duruma geliyordum. Bu süreçte öfkemin saman alevi gibi olduğunu da öğrendim. O yüzden artık eskisi gibi hemen alevlenmemeye çalışıyorum. Onunla da baş ediyorum. Bana kendimi tanıma fırsatımı Edirne'den Kars'a arkadaşlarım sağladı.

Ramazan'dan sonra da başka kampanyalar yaptınız. Sağlık durumu yerinde olmayan translarla dayanıştınız. Neler yapıldı, nasıl ilerledi?

Vicdanıma tutunmam gereken bir noktada insanların sesi olduğumu öğrendim. Biz trans kadınlar önce ailemize karşı geliyoruz. Sonra köyümüze, ilçemize, şehrimize, ülkemize ve dünyaya başkaldırıyoruz. Bu yüzden birbirimize destek olmamız gerekiyor. Hastanede yattığımız zaman ziyaretçinin çok önemli olduğunu iyi biliriz. Bu da ancak sevenlerle, dostlarla olur. E kimsemiz yok, anne yok, baba yok, dayı yok, yeğen yok, teyze yok... Biz birbirimize destek olmalıyız. Ha manevi ha maddi.

LGBTİ camiası zor bir camia çünkü herkes başlı başına bir cumhuriyet. Herkes kendi ailesini ve tüm dünyayı karşısına alıp kendi öz cumhuriyetini kuruyor. Ben bunu baz aldım. Bunu çok önemsiyorum. Herkesin fikrine saygı duyuyorum. Eğer bir lezbiyen, gey, biseksüel, trans ya da interseks kendi fikrini söylüyorsa o kendi cumhuriyetinden çıkan bir fikirdir. Bir aile olduğu zaman düşünler yapılır, kendi cumhuriyetini kurması kutlanır. Ama bir transın böyle bir şansı yok. Herkes kendi cumhuriyetidir. Bunun bilincinde olarak insanların kendi cumhuriyetlerine saygı duymayı öğrendim.

Bir yandan Tarlabası'nda çalışan bir trans kadınla Nişantaşı'nda, Etiler'de çalışan bir trans kadın arasında da uçurumlar var. Hem maddi açıdan hem de sosyal açıdan. Bunları biliyor olabilmek, ona göre hareket etmek de gerekiyor.

Transların acil ve en temel ihtiyacı ne şu anda sana göre? Hangi sorun çözülse biraz daha rahat nefes alınabilir?

Aslında dernekler çok büyük bir temel ihtiyacımızı giderdi. Pembe Hayat ve İstanbul LGBTİ 7/24 ulaşabileceğimiz avukat ağları oluşturdular. Danışmanlık alabileceğimiz avukatlar olması yeterli. Çok muhteşem avukatlar buldular. "Öf" bile demeden bizle ilgileniyorlar. Ağ geliyor.

İkinci sorun ise barınma. İstanbul LGBTİ Dayanışma Derneği'nin kurmuş olduğu misafirhanenin yaşam şartları çok zordu. Biz de dayanıştık ve misafirhanenin yaşam

artlarını düzelttik. 20 yataklı bir misafirhaneye dntrdk. Kendine yetemeyen, zor durumdaki LGBTİ'ler orada kalıyor. Mülteciler de kalıyor bildiğim kadarıyla. Çok mutlu oluyorum bunu gördükçe.

İstanbul LGBTİ'nin mali olanakları kısıtlı olduğu için kira konusunda zorlanıyorlar. Kalıcı bir konut olması gerektiğini, sağlık personelinin düzenli kalabileceği maddi imkân yaratabilmemiz gerektiğini düşünüyorum. Yemek de aynı ŗekilde her daim sorun misafirhane için. Bu konuda tekrardan çalışmalarımız, kampanyalarımız olacak inŗallah.

ŗimdiye kadar bütün sorunları transların kendi aralarında ya da derneklerle birlikte çözdüğünden bahsettin. Ya devlet? Devlet ne yapıyor?

Bir ŗey yapmıyor. Belediyelerde alıan LGBTİ arkadaşlarımız var. Az da olsa onlar kendi imkân ve olanaklarıyla yardımcı olmaya çalışıyorlar. Aslında bizim yaptığımızı devlet ya da belediyeler yapmalı. Ama sözleri sigara dumanı gibi. flediğinde uçuyor. Üzücü bir durum. Oysaki Avrupa Birliği uyum yasalarına göre böyle olmamalı. Umut ediyorum ki bundan sonra güzel geliŗmeler olur..

“Aklınıza Gelmeyecek İhtiyaçlar Bizim İçin Örgütlenme Alanları Oluyor!”

Buse Kılıçkaya

Eryaman davasının en önemli tanıklarından biri olan ve öldürülen Dilek İnce'nin adını yaşatmak için her daim bir şeyler yapmak istedik. Dilek İnce'nin ölümü sonrasında bir anı defteri açtık. Eryaman davası aynı zamanda Pembe Hayat'ın kuruluş döneminde dayanışmayı örgütlememiz açısından öneme sahip. Dilek İnce cinayet, devlet, polis ve çete sarmalında trans hayatların nasıl kaybedildiğini, nasıl görünmez kılındığını gözler önüne seriyor.

Dilek İnce 12 Kasım'da öldürüldü ve 20 Kasım Nefret Suçu Mağduru Transları Anma Günü etkinlikleri yapmaya başladık. Örgütlendiğimizde transların sorunlarının sadece “şiddetten” ibaret olmadığını gördük. Cezaevindeki transların yoksunlukları, yaşadıkları ayrımcılıklar, evimi paylaştığım İranlı mülteci ve kendi cezaevi deneyimim de farklı alanlarda transların sorunlarını görmemi sağladı. Pembe Hayat Derneği'nin 10. yılında ne yapabiliriz sorusunu yönetim kurulu olarak tartıştık. Transların hayatına değecek etkinlikler yaparak Pembe Hayat'ı ve transları onurlandırmak istedik. Ve Dilek İnce Kıyafet Bankası fikri doğdu. Dilek İnce; Pembe Hayat'ın kuruluş döneminde destek olan, derneğin aktivistlerinden biriydi. Dilek İnce'yi yaşatmak istedik. Bu süreçte çok ciddi bir dayanışma gördük. Çok fazla trans dayanışma gösterdi. Aynı zamanda trans kadınların kendi aralarında dayanışma grupları oluşturduğu bir dönemden geçiyoruz. Hevi LGBTİ, Trans Melekler, Türk Modern Trans Kadın grupları dayanışma gösterdiler. Hepimizi birleştiren meselelerde bütün farklılıklarımıza rağmen yan yana durabildiğimizi ve birbirimize destek olabileceğimizi gördük.

Dilek İnce Giysi Bankası sayesinde cezaevindeki translarla bağlantılarımız güçlendi. Türkiye'de hangi cezaevinde hangi trans yatıyor ve neye ihtiyacı var biliyoruz. Bize ulaşıyorlar. Giysi Bankası, mülteci translar ve yoksul insanların da kıyafet aldığı bir merkeze dönüşüyor. Translar için kendine uygun kıyafeti bulabilecekleri mağazalar bile sınırlı iken gönül rahatlığıyla ihtiyacını karşılayabildikleri bir merkezimiz var artık.

Polisin transların çalıştığı alanlara yönelik müdahaleleri, kulüplerin kapanması, yaya halde seks işçiliği yapmanın imkânsızlaşması, internet üzerinden insanların çalışmaya başlaması da transların dayanışma ve yan yana durmalarına engel olabiliyor. Artık insanlar sadece büyük şehirlere göç etmiyor. Trans kimliğini bir göç hikayesi olarak kurmuyor. Bulduğu şehirde ya da başka bir şehirde translar yaşamaya çalışıyor. Maraş'tan, Erzurum'a, Sivas'tan, Hatay'a birçok şehirde artık translar yaşama-ya çalışıyor. Dilek İnce Giysi Bankası tam da bu aşamada herkesin dayanışabildiği ve destek aldığı bir alana dönüşüyor.

Sadece translara destek vermiyoruz. Suriye'deki savaş sonrasında yaşanan göç sonrasında da destek verdik veyahut Suruç'a oyuncak kampanyasına destek olduk. Elimizden geldiği kadarıyla daha fazla insanın faydalanması için çalışıyoruz.

Ankara'da bir şekilde bu kıyafetlere ulaşamayan herkes gelip bu bankadan faydalanabiliyor. Giysi Bankası, büyük numaralı kadın ayakkabısını nereden bulacağım sorusuna da yanıt bulabiliyor.

Sosyal devletin kendiliğinden bu desteği sağlaması gerekirken sağlayamadığı yerde biz kendimiz örgütleniyoruz. Translar devletten bir şey beklemiyorlar. Devlet sadece para cezası keserek, keyfi gözüaltılarla translara hayatı zehir ederken, translar devletin yapması gereken her şeyi de bizden, derneklerden bekliyor. Seks işçiliği dışında transların yaşadıkları sorunlar birbirinden çok farklı ve çok farklı gereksinimlere ihtiyaç duyuyorlar. Bu noktada, Dilek İnce Giysi Bankası'nın aynı zamanda bizi cesaretlendiren bir yanı var. Bunu başardıkça bu dayanışmayı örgütledikçe daha fazla ve daha farklı işler de yapabiliriz diyoruz.

En temel meseleler bile, herhangi bir yerde herhangi biri için ihtiyaç olmayan her şey bizim için ihtiyaca dönüşüyor. Ailelerin desteğinden yoksun bir şekilde trans kimliğini kurma sürecinde o ihtiyaçlar karşılanmıyor. Bu basit ihtiyaçların karşılanması için ne yapabiliriz sorusuna verdiğiniz her yanıt bizi dayanışmaya götürüyor.

“Biz Trans Kadınlara Hiçbir Şey Doğuştan Verilmedi, Her Şey İçin Savaştık!”

Röportaj: Yıldız Tar

Seyhan Arman; 1980 Adana doğumlu. Oyunculuğa 1994 yılında tiyatro ile başladı. Engin Alkan'ın yönettiği Islah Evi, Küskün Müzikal ve Huysuz isimli oyunlarda rejî ekibinde çalıştı ve oyunculuk workshoplarına katıldı. But Kısa Film Yarışması ve Kadrajımda Pozitif Öyküler Kısa Film Yarışması'nda jüri üyeliği yaptı. Birçok sokak performansında ve excessinmoderation çağdaş dans performansında çalıştı. Çeşitli tiyatro dergileri ve web sitelerine yazılar yazıyor.

Merve Gezen'in yazıp yönettiği ve başrolünü, Seyhan Arman'ın oynadığı kısa film “Nerdesin Aşkım?”, Ocak ayında Boston'da Atlas Ödülleri Uluslararası Film Festivali'nde İnsan Hakları ödülü aldı ve 8-9 Nisan 2016 tarihlerinde düzenlenen Kanada Uluslararası Film Festivali'nde Yabancı Film kategorisinde yarıştı. Dünyanın dört bir tarafından katılan filmler arasında yer alan “Nerdesin Aşkım? (Where are you, my love?)” kısa filmi jüriden tam not alarak, 2016 Mükemmellik Ödülü'nün sahibi oldu.

Teslimiyet filmi ile 22. Ankara Uluslararası Film Festivali Seçici Kurul Oyunculuk Özel Ödülü alan oyuncu, oyunculuğun yanı sıra Mc-Queen Matmazel Coco karakterini canlandırıyor.

Arman bütün bunların yanı sıra insan hakları aktivisti ve sosyal dayanışma, yardımlaşma kampanyalarında yer alıyor. Arman'ı Trans Misafirhanesi ile dayanışma gecesinde, sokakta kalanlara çorba dağıtım organizasyonunda veya 23 Nisan için çocuklara hediye alırken görmek mümkün. Arman'la bu kampanyaları, neler yaptığını, sosyal hizmetin boş bıraktığı alanları transların nasıl doldurduğunu konuştuk.

Trans kadınlar özellikle son dönemlerde dayanışma kampanyaları yapmaya başladı. Bu süreç nasıl başladı?

Bu kampanyalar bizim zaten yıllardır yaptığımız şeylerdi ama bu kadar görünür değildi. Trans kadınlar da aktivizm anlamında belki bu kadar görünür değildi. Trans kadınlar LGBTİ hareketinin en örgütlü kesimlerinden. Trans kadınlar bu kadar örgütlü olmasaydı LGBTİ hareketi bu noktada olamazdı. Örgütlülük sadece otellerde toplantı yapmak değil. Eskiden beri bir arkadaşımızın başına bir iş geldiğinde çok hızlı toplanıp müdahale ediyorduk. Biz örgütlenmeyi biraz kavganın içinde öğren-

dik. Son süreçte sadece biraz daha görünür olduk. Sonuçta yıllardır kendi cenazesini kendisi kaldıran bir topluluğuz.

Pembe Hayat'ın kendini var etmesi ve ortaya koymasından sonra özellikle LGBTİ aktivisti camia içinde kendimizi kabullendirdik. Biz bir yandan birçok dernekten de dışlandık. "Seyhan da bu kostümü giymesin", "Harbiye'de çarka çıkanlar yürüyüşe gelmesin" gibi laflar da duyduk zamanında. Orada da kendimizi çoğu zaman kavgaya ve bazen tehditle var ettik.

Son dönemdeki yardımlaşma kampanyalarına dönersek; yardımları göstermemek gerekir normalde ama göstermeyince de kimse neler yaşandığını bilmiyor. Trans Misafirhanesi ile yardımlaşma ve dayanışma zirveye çıktı. Bir röportajda misafirhanenin parası olmadığını okuduğumda hemen kendi çevreme döndüm. Sanatçı arkadaşarımdan, hocalarımdan misafirhanenin bir kısım kirasını topladım. O dönem 'rencide olunmasın' diye gizli kapaklı yaptım. Sadece kimin parasının nereye gittiğini o insanlara gösterdim.

Dayanışmak için yapılan Trans Gey Fashion Show'da da sunuculuk yaptın değil mi?

Trans Gey Fashion Show yapılacağı zaman bana sunuculuk teklif ettiler. Aslında ben bu tarz LGBTİ organizasyonlarını biraz amatör buluyorum. Yani daha iyisini yapabiliriz. Dünyadaki eğlence sektörünü elimizde tutuyoruz. Organizasyon sektörünü biz yönetiyoruz. Akıl ve emek isteyen her işi yapıyoruz ama kendi işlerimizi yapamıyoruz. Galiba orayı önemsemiyoruz. Biraz bu anaokul gösterisinden çıkmamız gerektiğini düşünüyorum. Buradaydık biraz ama bir tık aştık. Tiyatro, yarışma veya her neyse en iyisini yapmak zorundayız. Seyircinin beklentisini karşılamak zorundayız. Trans Gey Fashion Show tam bunun bir örneği. İlk teklif geldiğinde ne yalan söyleyeyim kabul etmek istemedim. Üç beş yıldır hazırladığım, marka çalışması yaptığım Matmazel Coco olarak çağırıldılar ve emin olamadım. Son bir hafta kala okey verdim. Boşa düştüm vaktim kaldı. Gittik konuşmaya. Programın detaylarını bayağı tartıştık. Genelde LGBTİ organizasyonlarında benle çalışanlar ilk başta benden nefret ediyorlar. En sonunda anlaşılıyor. Öykü Ay ile didiştik, o da güvendi sağ olsun ve sonunda yaptık. Sonuçta beklenilenin çok üstünde, çok farklı bir iş yaptık. İnsanlar ortamdaki etkilendi ki elbiseler bu tarz organizasyonlara göre yüksek rakamlara satıldı. İnanmış birbirimize ve karşılığını aldık. Ondan sonra da insanlar 'Biz de yapabiliriz' demeye başladı. Bir sürü etkinlik oldu. Olmaya da devam edecek.

Bir yandan bu geceler Amerikan Devrim Kızları gecesi gibi geliyor bana. Nereden çıktı bu fikir?

Konsept anlamında benim bir dahlim yok. Bütün trans kadınlar model olduğumuz ve 24 yaşında olduğumuz için... (Gülüyor) Ayol bir ben 36 yaşındayım. Bir bakıyo-

rum benden iki jenerasyon önceki kızlar 24 yaşında... Neyse, hepimizin bu modellik tribi olduğundan konsept biraz oradan çıkmıştır diye düşünüyorum. Biz bir sürü şeyi kazanmadık. En acı ve en eğlenceli olan yanımda kadınlığı, güzelliği, modelliği, insanlığı doğuştan kazanmamış olmamız. Biz bütün bunlar için savaş verdik. Paramız vardı yine de bir evde oturamıyorduk. Bunun için savaş verdik. Sevgili yapmak için savaş verdik. Modelsek de modelliğimiz için savaş verdik. Bence çok duygusal bir yerden çıkıyor bu konseptler. Biz cenazede bile gülen insanlar olduğumuz için bunu da öyle anlatıyoruz ama çok duygusal... Modelsek, model gecesi yapalım.

“Kendi cenazeni kaldırmak”... Bir yandan güçlendirici bir şey olduğunu söyledin ama kötü yanı da yok mu kendi cenazeni kendin kaldırmak zorunda kalmanın?

Aslında hayat herkes için böyle. Herkes kendi söküğünü kendisi diyor. Bizimkisi aykırı geliyor. Var oluşumuz ters geliyor. Bir yandan sürekli şükrediyorum kendi adıma. Kız yaşıyorum mu ne? Ama çok sevdiğim bir söz var bir tiyatro oyunundan: Düşüğüm nehri ben seçmedim ama tutduğum dalı seçtim. Biz translar da biraz böyleyiz. Kendi adıma bana çizilen bir yol vardı ve ben bu yoldan çıktım. İstedğim yola girdim. Bizi güçlü kılan şey kendi cenazemizi kaldırmak. Yaşantımızı çok ajite etmeyi sevmiyorum. Biyolojik bir kadın olup hiç sevmediğim, sevemeyeceğim bir adamla zorla evlendirilip ömür çürütmekten çok daha iyi trans kadın olmak. Öldürmemiz bile daha iyi geliyor bana saklanmaktan. Kendin olarak ölüyorsun çünkü.

Kendi söküğünü kendin dikmek iyi hoş da mesela bu yardımlaşma ve dayanışma kampanyalarının karşılamaya çalıştığı ihtiyaçları devletin zaten karşılıyor olması gerekmez mi sence?

Bütün bunları yapması gerekir elbette ama bir yandan da devlet kim ki? Biziz. Biz ne yapıyoruz? Bu ülkede yaşayan hepimiz oturuyoruz ve devletin neyi yapmadığını Facebook'ta bizi zaten like'lamış arkadaşlarımıza söylüyoruz. Seni seven insanların içinde laf söylemenin bir faydası yok. Bu devleti bütün karakteriyle, ırkçılığıyla, ayrımcılığıyla biz oluşturuyorsak değiştirmek de bizim elimizde. Hata biraz da bizde ve bunu kabullenmek gerekiyor. Bir yandan da dibine batmadan çıkış yok. Trans kadınlarda da böyle mesela. “Dernekler hiçbir şey yapmıyor” diyen translar var. O dernekler olmasa biz bu dayanışma kampanyalarını nasıl yapacağız? Dernek de yine biziz. Mesela seks işçiliği yapan trans kadınlar kabahatler kanunu ile ilgili ilk ceza kesildiğinde ses çıkarmıyordu, cezalar birikince ses çıkarmaya başladılar. Oysaki dernekler en baştan sürece dahil olmaya ve ceza kesen kurumla savaşımaya başlamışlardı. Ceza kesmeler derneklerin ve bazı aktivistlerin mücadelesi sonrası bittiğinde; en azından gündüz, bakkalda, manavda vs kesilmediğinde kızlar yeniden kendi kabuğuna çekildi. Bu da doğru değil. Sonra dernekler bir şey yapmıyor. Sen kendin için ne yapıyorsun ki?

Trans Misafirhanesi dışında da farklı sosyal dayanışma kampanyalarında yer aldın. Onlardan da bahseder misin?

AyŐe Tkrky az çok tanıyordum. Sokakta karŐılaŐtıŐımızda bana sokaktaki insanlara 120 TL masrafla çorba daŐıttıklarını söyledi. Ben de hemen dahil olmak istedim. Boysan, ZeliŐ ve Mert için daŐıttık. Hâlâ devam ediyor çorba daŐıtımı.

Bu tarz yardımlaşma kampanyalarında her Şeyi Őeffaf yürütmeye çalışıyorum. Bana parasını verenlere ya belge ya da bir video gönderiyorum özelden. Birkaç kez süreçten haberdar ediyorum ve bu bir güven yaratıyor. İyilik çorbayı için için de, daŐıtan için de daŐıttıran için de, para veren için de geçerli.

Geçen de Diyarbakır'daki öğrenciler için 23 Nisan hediyesi hazırladık. Ben ocukken biri bana bir kutu hediye verse her dara düŐtüĐümde bu dünyada iyiliğin olduğunu hatırlardım. 45 kutu yaptık ve onları gönderdik. Öte yandan bu tarz kampanyalarla insanlar kendi yaşadıkları travmaları tamir edebiliyor.

Trans Misafirhanesi ve Dilek İnce Giysi Bankası gibi girişimler belli ihtiyaçlardan doğdu. Peki sence Şu anda genellersek trans kadınların en büyük ihtiyaı nedir? Şu olsa rahat nefes alırız dediğin bir Şey var mı?

En temel ihtiyaç adınla ağrılmak. Meselenin adını koymak. Trans nedir? EŞcinsel nedir? Bunlar arasındaki fark nedir? nce kendi adını koymak lazım. Temel meselelere dair bizim de kendi içimizde bilinlenmemiz gerekiyor. Sistem bize kadının, erkeksin, eŐcinselsin Şöyle olmalısın diyor. Sanki "erkekliliğini yapamamıŐ" erkekler var: eşcinseller. Onların rezilleri: feminenler. En rezilleri ise: dönmeler. Bu algı bazen bizde de oluyor. Biz de bu toplumun parçasıyız ve bu algıdan kurtulmamız da zaman ve çaba istiyor. Yedi sekiz yıldır trans kapasite geliştirme eğitimi yapmamız gerektiğini söylüyorum. Mesela Teslimiyet filmi ni çekerken Buse'nin oynadığı karakter beni okŐamaya başladığında iğrenç geldi. "Ben bunu nasıl anneme anlatacağım" dedim. Trans kadınların biseksüel olabileceği fikri o zaman yoktu bende. Ama Şimdi anneme  cinsel yönelim var; trans olmak başka bir Şey; trans kadınlar da biseksüel, heteroseksüel ve eşcinsel olabilir diye meseleyi anlatabilirim. Bu beni kurtardı. İnsanız, geliŐiyoruz ve birbirimizi de geliŐtirmemiz gerekiyor.

Cinsiyet Geçiş Sürecinde Sosyal Çalışma Deneyimi

Nazlı Gizem Yıldırım

Toplumsal kurumların pratikleri aracılığıyla yeniden üretilen kadın/erkek ikiliği içerisinde kimlikleri dolayısıyla ayrımcılığa uğrayan translar, LGBT hareket içerisinde de pek fazla gündemde olmayan cinsiyet geçiş sürecinde birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Cinsiyet geçiş süreci; transseksüellerin tıbbi, hukuki, psikolojik ve sosyal alanlarındaki değişimlerinin bütününe kapsayan bir süreçtir. Bu süreç altı ay ile iki sene arasında değişmekte olup başvuru, hem tıbbi hem psikolojik aşamaları doktor ve psikiyatr gözetiminde tamamlar ve uzman raporları ışığında cinsiyetinin mahkemece “değiştirilmesine” karar verilir (Hun, S. (2014). *Trans Bireylerin Geçiş Süreci ve Hukuka Genel Bir Bakış*. Yeniden Doğdum.)

Kurumlardaki heteroseksist ve ikili cinsiyet iktidarına dayanan anlayış sebebiyle temel hizmetlere erişimde ayrımcı uygulamalar, cinsiyet geçiş sürecinde tek ve eşit bir uygulamanın olmaması ve bu sebeple sürecin kurumlardaki kişilerin inisiyatifinde olması, sağlık ve hukuk sistemi içerisinde karşılaşılan transfobik tutumlar, bu sistemler içerisindeki personelin yeterli bilgi donanımının olmayışı, cinsiyet geçiş sürecindeki trans kişileri yönlendirme konusunda rehberlik hizmetlerinin yetersiz olması gibi sebeplerden ötürü süreç uzayabilmekte ve yeni ekonomik, sosyal sorunlar üretilmektedir. Bunların yanı sıra kişinin bedeninde meydana gelen değişimler sosyal çevresinin yanında okul ya da çalışma ortamında çeşitli sorunlar yaşamasına sebep olmaktadır. İnsan hakları ve sosyal adalet temeline dayanan; kişileri güçlendirmeye, özgürleştirmeye ve iyilik hallerini artırmaya çabalayan uygulamalı bir disiplin olan sosyal çalışmanın bu alana müdahil olması gerekse de Türkiye’de cinsiyet geçiş sürecine yönelik kurumsal bir yapılanma bulunmamakta, geçiş sürecinde destek akran danışmanlığı yoluyla ilerlemektedir.

Süreç içerisinde yaşanan tüm bu sorunlar, sistem içerisindeki boşluk, hak ihlalleri ve Türkiye’de geçiş sürecine ilişkin bir sosyal hizmet modelinin bulunmaması 2014 yılında Kaos GL’de staj yaparken beni bir proje hazırlamaya yöneltti. “Cinsiyet Geçiş Sürecinde Sosyal Refakat” projesinde; süreç içerisinde olan transların karşılaştıkları ayrımcılık, baskı gibi sorunlarla baş etmeleri için yasal, psikolojik, sosyal danışmanlık sağlanması; hastane ve adliye gibi kurumlara ilk kez giderken refakat edilip sürecin aktarılması, akran danışmanlığının sağlanması için destek gruplarının oluşturulması ve bu süreç içerisinde maruz kalınan hak ihlallerinin raporlanması temel hedeflerimdi. Hali hazırda bunların birçoğunu yapan T-Der ile bu süreçte tanıştım ve uygulama sürecini beraber yürütme imkânını buldum. Bu deneyim içerisinde karşılaştığım ilk ve sürekli karşıma çıkan temel sorun natrans olmamdı sanırım. Karşılaştığım her danışana “açılmak” zorunda kalmanın benim için ne kadar zor olduğunu

birkaç hafta sonra fark ettim. ‘‘Sen neden buradasın?’’, ‘‘LBT misin?’’, ‘‘Yapacağın araştırma için falan mı buradasın, böyle Şeyler yapıyorsun?’’ sorularının karşısında sosyal çalışmanın ne olduğunu anlatmaya çalışırken buluyordum kendimi. Ve alanın tam orta yerinde olması gereken sosyal çalışmanın ne kadar dışarıda ve görünmez olduğunu fark etmek biraz zd beni açıkçası...

Bu alışma deneyimi içerisinde en keyif aldığım grup çalışması oldu. Cinsiyet geçiş sürecinde olan, tamamlayan ve sürece henüz başlamamış kişilerin katıldığı grubumuz deneyim aktarımı üzerinden ilerledi. Grup süresince; cinsiyet geçiş süreci ile ilgili yanlış bilgilerin düzeltilmesi, yeni ve doğru bilgilerin kazanımı, üyeler arası deneyim aktarımı, trans kadınların ve trans erkeklerin birbirlerinin süreçleri hakkında bilgi edinmeleri, üyelerin baş etme mekanizmalarının güçlendirilmesi doğrultusunda çalışmalar yapıldı. Grup aracılığıyla sosyalleşme alanı oluşmuş, akran desteği yoluyla psikolojik ve sosyal destek imkânı yaratılmış, süreç boyunca alternatif yollar üzerine tartışma imkânı doğmuştur.

Bu grup deneyimi, sosyal çalışmanın bu alana dahil olması gerektiği düşüncemin pekişmesini sağlamıştır. Öncelikli olarak cinsiyet geçiş sürecindeki trans kişilerin hizmet gereksinimlerini belirlenmesi ve sosyal çalışmanın müdahil olabileceği alanların görünür kılınması gerekmektedir. Bu bağlamda cinsiyet geçiş süreci ile ilgili sosyal çalışma uygulamalarının geliştirilmesi ivedi bir gerekliliktir.

“LGBTİ Çocuk Var mı?”

Umut Güner

“Hapishanede Çocuk” kitabı için Kaos GL’den yazı istendiğinde “LGBTİ Çocuk” kavramı tartışmalarını hapishane alanına nasıl taşıyabileceğimizi düşünmeye başladık.

Modern tıp cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konusunda mesele çocuk olunca karsız kalıyor! 18 yaşın altında çocukların cinsel kimlik karmaşası yaşayabileceğini, bu yüzden hemen karar vermemek gerektiğini söylüyor. Buradan baktığımızda cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği sanki genç ve yetişkinlere aitmiş gibi duruyor.

Ancak ilkesel olarak bize eşcinsel, biseksüel, trans, interseks olduğunu söylemediği müddetçe cinsel yönelim ya da cinsiyet, cinsiyet kimliği ataması yapmamamız gerekiyor. Çocukların gelişimsel süreçleri birbirinden farklı olabilir, gelişimsel süreçleri gibi cinsel yönelimlerine, cinsiyet kimliklerine karar verme süreçleri de birbirinden farklı olabilir. Bunların birbirinden farklı olması yaygın olan heteroseksüel cinsel yönelim üzerinden bütün çocukların “heteroseksüel” olduğu ön kabulüyle hareket edersek LGBTİ çocukları görünmezliğe mahkûm ederiz. Sonra da o “görünmezliğe mahkûm ettiğimiz çocuklar var mı? Varsalar ne sorun yaşıyorlar?” sorusunu sorarız birbirimize. O çocukların en önemli sorunlarından biri “yok sayılmaları”. Eşcinsel, biseksüel, trans ve interseksleri yok sayarak yapılarını inşa eden toplumsal yapı; hapishanesini de heteronormatif bir şekilde inşa eder. Doğal olarak o hapishanede LGBTİ çocuklar var olamazlar; var olmadıkları için de sorunlarını da görünmez olur.

Türkiye’de çocukların etnisitesi olduğunu taş atan çocuklardan öğrendik. Aynı süreçte birçok çocuğun yetişkinlerle aynı suçları işledikleri için aynı cezaları aldıklarını hatta aynı cezaevlerine konulduklarını öğrendik. Pozantı Cezaevi sürecinde çocukların maruz kaldığı cinsel saldırıları dile getirmelerinin ne kadar zor olduğunu ve durumun da çocuklar için ne kadar vahim olduğunu gördük. Cinselliğin halen ceza, ehlileştirme aracı ve işkence olarak uygulandığı hapishane sisteminde çocuk olmak ve LGBTİ çocuk olmak daha da zor olsa gerek.

Çocukların gelişimsel süreçleri devam ettiği için lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks çocuklar için Kaos GL kendi içinde ve eğitimlerinde “gökkuşağı çocukları” tanımını kullanmayı veyahut toplumsal cinsiyet rollerine uymayan çocuklar demeyi tercih ediyor.

Hapishane alanına taşıdığımızda “gökkuşağı” diyemez hale geliyoruz. Çünkü “gökkuşağı” gökyüzüne, özgürlüğe ait bir kavram ve bu çocuklar gökyüzünü görmemekle cezalandırılıyorlar.

“Toplumsal cinsiyet rollerine uymayan çocuklar” dediğimizde her seferinde toplumsal cinsiyet rollerinin pek de matah bir şeyler olmadığını da anlatıyoruz. Ancak çocukların sisteme uyum sağlayamadığı her durumda cezalandırmayı, hapsetmeyi kendine iş edinen adalet sistemi içinde negatif algılanacak bir durumdan da kaçınmaya imtina ediyoruz ve nihayetinde meselenin adını “Hapishanede LGBTİ Çocuk” koyarak ilerliyoruz.

“Çocuk ve LGBTİ”

Türkiye’de LGBTİ hakları mücadelesi çeyrek yüz yıla yaklaşıyor. Bu süreçte özellikle hem hareketin yaygınlaşması hem de internet vasıtasıyla LGBTİ’ler cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerine ilişkin sorulara daha erken yaşlarda cevap bulmaya başladılar. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini keşfetme ve kabul etme arasında geçen gelgitli sürecin tamamlanmasına “açılma” diyoruz. Eskiden “açılma” süreci LGBTİ’lerin gençlik yaşlarına tekabül ederken, artık heteroseksüel ergenler gibi ergenlik sürecinde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine ilişkin soruları ergenlik döneminde yani çocukluk döneminde yaşıyor ve cinsel yönelimini adlandırmaya başlıyor. Bu süreçte biz de çocuk alanına ilişkin temasımızın nasıl olması gerektiği sorusunu LGBTİ hareketi olarak yeni cevaplamaya çalışıyoruz. Bu yazı tam da bu tartışmaları gerçekleştirdiğimiz bir aşamada yazılıyor.

“Hapishane ve LGBTİ” ve “LGBTİ Hapishanesi”

“Hapishane”ye ilişkin tartışmalar LGBTİ hareketi içinde Kaos GL Dergisi üzerinden takip edilebilir. Dergi yayınlanmaya başladığı andan itibaren tutuklu ve hükümlülerin talepleri doğrultusunda ücretsiz gönderiliyor. 90’larda “kardeşime dokunma” kampanyasına paralel mektup kampanyaları üzerinden ilerleyen süreç 2004 yılında Eşcinsel Trans Tutsak Ağı sürecinde yapılan birkaç etkinlikle komisyon kurulmaya çalışıyor ancak çok ilerleme kat edilemiyor.

2005-2006 döneminde vicdani retçi Mehmet Tarhan’ın hapishane sürecinde Kaos GL ve Ankaralı anarşistler tarafından yeniden hapishane konusu LGBTİ hareketi içinde gündemleşti. Ancak LGBTİ tutuklu ve hükümlülerden özellikle 2000’lerin ikinci yarısından itibaren LGBTİ örgütlere talepler daha fazla gelmeye başladı. Bu konuda CİSST’in Hapishanede LGBTİ Olmak üzerinden yürüttüğü çalışmalar da LGBTİ hareketi gündemine daha fazla girmesini sağladı.

Türkiye Cumhuriyeti devletinin de bu alanda çalışan LGBTİ örgütleriyle masaya oturduğu alanlardan biri “hapishane”. Çünkü LGBTİ tutuklu ve hükümlüleri heteronormatif hapishanede nereye koyacağını bir türlü bilmiyor. Bir türlü bilmediği için de en iyisi ayrı bir hapishane yapılması olduğuna karar veriyor ve LGBTİ hapishanesi yapmak için kolları sıvıyor. Bunu yaparken de LGBTİ tutuklu ve hükümlülerin taleplerinin bu olduğunu söylüyor ve bunu böyle meşrulaştırıyor. Burada LGBTİ tutuklu

ve hükümlülerin taleplerinin doğrudan ayrı bir hapisane değil, diğer mahkumların kendiliğinden faydalandıkları kısıtlı imkanlardan faydalanma talebi olarak değerlendirilmelidir. Çünkü mevcut hapisaneler LGBTİ tutuklu ve hükümlüleri koruyamayacakları ya da hapisanede düzeni sağlayamayacakları endişesi ile diğer tutuklu ve hükümlülerin faydalandığı hizmetlerden LGBTİ tutuklu ve hükümlüler faydalanamıyor. Hapisaneler kompleks yapılar içinde yapılmış olsalar bile cinsiyetli hapisaneler olduğu için özellikle geçiş sürecinde olan ya da geçiş sürecini tamamlamak istemeyen trans mahkumları nereye koyacağını bilemeyen bir hapisane ile karşı karşıya kalıyoruz.

“Çocuk, LGBTİ ve Hapisane” bu üç kavramın yan yana gelmesi için bu üç ayrı alanın LGBTİ hareketinin içinde nasıl gündemleştiğinin kısaca aktarırken “hapisanede LGBTİ çocuk” olmak meselesinin hem çocuk alanında hem LGBTİ alanında hem de hapisane çalışmaları alanında yeni gündemleşmeye çalışıldığının ve bu yazının aslında bu tartışmayı geliştirmesi amacıyla yazıldığının altını bir kez daha çizmek isteriz.

Kaos GL'nin destek olduğu çocuklardan biri Ankara Çocuk Eğitim Merkezinde tutulan trans çocuk A. idi. A'nın hikayesi bizim hapisanede çocuk kavramı ile tanışmamıza vesile oldu.

A'nın annesi gündeliğe temizliğe giden ev eksenli çalışan bir kadın. Gittiği evlerden birinin oğlu ile A arasında cinsel yakınlaşma oluyor. Bunu fark eden aile A'dan ve annesinden şikayetçi oluyor. A bu olay gerçekleştiğinde 15 yaşında, mahkeme sürecini nasıl geliştiği ve ceza aldığı farkında değil. Sadece İzmir'deki Çocuk Eğitim Merkezi'ne gitmeden önce annesi bir süre orda kalması gerektiğini anlatıyor. İzmir'deki Çocuk Eğitim Merkezi'nin müdürü bu çocukla ne yapacağını bilemediği için, A'ya “Senin gibilerden Ankara Çocuk Eğitim Merkezi'nde çok var. Sen oraya git” diye yönlendiriyor. A, bu yönlendirme sonrasında verdiği dilekçe ile Ankara Çocuk Eğitim Merkezi'ne geliyor. Geldiğinde İzmir'deki ‘müdür amcanın’ söylediği gibi olmadığını fark ediyor. Ankara Çocuk Eğitim Merkezi'ndeki sosyal hizmet uzmanı ve hapisanede çocuk olmak üzerine yüksek lisansını yapan sosyal hizmet uzmanı arkadaşımız vasıtasıyla A. ile tanıştık.

A trans eğilimleri olduğu için diğer çocuklardan ayrı tutulmasına karar verilmiş ve yetişkin misafirhanesinde kalıyordu. A'nın ayrı tutulması konusunda iki gerekçeleri vardı. Sosyal hizmet uzmanı gerçekten iyi niyetli olduğu için A'ya çürük elma muamelesi yaptığını düşünmüyorum ancak yine de cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığının en bariz görünür olduğu alanlardan birinin “araya mesafe koymak” üzerinden şekillendiğini unutmamak gerekiyor.

İkincisi de A'yı akran zorbalığına karşı korumak. Çünkü gerçekten A akranları tarafından zorbalığa maruz kalabilir ve sosyal hizmet uzmanı da onu 7/24 koruya-

mayacağı için böyle bir önlem aldı. Ancak bu aynı zamanda Çocuk Eğitim merkezi denilen “kapalı, ıslah etmesi beklenen” merkez içinde çocuğun tekrardan tecrit edilmesine yol açmaktadır. Çocukla görüşmelerimizde çocuğun Çocuk Eğitim Merkezi üzerinden “ceza aldığını” ve ıslah edilmek için orda tutulduğunu fark etmediğini gözlemledik. A için merkez sadece internete istediği zaman giremediği, annesinin ve ablasının kıyafetleri ile “kadın” olamadığı ama iyi insanların ona sevgi gösterdiği bir merkezdi. Kolluk kuvvetleri, mahkeme çocuğun suçlu olduğuna ve tecrit edilmesi gerektiğine karar verdi. Hem kovuşturma sürecinde hem de yargı sürecinde kimse bunu A'ya anlatma gereği duymadı.

Etik Neydi, Etik Emekti!

Elif Burcu Yamaner

Kaos GL Derginin ‘‘Sosyal Hizmet’’ sayısı için düşünürken ‘‘LGBTİ’ler etiğin neresinde?’’ başlığına bakıyordum. Hocalarımızın etik konusunu işleyişleri geldi gözümün önüne, sonra Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği’nin yayınladığı etik ilkeler, sonra ise gerçekler...

Bir süredir Kaos GL Sosyal Hizmet alışma Grubu etkinlikleri içerisinde vaka sunumları yapıyorum. Anlattığım vakalara, sunumun sorun odaklı olduğunu söyleyerek başlıyor ve sosyal hizmet alanında çocuklara yapılan hak ihlallerini anlatmaya çalışıyorum. Ataerkil toplum içerisindeki muhafazakr görünümlü sistemin kurumları, kuruluşları... Kızıyoruz, fkeleniyoruz, mücadele ediyoruz. Aslında bu birinci oğ anlatım içerisinde ne kadar azınlık kalıyoruz.

alışmalar esnasında arkadaşlarımın ve katılımcıların vakalarını dinlerken de ihlal edilen hakları düşünüyorum, yasaların gerçekten uygulanması halinde kimlerin nasıl cezalar alabileceğini de... Sosyal Hizmet’e giriş dersiyle başlamıştı sosyal devlet anlayışını özümsemeye başlamamız. Hak temelli bakış açısı geliştirdiler. Bizim zamanımızda manevi sosyal hizmet yoktu. O şimdiki zamanda kullanılır olduş!

Sosyal devlettik ya biz, hani şimdi baktığımızda sistemin ne hakla insanların hayatlarına müdahale edebildiğini, nasıl bir hadsizlikle insanların (zellikle çocukları, kadınları, LGBTİ’leri...) kalıplara sokulmaya çalışıldığını, patriyarkanın gücü adına verilen savaşta -ki bu savaşın taşa karşı tank tüfekle olduğunu biliyoruz- insanları nasıl sindirdiğini görüyoruz. Erk dünya içerisindeki erk kurallarla geçen bir mr...

Sosyal hizmet uzmanları temel olarak var olan haklara ulaşımı sağlamada rol üstlenirler. Koruma hakkı, barınma hakkı, eşitlik hakkı, sağlık hakkı... Bu anlamda var olan yasaları, sosyal destek sistemlerini, kuramlar perspektifinde sosyal hizmet etiği içerisinde kullanırız. Fakat ne yazık ki sosyal hizmet uzmanları da diğer meslek grupları gibi homofobik bir ülkede dünyaya geliyor. Her gün yeni bir homofobik bilgiyle büyüyor ve ielleştirilen homofobiyi, herkes gibi okuduklarıyla sosyal hizmet bakış açısıyla yenmeye alışıyor. Peki, bunu her zaman her yerde yapabiliyor muyuz? Tabii ki hayır. ocuk yuvalarında toplumsal cinsiyet kuralları kalıplarına sokulmaya çalışılan çocuklar, cinsel istismar mağdurlarının maruz kaldığı yanlış bakış açıları, yurtlarda LGBTİ ocukların uğradığı ayrımcı uygulamalar, intersekslerin yaşadığı tekillik, sağlık hakkından yararlanamama, cezaevlerinde var olan ayrıştırma, tecavüzün normalleştirilmesi, LGBTİ olması nedeniyle işkence mağduru olan insanlar... Aslına bakarsanız nefretin her alanda her kademedede olduğu gibi sosyal hizmetin

içinde de var olduğunu görüyoruz. Farkında olarak ya da olmayarak uygulanan insanlık dışı, bazense sadece bilgisizlikten gelen bir rutin içerisinde LGBTİ'lerin hakları yok sayılıyor veya var olan haklarına bir şekilde müdahale ediliyor.

Farkındalık sahibi uzmanlar mı? Onlara gelince sistemle mücadele ederken neyi nereden kurtarmaya çalışacağım diye çabalıyor, insanların hayatına hadsizlik boyutunda yapılan müdahalelere müdahale etmeye çalışıyor. Peki, ne kadarını yapabiliyor? Bizim pek sevdiğimiz, sosyal inceleme raporlarının olmazsa olmazı, ona göre hareket etmeye çalıştığımız bir cümlemiz vardır: Çocuğun (ve annenin, müracaatçının, danışanın...) yüksek yararı! Peki, bu yüksek yarar gerçekten onun yüksek yararı mı yoksa sistemin yüksek yararı mı?

Yazıyı pek sevdiğim bir cümle ile bitiriyorum: Heteronormatif olmayan bir sosyal hizmet dileğiyle...

Kaos GL'de Staj Deneyimleri: Kaos GL Sosyal Hizmet Çalışma Grubu

Elif Burcu Yamaner

Kaos GL Dergi'nin "Sosyal Hizmet" dosyasına Kaos GL Sosyal Hizmet Çalışma Grubu olarak çalışmalarımızı röportaj halinde hazırlamak istedik. Ben ve soruları cevaplayan arkadaşlar Kaos GL'de stajyerlik yapmış, stajdan sonra da Kaos'la bağıını ısrarla kuvvetlendirmiş, yıllar sonra ise kendimizi Kaos GL Sosyal Hizmet Çalışma Grubu içerisinde bulmuş sosyal hizmet uzmanlarıyız. Çalışma grubu; stajlarını Kaos'ta yapmış ve sonrasında da benim gibi ayırlamamış sosyal hizmet uzmanlarından ve başta Umut Güner ile Seçin Tuncel olmak üzere Kaos GL çalışanlarının/gönüllülerinin desteği ile faaliyet yürütüyor. Ben bu kadar anlattıktan sonra sözü çalışma grubundaki arkadaşlara bırakıyorum.

Özge ve Esra, siz Kaos GL'nin ilk stajyerlerisiniz ve bildiğim kadarıyla burada staj yapma fikrini danışmanınıza siz götürdünüz. Biraz bundan bahseder misiniz? Siz lisansınızı Hacettepe Üniversitesinde tamamladınız ve akademisyenlerin tepkisi ne oldu? Zorluk yaşadınız mı?

Esra- Özge: Kaos GL'de staj yapma fikri aslında 3. sınıfın son dönemlerinde Kaos GL Derneği'nin bölümümüze gelerek yaptığı etkinlik sonrası oluştu. Farklı gruplara, onların ihtiyaçlarına, desteklenmeleri gerektiğine, ayırmıcılığa dair konuların konuşulduğu bölümümüzde okul hayatımız boyunca eşcinsellik, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim gibi konuların pek de konuşulmadığını bu şekilde fark ettik ve biz konuşulmayan bu konuları konuşalım tartışalım istedik. Böylelikle de danışmanın bizi değil bizim danışmanımızı seçtiğimiz bir durum yaşadık. Bu konularla ilgilenen ve bizi destekleyeceğini düşündüğümüz hocalarımızdan Araştırma Görevlisi Sedat Yağcıoğlu ile konuyu paylaştık. Sedat Hoca tahmin ettiğimiz gibi bu fikri çok beğendi ve Doç. Dr. Sema Buz ile paylaşarak staj yerlerini ve stajyerleri belirleyen kurulda Kaos GL Derneği'nde staj yapılması durumunun görüşülmesini sağladı. Sonrasında, Sedat Hoca kurul ile ilgili sürecin kolay olmadığını, kurulun Kaos GL Derneği'nde sosyal hizmet adına neler yapılabileceği konusunda soru işaretlerinin olduğunu bize aktararak çok çalışmamız gerektiğini ve bundan sonra Kaos GL Derneği'ne stajyer gönderme durumunun bizim stajımız üzerinden şekilleneceğini belirtti. Kaos GL Derneği'nde ilk kez sosyal hizmet bölümü olarak staj yapmanın heyecanı ve bölümümüzün bizden beklentisi ile birlikte bu süreci güzel bir şekilde tamamladık.

Sizden sonra Kaos, Hacettepe ve Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet bölümünden stajyer kabul etti ve bu durum sizinle başlayan sürecin devamı oldu, en azından kendi adıma sizlere teşekkür ettiğimi belirteyim. Peki, stajdan biraz bahseder misiniz? Neler yapıyordunuz?

Özge: Rica ederiz. Yukarıda bahsettiğimiz kurulun ‘Kaos GL Derneği’nde sosyal hizmet adına neler yapılabilir’ sorusunu biz de dernekle paylaşarak bu soruyu staj dönemimiz boyunca cevaplayacak sosyal hizmet uygulamaları gerçekleştirdik. Bunun için çok çaba sarf etmedik zaten Kaos GL Derneği kuruluş itibari ile sosyal hizmetin de temelini oluşturan ayırımcılıkla mücadele eden bir dernek olması itibariyle sosyal hizmet alanına çok da uzak değildi. Biz sadece sosyal hizmet ile olan bağıni daha görünür hale getirdik diye düşünüyorum. Staj dönemimizde ise:

danisma@kaosgl.org adresine gelen sosyal hizmet alanı ile ilgili danışan maillerini cevapladık.

Derneğin avukatı Hayriye Kara ile uydu kent ziyaretlerine katılarak LGBTİ Mülteciler ile görüşmeler yaptık. Görüşme Raporlarını BMMYK’ya gönderdik. Böylelikle bu grubun üçüncü ülkeye yerleştirilmesinde kolaylaştırıcı olduk.

LGBTİ çocukları olan ailelerle aylık toplantı düzenleyen Türkiye Psikiyatri Derneği ile bağlantıya geçtik. Ailesi ile sıkıntı yaşadığını belirten bireylerin ailelerinin bu toplantılara katılması yönünde aracı olduk ve toplantıların organizasyonu konusunda TPD ile birlikte planlamalar yaptık.

Kaos GL’nin çeşitli illerde düzenlediği Homofobi Karşıtı Yerel Buluşmaların organizasyonunda görev aldık ve bu etkinliklere katıldık.

Aslında sonuç olarak Kaos GL Derneği’nde LGBTİ bireylerin uğradığı ayırımcılıkla ilgili bireyi, grubu ve toplumu kapsayacak şekilde sosyal hizmet uygulamaları gerçekleştirdik.

Erkan ve Zeynep siz birlikte staj yaptınız ve şu anda dünyalar tatlısı bir bebeğiniz var; Reya. Reya’nın özel bir bebek olduğunu biliyoruz. O Kaos’un bebeği... Peki Reya’yı nasıl büyütüyorsunuz, mavi kıyafetlerden uzak mı? Kaos Sosyal Hizmet Çalışma Grubunda iki sosyal hizmet uzmanı nasıl ebeveynler olur? Patriarkal yapı içerisinde neler yapıyorsunuz bebeğimizi heteroseksizmden korumak için merak ediyorum.

Öncelikle şunu belirtmek gerek; Reya, Kürtçenin Kirmanckî (Zazakî) lehçesinde kök, damar, yolda, gezen, gezgin manalarını belirtiyor. Diğer yandan Reya ismi erkek veya kadın cinsiyetini de belirginleştirmiyor. Biz Reya ismini kullanırken dikkat ettiğimiz tek şey Reya’nın Kürtçe bir isim olması diyebiliriz. Tabi bu “illa Kürtçe bir isim olsun gerisi önemli değil” demek olmuyor. Biz bu ismi seçerken kahramanlık,

cesaret, iffet, namus vb. ifadelerin kapsamayan bir isim olmasına dikkat ettik. Zaten geçmişinde Kaos ve Kaos gibi patriarkal yapıya karşı bir duruş sergileyen direniş duraklarında kulplu kahve bardaklarında çay içmiş stajyerlerin zihninde oluşan bir isimde ancak böyle olurdu diye düşünüyoruz.

Gelelim Kaos GL'ye, bu soru ikimizin de zihninde geçmiş güzel günleri canlandırdı ve duygulandırdı. Çünkü Kaos GL sadece stajyerlik yapıp sonrasında da çekip gidilecek bir yer değildi bizim için. Orada yaşadığımız arkadaşlıklar, kurduğumuz ilişkiler ve tabii Kaos'un mükemmel disiplinli ve özverili çalışma hayatı bizim Kaos ile kurduğumuz bağı çalışma arkadaşlığı ötesi bir perspektife taşıdı. Kaos GL'de stajyerlik yapmak hayatı tekrardan farklı farklı gözlerden takip etmek gibiydi, her gün yeni yeni farkındalık halleriyle gözlerimizi açıyorduk dünyaya. Tabi bu farkındalıkları hayatımızda uygulama stratejileri de Kaos'un bize sunduğu başka bir güzellik. Bu nedenle her sosyal hizmet uzmanının bir nebze de olsa Kaos çeşmesinden bir avuç su yudumlaması gerekir.

Peki, Kaos GL Sosyal Hizmet Çalışma Grubundaki iki sosyal hizmet uzmanı nasıl ebeveynler olur?

Bu soruya ne cevap vereceğimizi biz de bilmiyoruz. Yani nasıl ebeveynler olduğumuz konusunda hep endişe taşıyor değiliz. Tamam, Reya'yı etkilememeye çalışıyoruz ama peki Reya dışardaki dünya ile nasıl mücadele edecek diye endişelerimiz de hat safhada tabii. Bu konuda Kaos GL'de oluşan bakış açımıza ve mücadele deneyimlerimize güveniyoruz diyebiliriz. Her şey olurunda ama yine de temkini elden bırakmadan Reya'nın heteroseksist patriarkal yapı ile olan iletişimde insani ve farkındalık mücadelesini güçlendirmeye çalışıyoruz. Aslında şunu söyleyebiliriz, biz genç ebeveynler olarak Reya'yı nasıl büyüteceğimizi bilmiyoruz ama nasıl büyütmememiz gerektiğini biliyoruz. Umarım geleceğe daha mutlu umutlu bakabiliriz...

Hepimiz biliyoruz ki ülkenin geneline hâkim olduğu gibi sosyal hizmet çalışma alanları içerisinde de heteroseksizm hâkim. Tarık sen sağlık alanında çalışıyorsun, bu alandaki heteroseksist bakış açısından biraz bahseder misin?

Ben, dediğin gibi sağlık alanında çalışıyorum. Sağlıktan konuşurken sağlıkta dönüşüm yasasından konuşmamak olmaz. İşte sermayeleştirilen sağlık kurumları bir çeşit ticarethaneye döndürüldü mevcut iktidar tarafından. Sağlık kurumlarına para getirmeyen hiçbir şey yönetim tarafından desteklenmiyor. Bunun herkese yansımaları farklı farklı oldu bence. Mesela zaten sağlık hizmeti almakta güçlük çeken LGB-Tİ'ler bu yasa ile daha büyük zorluklarla karşılaşmaya başladı. Bir de yasanın sosyal boyutu var tabii, bu direkt heteroseksizm üzerinden açıklanabilir. Her şeyin performans üzerinden şekillendirildiği sağlık kurumlarında sosyal hizmet, psikoloji gibi insan hakları temelli çalışabilecek mesleklere itibarı azaltabiliyor. Mesela ben kadına

şiddete de bakıyorum, ancak kadın derken biyolojik cinsiyet temel alınıyor sadece, trans kadının adı yok, bununla ilgili personele eğitim vermek istesen, yönetim para getirmediği için kabul etmeyebiliyor. Heteroseksizmin perçinlediği bir şey sağlıkta dönüşüm. Doktorlar performans üzerinden çalıştığı için, tedavi edeceği hastaya müşteri gözüyle bakabiliyor. Aile hekimleri 24 saat nöbet tutmaya zorlanıyor vs. Bu gibi uygulamalar LGBTİ'lerin görünürlüğünü de azaltıyor bir bakıma.

Peki, sağlıkta çalışan personel? LGBTİ personel hiç mi yok? Doktor, hemşire vb. Çalışanlar arasında homofobi o kadar yaygın ki, bu konudan bahsedemezsin bile. Açılmayı aklına bile getiremiyor sağlık personeli. Kısaca bahsetmeye çalıştım, ancak uzunca tartışılması gereken bir mesele; sağlıkta heteroseksizm.

Aynı soruyu sana da sormak istiyorum Gizem. Sen yerel yönetimlerde çalışıyorsun, bu alandaki heteroseksist bakış açısından biraz bahseder misin?

Heteroseksizm yaşamımızın her alanını düzenleyen, kişilerarası ilişkilerde kendini yeniden üreten bir ideoloji. Bu sebeple yerel yönetimleri diğer devlet mekanizmalarından ya da yaşamın diğer alanlarından ayırtırmak pek mümkün değil. Başkaları nasıl deneyimliyor bilmiyorum ama merkezde politikaları etkilemeye yönelik makro çalışmalar yapmaya çalışılırken yerel yönetimlerde çalışan bir sosyal çalışmacı olarak, hiyerarşik düzende üst kademelerde bulunan kişilerin homofobisi ve transfobisi ile mücadele ederek, var olan sorunlara kısa vadeli çözüm yolları bulmaya çalışarak ilerleyebiliyorsun. Bu da çoğunlukla meslek elemanlarının kişisel çabaları ile sınırlı kalan, merkezi sisteme bir alternatif oluşturamayıp politika üretemeyen girişimler olarak kalıyor. Kısacası LGBTİ'lerin temel haklarına erişimlerinin sağlanması olarak değil, kişilerin ya da belediyenin iyi niyet göstergesi olarak yer buluyor.

Türkiye'deki yerel yönetimler, birkaçı hariç, hâlâ LGBTİ'lerin temel ihtiyaçlarının tespiti ve hizmetlerin sunumu konusunda yetersiz. Çünkü hizmetler, egemen düşünce tarafından belirlenen "makul aile" üzerinden sunuluyor ve LGBTİ'ler hâlâ yok sayılıyor.

Sığınmaevi özelinde konuşacak olursak; kişilerin sığınağa kabul aşamasında hemen heteroseksizm karşımıza çıkıyor. 6284 sayılı kanun kapsayıcı olarak kişileri koruyan bir kanun olmasına rağmen sığınağa kabul sürecinde kişinin "pembe kimlikli" olması bekleniyor. Mavi kimlikli trans kadınların sığınağa kabulü yönetimin "iyi niyetine" bırakılıyor. Sığınağa kabul edilip "eşcinsel eğilimleri olduğu fark edilen" bir kadın dedikodu malzemesi haline getirilip günlük yaşamdaki pratikleri, meslek elemanları ve sığınakta kalan diğer kadınlar tarafından eşcinsel yönelimine yorulabiliyor.

Temel işlevi uyumlandırmaktan ziyade baskılar karşısında kişileri güçlendirmek olan sosyal hizmet, Türkiye'deki yerel yönetimlerde kişilere bağımlı kalarak heteroseksizmin varlığını sürdürmesine izin veriyor.

Eren bu soruyu sana sormak istiyorum. Sosyal hizmette ilk bilinmesi gerekenler arasında yer alır müracaatçının bulunduğu yerden başlamak. Sence “öteki”leri anlayabiliyor mu gerçekten uzmanlar ki, buldukları yeri kavrayıp oradan başlayabilsinler?

İnsanlar ihtiyaçlarını farklı şekillerde hissederler. Bu farklılığın yaşanmasına sebep olan çeşitli faktörler vardır. Bunlar kültürel, fiziksel, etnik, sosyo-ekonomik, cinsiyet ve cinsel yönelim gibi faktörlerdir. Bu farklılıklardan dolayı bir yerde fonksiyonel olan bir şey başka bir yerde fonksiyel olmayabilir. Özellikle kültürel yapının, insanların davranış kalıplarını, kaynak kullanımını, kendini ve olayları nasıl algıladıklarını şekillendirdiği unutulmamalıdır. Sosyal hizmet uzmanının, çalıştığı ortamın değerlerini, etik kurallarını, aile ve toplum yapılarını, çocuk yetiştirme biçimlerini, dinsel geleneklerini bilmesi önemlidir. Ayrıca aynı kültürel yapı içerisindeki alt grupları öğrenmesi de sosyal hizmet uzmanının görevi sayılabilir. Bunları göz önünde bulundurduğumuz zaman sosyal hizmetin en temel ilkelerinden biri olan müracaatçının bulunduğu yerden başlama ilkesi hayati bir önem taşıyor. Bu ilke doğrultusunda sosyal hizmet uzmanının, müracaatçıya sunduğu hizmeti doğru bir şekilde algılamasını sağlamasına da imkân sağlamış oluyor. Ancak Türkiye özelindeki sosyal hizmet uygulamalarına baktığımız zaman sahada uygulanan sosyal hizmet modellerinin teori ile pek bağdaşmadığını görebiliyoruz. Bunun birçok sebebinin olabileceğini varsayarak asıl muhatabın sosyal hizmet bölümlerinin bulunduğu üniversitelerin ve mesleki derneklerin olduğunu söyleyebiliriz. Üniversitelerdeki sosyal hizmet bölümlerinin müfredatlarının birbirinden çok farklılık göstermemekle birlikte çeşitli eksikleri barındırdığı görülmektedir. Örneğin, üniversitelerde insan hakları eğitiminin eksikliği veya bunu inşa edecek teorik ve pratik dinamiklerin yoksunluğu var olan eksiklerin başında sayılabilir. Sosyal hizmet bölümlerinin bulunduğu üniversite kampüslerinin şehrin dışında olması, sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin kentten uzak ve kente yabancı bir şekilde sosyal hizmet eğitimlerini tamamlamaları, mesleki yaşamda karşılaşacakları gruplara yabancı olmalarına ve bu yabancılaşmanın beraberinde getirdiği sorunlarla birlikte yetersiz ve sosyal hizmet etiğine ve insan haklarına aykırı olabilecek mesleki müdahalelerde bulunmalarına neden olmaktadır.

Kamusal ve sivil alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının sosyal hizmet müdahalelerini ne şekilde uyguladıkları, mesleki etiği ve insan haklarını ne derece gözettiklerine baktığımız zaman bunu daha net bir şekilde görmekteyiz. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Ankara dışında hiçbir il müdürlüğünde Sokakta Çalışan ve Çalıştırılan Çocuklar Şubesinin olmaması, Ankara İl Müdürlüğünde bulunan Roman Aileler Şubesi'nin roman ailelere yönelik herhangi bir çalışmasının olmayışı ve hele ki Ankara'nın çevre illerde yaşayan roman ailelerin sürekli göç ettiği kentlerden biri olmasına rağmen şubenin kendisinin ne kadar elzem bir ihtiyaç olduğunun farkında olmayışı sistemin yarattığı öteki algısının aslında sosyal hizmet mesleğinde de var olduğunu gösteriyor. Tabii bu konuda kendisine çok önemli bir görevin düştüğü

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneđi de mesleki dayanışmayı sağlamak, mesleğin etkili ve insan onuruna yaraşır bir şekilde yapılmasını sağlamak gibi misyonlarını yerine getirmemekle birlikte kendi meslektaşlarının dűřünceleri itibari ile karşılaştıkları devlet baskısı ve karşılaştıkları çeşitli direnç ve saldırılara karşı koruyucu bir tavır takınmaması öteki algısının güçlenmesine neden olmaktadır. Bir de sivil alan diye tanımladığımız Sosyal Hizmet Uzmanları Derneđi'ne bağlı yerel birimlerinin tamamında böyle bir tavrın olduğunu söylemek doğru olmaz. Özellikle Kürt illerinde bulunan dernek şubelerinin yaptıkları yerel çalışmalar, halen Kürt kentlerinde devam eden savaşın açtığı yaraları sarmaya ve toplumsal travmayla bař etme yöntemleri başlı başına en temel insan haklarından biri olan barışa hizmet ediyor. Bu, bölgesel farklılığı ortaya koymak için iyi bir örnektir. Derneđin genel merkezinin yerel şubelerin bu tarz çalışmaları çeşitli politik kaygılar ve ideolojik dűřünce yapıları gereği desteklememesi ve görmezden gelmesi de aynı zamanda meslek içerisinde kendi ötekisini yaratmasına sebebiyet vermektedir.

Bu anlatımlardan sosyal hizmetin de ÷lke gerçekliği içerisinde boğulduğunu, sistem tarafından yutulurak şekillendirildiğini görüyoruz. Peki Sosyal Hizmet Çalışma Grubu olarak Van, Aydın, İzmir, Iğdır, Kocaeli, Trabzon, Eskiřehir, Kocaeli, Yalova gibi illerle gidilerek sosyal hizmet uzmanları ve öğrenciler ile farkındalık çalışmaları, eğitimler yapıldı. Vaka sunumları, kavramlar, etik ilkeler, hak ihlalleri, sıkça sorulan sorular gibi pek çok konuya eğilen bu çalışmalar hakkında sizin dűřüncelerinizi merak ediyorum.

Murat: Van'dan başlamak Sosyal Hizmet Çalışma Grubu'nun amacını sembolik olarak ifade ediyor aslında. Ötekinin ve başkasının deneyimleriyle karşılaşmak için yola çıkarken ötede bir yeri, başka bir yeri yola çıkış noktası olarak belirlemek ötekiyle, başkayla bağ kurmanın ve edilgenlikten sıyrılmanın imkânını ve zorluklarını açığa çıkardı.

Kavramlar, etik ilkeler, hak ihlalleri gibi üstesinden gelinmesi zor konuları Kaos GL çatısı altında ele almak biz sosyal çalışmacıların işlerini kolaylaştırıyor. Fakat senin sorduğun soru üzerinden mevcut haliyle sosyal hizmetin bu söylemleri ele alış biçimlerini değerlendirmek istiyorum. Sonuçta bu mesleği oldukça geniş bir kitle uyguluyor ve ben, bizim çalışmalarımızın -en azından- bu geniş kitlenin önemli bir bölümünden farkını belirtmek istiyorum. şunu belirtmek gerekir; etik ilkeler, hak ihlalleri, kavramlar, vaka sunumları tek başına bizim amacımızı açıklamaya yetmeyecektir. Lafı çok uzatmadan etik ilkeler örneği üzerinden ne demek istediğimi netleştireceğim: Bir tecavüzcünün, çocuk istismarcısının, erkeğin, heteroseksizmin de etik ilkeleri vardır. Dolayısıyla etik ilkelerden önce etiği ele almamız gerektiği kanaatindeyim. Bunu yapabilmenin yolu da etiği evrensellik söyleminden kurtarmaktan geçiyor. Eğer etik evrensel ise sosyal hizmetin etik ilkeleri ile erkeğin, heteroseksizmin ve tecavüzcünün etik ilkeleri aynı evrensel çatı altında birleşir. Kişisel kanaatim

Türkiye’de sosyal hizmetin bir evrensellik peşinden gittiği yönünde. Bunun nedeni ise aydınlanmacı retorikle kulağa hoş gelen kelimeleri ardı ardına sıralamaktan kaynaklanıyor. Senin soruyu sorarken vurguladığın gibi; sosyal hizmet sistem tarafından yutulmuş durumda ve sistem dediğimiz şeyin de bir evrensellik iddiası var. Biz Van’a gittiğimizde Kürt şehirlerindeki ablukalara karşı bir açlık grevi vardı ve açlık grevindekileri de ziyaret ettik. Türkiye’deki sistemin ve bu sistem tarafından yutulmuş sosyal hizmetin etik ilkelerine göre biz devlete karşı gelen ve bölücülük yapan bir kitleyle bir araya geldik. Oysa ilkelerimiz doğrultusunda Van, Aydın, İzmır, Iğdır, Kocaeli, Trabzon, Eskişehir, Kocaeli, Yalova’daki sosyal çalışmacı ve açlık grevcilerle buluştuk.

Özetle, Kaos GL Sosyal Hizmet Çalışma Grubu olarak evrensellik iddiamızın olmadığını ama bize karşı geliştirilen söylemlerin ve şiddetin kendini meşru kıldığı evrensellik çatısına karşı da mücadele ettiğimizi sosyal hizmet çalışma grubu olarak sosyal çalışmacılarla gerçekeştirdiğimiz buluşmalardaki çalışmalarımızda ifade etmeye çalışıyoruz. Dolayısıyla soruda dile getirdiğin vaka sunumları, kavramlar, etik ilkeler, hak ihlalleri, sıkça sorulan sorular gibi konuları bu çizgiyle gerçekeştirdiğimizi ifade edebilirim. Çünkü sadece normal olan evrenseldir ve biz normal olmayışımızla gönül rahatlığı içinde yaşıyoruz.

Tarık: Ben kendi adıma gittiğim şehirlerde şunu fark ettim: alanda sosyal hizmet uzmanlarının LGBTİ müracaatçıya nasıl yaklaşacağı konusunda desteğe ihtiyacı olduğunu gördüm. Sosyal hizmet uzmanı arkadaşların ihtiyaç duydukları desteğin sağlanması oldukça önemli bir konu. Çünkü sosyal hizmet eğitimlerinde LGBTİ meselesi ciddiye alınmıyor. Mesela Kadın Hakları ve Sosyal Hizmet, Yaşlılık ve Sosyal Hizmet gibi spesifik alanlar oluşturulurken LGBTİ es geçiliyor. Sadece insan hakları sürecinde bir “ağza bal çalma” yöntemi ile değiniliyor. Bu yerel çalışmalar konuyu gündeme getirmek açısından da oldukça önemli buluşmalar. Sevine karşılanıyor bazen. İnsanların ihtiyacı var çünkü. Ancak burada belirtmek istediğim bir nokta var. Gittiğim bir şehirde bir uzmandan bir soru gelmişti: “Benim gey olduğunu düşündüğün arkadaşım var ama bana açılmıyor. Ne yapmalıyım?” Hiç. Kimse açılmak zorunda değil, dedim. Yani, uzmanlıkla sosyal arkadaşlığı ve LGBTİ’lerin nerelerde müdahaleye ihtiyacı olduğunu bunun sınırlarını bilmek gerekiyor. İşte gittiğimiz şehirlerde bunu da anlatmak gerçekten sosyal hizmet uzmanı arkadaşlara iyi geliyor.

Belki bu buluşmalardan sonra, kim bilir, derslere konu olur LGBTİ meselesi. Ya da bir uzmanlaşma alanı olarak doğar. Çünkü engellilik alanında uzmanlaşan bir sosyal hizmet uzmanı var ama LGBTİ alanında yok sanırım. Zaten bu alanda uzmanlaşan bir uzman için “onda bir sıkıntı var” gözüyle bakılması da kendi aramızda homofobimizi tartışmamız gereken bir konu bence.

Esra: Sosyal hizmet alanının ülkedeki diğer sistemler gibi ağır aksak yol aldığı ve hizmet modellerinin yetersiz olduğunu çalıştığımız alanda görüyoruz. Kaos GL Derneği ile yaptığımız çalışma grubunun farklı illere giderek gerçekleştirdiği etkinliklerin alanda çalışan meslek elemanları ve öğrencilerin eğitim hayatlarında pek rastlamadıkları grup olan LGBTİ bireylerin sosyal hizmet kurumlarında yaşadıkları ayrımcılıkların ve hizmet modellerinin yetersiz olması konusunda bilinç geliştirmektedir. Özellikle etkinliklerde sunulan vaka örneklerinin aktarımı sırasında meslek elemanlarının LGBTİ bireylerin yaşadığı sorunlardan ne kadar uzak olduklarını ve hizmet modellerinin LGBTİ bireylerin sorunlarını ne kadar dışladığını fark ettiklerini görüyoruz. Sosyal Hizmet alışma Grubunun farkındalık geliştirme konusunda önemli bir katkı sağladığını ve alandaki ihtiyaçları belirlemede paylaşımlarla yeni fikirler oluşturduğunu görüyoruz.

İstanbul Sözleşmesi ile cinsel kimlik kayda geçti. Sizce bunun sosyal hizmet çalışmalarında/uygulamada olumlu ya da olumsuz etkileri oldu mu? Bu sözleşme elimizi güçlendirdi mi?

Özge: Bu konuyla ilgili yapılan her Şeyi çok kıymetli buluyorum. Sözleşmenin hemen hemen bütün hükümlerinin, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Őiddetin nlenmesine Dair Kanun'da yer alması elimizi güçlendiren bir durum. Böylelikle sosyal hizmet uygulamalarında bizi zorlayan kurum yapısına karşılık kanun hükümlerini, uluslararası sözleşmeleri ve antlaşmaları ne sürerek hem kendimizi kurumda tekileştirmeyecek hem de yaptığımız uygulamaları resmi kanallar aracılığıyla daha kolay kabul edilebilir ve sürekli uygulanabilir bir yerde konumlandırmayı başarabileceğiz.

Tarık: Yasal bir düzenleme olması üzerinden değerlendirirsek önemli bir gelişme ama alandaki yansımaları çok da göremedim diye cevap vermek istiyorum. Alanda uygulanmadığı için olumlu ya da olumsuz noktalarını göremedim. Bu da bize yasaların uygulanması noktasındaki eksiklikleri gösteriyor.

17 Mayıs yaklaşıyor. Son olarak Homofobi Karşıtı Buluşma için düşüncelerinizi öğrenebilir miyim? Biliyorsunuz bu seneki Onur Yürüyüşünde ağır bir müdahale yapılmıştı. Sizce bu 17 Mayıs'ta bizleri neler bekliyor?

Özge: Bu soruyu cevaplarırken son birkaç aydır yaşanan siyasi gelişmelerin de göz ardı edilmeden değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Artık toplumsal gösteri ve yürüyüşler hkmetin izin vermemesinin yanı sıra orada bir patlama gerçekleşir mi üzerinden de engellenmeye başlandı. 1 Mayıs İşçi ve Emekçi Bayramı da yaklaşıyor. Açıkçası burada yaşanılan deneyim doğrultusunda Onur Yürüyüşü'nn de benzer Şekilde gerçekleşeceği kanaatindeyim. İkisinin de karşısında durduğu ideoloji aynı olduğu için verilen tepkilerin benzer olacağını düşünüyorum. Ama biz

heteroseksizmden uzak bir dünyanın hayalini gerçekleştirmek üzere her zaman her yerde var olmaya devam edeceğiz.

Tarık: 10 Ekim'i yaamı biri olarak, artık kalabalık eylemlerden korkar oldum. Zor bir seneydi. Katliamlar, patlamalar, ölümler, sokağa çıkma yasakları konuşuldu hep. Bilemiyorum, her an beklediğimizin dışında bir Şeylerin geliştiği bir ülke burası. Çocuklara tecavüz eden bir vakfı savunan ancak Diyarbakır'daki Keskesor'un etkinliğinin basıldığı bir ülkede bu sorunun cevabını da zaman gösterecek diyorum. Yine de umutlu bitirelim istiyorum; LGBTİ hareketi, her zorluğu açtı, bu zorlukları da açacaktır, eminim. Çünkü okulda, ite, mecliste, LGBTİ'ler her yerde!

Üç Noktalı Bir Sosyal Hizmet Staj Hikâyesi

Tarık Şimşek

Kaos GL Dergisi için bir staj yazısı yazmak... Üç nokta ile başlamak istedim yazıya çünkü; bu yazıya başlamadan önce masamdan dışarı bakmaya kalkıp, Kaos GL Derneği'nde beni staj yapmaya yönlendiren nedir diye düşünmüdim. Ve staj denen uygulamanın süreli -resmi olarak belki de- mi süresiz mi, eklektik olması mı gerekir gibi sorulara kafa yormak istediğim için yazının başına üç nokta koydum. Kaos GL Derneği'nde hep stajyerim ben aslında diye girişle gireyim. Kaos GL hep öğreten, öğrenilen, öğrettiğimiz, gözlemlediğimiz, kanıksadığımız olmayıp kanıksatılmış meseleler üzerine yeni açmazlar açarak büyüten bir "sivil toplum derneği".

Kolay olmadı staja başlamam. 3. sınıf bir sosyal hizmet öğrencisi için zaten belirsizliklerle dolu bir grift mesleğin bir uygulamasını, bu grift mesleğin de halihazırda "ayrımcılık, insan hakları, homofobi" gibi kavramları yeni yeni literatürüne sokan akademik çalışmaları olan bir disiplini, Kaos GL gibi homofobik bütün meseleler üzerinde kafa yoran bir dernekte uygulamaya dökmek elbette ki zor olacaktı.

Ankara Üniversitesi 3. sınıf stajları haftanın bir günü olmak üzere bir yıl oluyordu. Bir dirençle karşılaşıp karşılaşmama değil anlatmak istediğim; 3. sınıf bir öğrencinin yukarıda belirttiğim; meseleler yüzünden zaten bir dirençle karşılaşması olağan bir durum. Kanıksatılan bizlere bu değil mi zaten? Hocam; "seni 4. sınıfta oraya gönderelim" dediğinde; ben zaten oraya gittiğimi, resmi olarak üniversitemin orayı kabul etmesi için staj kapsamı dahilinde alınması gerektiğini belirtmiştim. Önemliydi. Bir üniversitenin üstelik "insan haklarını" dert edinmiş bir mesleğin, Kaos GL'yi resmi staj kapsamına alınma çabası.

Kabul edildim. İlk aylar; gözlemlemek üzerine geçti diyebilirim. Kofti bir gözlemlemekten bahsetmiyorum. Çarşamba Seminerleri vardı? Onun organizasyonunda görevlendirildim ilk aylar. Ah kimler gelmedi o seminerlere; Alev Özkazanç, Gülsüm Depeli, Zafer Kıraç, Selçuk Candansayar, Tuğrul Erbaydar, Melek Göregenli... Gözlemlerken kendimi de eğiten bir yerdendi ilk aylar. Buralarda direk sosyal hizmeti ilgilendiren alanları konuştuk, hapishanede LGBTİ'ler, ayrımcılık ideolojisi, homofobinin tıbbileştirilmesi, halk sağlığı gibi konularda bilgi sahibi olunmuştu.

Sonra alışınca; daha fazla görev almaya başladım. Hafta sonu birkaç film gösterimi yaptık. Bu etkinliklerin organizasyonunda yer almak, bir şeyleri planlama yeteneğimi geliştirdi diyebilirim bugün.

4. sınıfa geçince; artık resmileşen staj uygulamasını Kaos GL'ye vermek oldu. O zaman senenin ilk ayında; bölümden biri "bak yarın sıkıntı olmaz değil mi?" demişti.

Anlamamıştım. Anladığım tek şey ise; homofobinin aslında salt “yılandan korkmak” gibi olmadığını, bunu bölümümde görece insan haklarına duyarlı birinden duymak, “staj” yapmak üzerinden bir şeyler düşündürmüştü bana. Demek ki “sıkıntı” olacağı bir gelecek yaratandı öbürüne göre; Kaos GL Derneği’nde staj yapmak. 4. sınıfta artık bir önceki yıl acemiliği kalkmış, daha rahat iletişim kurar olmuştum. Çok benzersiz uygulamalar yaptığımı söyleyebilirim. Etkinliklere gelen LGBTİ’lerle danışma amaçlı görüşmelere başladım sonra. Danışanlarla konuşa konuşa, bireyle sosyal hizmet uygulamasının kapsamı olan bireysel görüşme’yi gerçekleştiriyordum. Zamanla Kaos GL Dernek çalışanları bu çabamı gördükçe “görüşmek ve ilgilenmek” için daha fazla kişiyi yönlendirir oldular. Bir tanıklık, kanıksatılmışlıktan başka bir şeye dönüşüyordu artık. O sene, ülkenin her yerinden danışanların maillerini cevaplama-ya ben de katıldım. Genelde; ailelere açılma, askerlik, okul gibi yerlerde; yalnızlaştırılmış kişilerle yazışmak benzersiz bir deneyimdi. Yalnızlığa dokunarak birbirimizi büyütüyorduk o maillerle.

Bir büyük “vaka” geldi yılın ortalarında. Eşcinsel olduğu için babası albay tarafından sevgilisinden kaçırılan, bilinmeyen bir yerde kapatılan bir müracaatçı. Haberlere konu olmuştu. Pembe Hayat Derneği ile beraber çalışılmıştı süreç içinde. Zorluydu. Benim görevim Kaos GL ile Pembe Hayat arasında bilgi akışı sağlamaktı. Sanırım bir de; sevgilisi saklanan, kaçırılanın üzüntüsüne o zamanlar akran desteği vermektir. Balkonda sigara içerdik. Sosyal Hizmet mesleği böyle bir şey miydi acaba, sorusunu ilk o balkonda sormuştum. Empati ile Sempati arasındaki çizginin belirsizliği mi?

Kaos GL neticede bir sivil toplum örgütü, hayırseverlikten çıkıp, hak temelli yaklaşıma geçen bir sosyal hizmet için tam noktalık bir staj uygulaması gerçekleştireceğin bir yer. Bir sivil toplumun çevresini, hak savunucularını, insan hakları aktivistlerini tanıyabiliyorsunuz bir yandan. Diğer yandan, bazen sınırlı insan kaynağı ya da bütçeyle olağanüstü işler gerçekleştirilmesine şahit olabiliyorsunuz. Üstelik LGBTİ alanın diğer alanlardan, diğer disiplinlerden bağımsız görmeyen, her alanda mutlaka sözü olan bir sivil toplum örgütü Kaos GL. O anlamda; her alandan biraz bal alabildim. Muhabirlik Eğitimi; LGBTİ’lerin medya temsili üzerinden nasıl gerçekleştiğini anlamamı sağladı mesela. Mültecilik alanında LGBTİ’lerin neler yaşadığını öğrendim...

Şu an alanda çalışan bir sosyal hizmet uzmanı olarak, Kaos GL Derneği’nde staj yapmanın faydasını hak temelli bakış açısı kazandırdığı için gördüm. Aynı zamanda sadece insanlara yardım etmeyi şiar edinmiş bir meslek değil, insan haklarını savunan bir meslek olabilmeyi bu uygulamalarda daha iyi gördüğümü itiraf etmeliyim.

Üç nokta ile başladığım yazının yine üç nokta ile bitmesini istiyorum. Çünkü ben bu yazıda; Sosyal Hizmet stajyeri olarak yaşadığım deneyimleri yazmaya çalıştım. Mutlaka eksik kalmıştır. Gerisini siz tamamlayın, devamı sizden gelsin, beraber büyütelim, Cansever’in deyişiyle “karanfil elden ele” uzatarak paylaşalım istedim. Hadi sen de üç nokta koyabileceğin bir deneyim yaşa...

“Peki Nerden Aklına Geldi Orda Staj Yapmak?”

Ebru Burcu Yamaner

Hem Kaos GL’de stajyerlik deneyimi olup ve hem de halen sosyal hizmet çalışma grubunda bir sosyal hizmet uzmanı olunca ilk soru “Peki nereden aklına geldi orda staj yapmak?” oluyor. Aslında, bazen bu soru “Lezbiyen misin?” sorusunun akabinde de gelebiliyor tabi.

Ben sevgi evleri çocuk yuvasında da staj yaptım hatta Ankara’da “Saray” kocaman kampüsü, uzaklığı, farklı alanları ile meşhurdur ama oradaki stajyerlik deneyimimi kimse merak etmez. Mesela ilk defa çocuğa -çocuğuna- bunu nasıl yapar sorusunu cevaplayamadığım ve öğrenci halimle çocukla çalışmaya çalıştığım enstest vakamı, ruhsal alanıma bir anda dahil olan çocukların hikayelerini, danışmanımla çıktığım ilk incelememin “çöp ev” olmasını kimse merak etmedi bugüne dek. Fakat Kaos deyince herkesin ilgisini çekiyor. Ben de merak ediyorum neden sosyal hizmet bu alana bu kadar geç adapte oldu hatta halen olamadı diye. Sosyal hizmet disiplini incelendiğinde asıl merak edilmesi gereken sorunun bu olması gerekmez mi?

Kaos GL’de stajyer olmamın -beklentinin aksine- ilginç bir hikâyesi yok. Ama oranın kendisinden kopartamayan hatta gittikçe bağ kurduran ilginç bir çekimi var.

Staj boyunca neler yaptık? Öncelikle şunu söylemem gerekir ki Kaos GL zorunlu veya gönüllü stajyer olarak bir shu’nun mutlaka çalışması gereken bir yer. Bir sosyal hizmet uzmanının yargılayıcı tutumlardan arınmış olması gerekir. Dünya insanı olmak, farklılıklara saygı duymak, müracaatçının bulunduğu yerden başlamak, etik ilkeler çerçevesinde hak temelli çalışmak... Bunlar hepimizin ilk öğrendiği en temel öğretilerden. LGBTİ+ ve sosyal hizmet bağlantısı öteki olmakla başlayabilir belki. Var olan haklara erişememek, çocukluktan itibaren maruz kalınan stigma, nefret söylemleri/eylemleri, çocukluk travmaları veya illa travma yaşamış olmalı şeklinde bakan gözler, yetersiz kalan sosyal destek sistemleri diye listeyi uzatabiliriz.

Staj boyunca Koray hocadan danışmanlık aldık. Hatta LGBTİ+ danışana, “ne söylememeliyiz ve ne yapmamalıyız” ile başladı eğitim. Hâlâ müracaatçılarım ile çalışırken bu ilk eğitim bazında mesleki çalışmalar yapıyorum diyebilirim. Kaos’ta eğitimlere katılmak, eğitim-seminer-sempozyum organizasyonlarında rol almak, Derneğe gelen danışanlara yaklaşımları (danışanların uyguladıkları metotlar ile) gözlemlmek, bunları raporlaştırmak, dergi yazıları için editörden önceki ilk düzeltmeleri yapmak, gerçekleştirilen etkinliklerin haberini girmek, diğer dernekler ile işbirliği halinde olmak, üniversiteler ile işbirliği yapmak ve farkındalık çalışmaları yürütmek. Kısaca mikro, mezzo ve makro düzeyde sosyal hizmet çalışmaları yürütmek.

Sanırım en çok da Kaos çalışanlarını gözlemlemek benim zihnimde yeni kapılar açtı. Danışanlara yaklaşımlarını, kendi aralarındaki diyaloglarını, duruşlarını ve mücadelelerini gözlemlemek. Hayatımızın her döneminde rol modellerimiz, hayran olduğumuz, saygı duyduğumuz insanlar vardır ya Kaos staj deneyimi bende en çok da bunu barındırıyor sanırım. Sosyal hizmet ile direkt bağı olan Umut'un söylediği her şeyi bir şekilde aklımda tuttuğumu aslında staj bittikten sonra fark ettim. Verdiği mücadele olaylara/vakalara/kriz anlarına sosyal hizmet modellerini kullanarak ve zekice, duyarlı çoğunlukla esprili yaklaşımı benim için hani parmağınızı şıklatıp "evet, bu işte!" diyerek kendi içimizde aydınlandığımız anlar vardır ya tam olarak bu etkiyi bıraktı.

Ve fobi. Homo/bi/transfobi olan bir coğrafyada dünyaya geliyoruz. Bu fobi ile büyüyor ve şekilleniyoruz. Dolayısıyla var olan içselleştirilmiş fobiyi de okuyarak, duyararak, tanıyarak yenmemiz gerekiyor. Yani, müracaatçının olduğu yerden başlamak ve biricik olma ilkesi. Farkında olmadığım birçok fobimi staj sürecinde yendim. Düşünün, bir de ben staj yapan gönüllü gurubundaydım!

Alana geldiğimizde bu içselleştirilmiş fobi durumuna ne yazık ki meslektaşlarımızın da dahil olduğunu gördüm. Okulda yeterince eğitim almadığımız ya da vakalar ile yeterince çalışmadığımız gerekçesiyle, farkında olarak ya da olmayarak müracaatçıların uzaklaştırıldığına şahit olmayan var mı? Halbuki konu hakkında çalışan pek çok dernek var. Konu hakkında araştırmalar ve makaleler var. Yani hangi devirdeyiz de bahaneleri bu kadar kolay üretebiliyoruz, vaka seçiyoruz, ideal sosyal hizmet uzmanı kavramına "istisnai durumlar hariç" dipnotunu koyuyoruz?

Kişisel olarak alanda interseks bir çocuk olduğunda sistemin nasıl alarm verdiğine, cinsel istismara maruz kalan çocuklara yapılan yanlış müdahalelere, toplumsal cinsiyet kurallarına uymayan çocukların nasıl "uyumlulaştırılmaya" çalışıldığına, yurtlarda eşcinsel veya trans olduğunu ifade eden ya da eşcinsel cinsel edimlerde bulunan çocukların uğradığı dışlanmaya/uzaklaştırılmaya, sadece trans olduğu için nefret söylemleri ile birlikte tecavüze uğrayanlara, eşcinsel olduğu halde heteroseksüel birlikteliğe zorlanıp çocuğu olan kişilerin yaşadıkları travmalara tanıklık ettim. Onlarla çalıştım. Bazen vakalarda olumlu geribildirim aldım. Gerçekten dönüştürücü rolde olduğumu hissettim. Bazen sistemi bozmaya çalışarak, bulduğum aralıklardan girerek vaka yönetiminde bulundum. Bazen multidisipliner çalışmalarla diğer kurum/kuruluşlarla işbirliğine girdim. Bazen yalnızca yönlendirme çalışması yapabildim. Bazense sadece anlatılanları dinleyebildim. Yani elimden gelen hiçbir şey olmadı. Ama denedim. En azından bu konuyu biliyorum demekten daha anlamlıydı.

İşte Kaos GL'nin benim kişisel ve mesleki hayatımdaki yeri ve önemi bu. Bu kadar ısrarcı olmayı, pek çok "e rağmen" ile birlikte bir şeyler üretmeye çalışmayı, var olan ataerkil ve heteroseksüel uygulamalara, bakış açısına direnerek cinsel haklar deklarasyonunu tanıyarak mesleki çalışmalar yapmayı ben Kaos GL'den öğrendim. İyi ki vardı ve benim hayatıma bu şekilde dokundu. Ve hâlâ dost olarak, danışman olarak orada duruyor, başka hayatlara dokunmaya devam ediyor.

Kurumsal LGBTİ Alanlarda Çalışmanın İmkânı

Murat ÖZBEK

Lisans son sınıftaki zorunlu stajımı Kaos GL Derneğinde yapmaya başlamamın önemli nedeni derneğin çalışma alanının sadece uygulama alanıyla kalmayıp teorik çalışmalara da yer açmasından kaynaklıydı. Nitekim sosyal hizmet mesleği de bir bakıma teorinin pratiğe aktarılmasıyla birlikte günlük hayattaki uygulamaların içerdiği nefret, ötekileştirme gibi davranışların okumasını yapar. Derneğin önemli özelliklerinden biri sosyal hizmetlerin muhatabı olan insanların karşılaştığı baskılara yönelik birçok çalışma için ciddi bir potansiyel barındırıyor olmasıydı. Bu alanlar içinden benim ilgimi çeken konu ise Siyasal İslam tandanslı gazetelerin ürettiği nefret söylemleriydi. Bu söylemlerin çıkış noktası ve söylemin kendine açtığı alanın peşine düşerek, bu düşüncenin kendini var etme biçim ve içeriğiyle ilgilendim. Dolayısıyla kaçınılmaz olarak teorik bir güzergâh çizdim.

Bahsini ettiğim teorik güzergâhı Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesinin 50. yılı dolayısıyla hazırladığı “Madunların Medyası: Tarihten Güncele Türkiye Anaakım Medyasının Dışında Kalanlar” çağrılı konferansta “LGBTİ: Dışarının Dışarısındaki Düşünce” başlığıyla sunma imkânı buldum. Dolayısıyla staj deneyimim benim için önemli bir kavşağa dönüştü. Bu kavşaktan geçerken ise hem dernekte profesyonel olarak çalışan arkadaşlarım hem de bölümden akademik danışmanım Sedat Yağcıoğlu desteklerini esirgemediler. Aslında Kaos GL Derneği başlı başına bu çalışma için bir imkândı.

Şimdi konferans metninin detayına girmeden yaptığım çalışmanın çerçevesini sunarak dernekteki stajın lisans öğrencisi için sunduğu imkâna değinmeye çalışacağım.

Madunların Medyası: Tarihten Güncele Türkiye Anaakım Medyasının Dışında Kalanlar başlıklı konferans çağrısı için LGBTİ (lezbiye, gey, biseksüel, trans, interseks) örgütlerinin medyasını konu alan bu çalışma, konferans çağrısının başlığını irdeleyerek ilerledi. Böylesi bir çalışma için şu soruların yanıtlanmasının kaçınılmaz olduğunu düşündüm: Neden madun medyası? Neden anaakım medya? En nihayetinde “Dışında kalmak ile ifade edilen nedir?” sorularını LGBTİ medyasının açtığı pencereden cevaplamaya çalıştım. LGBTİ medyasının açtığı pencereden ise *Vahdet* gazetesinin anaakımlığı sorgulamaya tabi tutuldu. Çünkü *Vahdet* gazetesi, toplumun kimi dışarıda bıraktığına dair önemli veriler sunmaktaydı ve hâlâ sunmaktadır. Bu üç soru bir araya getirildiğinde bir yandan cumhuriyetin temelleri ile, öte yandan da temel mesele olarak temsil problemi ile karşılaşırız. Anaakım medya, madun adına da konuşur ki, dışarıda kalanın madun olması bunu gerektirir. Burada belirtilmesi gereken bir diğer husus ise madunun konuşma imkânıdır.

Bunu Spivakçı dilde şöyle bir soruyla formüle edebiliriz: Madun konuşabilir mi? Tabii konu medya olunca görsel temsilin de irdelenmesi kaçınılmaz olur. Örneğin, bir haber görsel olarak temsil edildiğinde “Anaakım medya nasıl bir sunum yapıyor ve madun medyası nasıl bir sunum yapıyor?” sorularını ıskalamak söz konusu çalışmanın eksik kalmasına neden olur. Anaakım medyadaki görsel temsil, madunun konuşamayacağının, buna yetisi olamayacağının vurgusunu ön plana çıkaracak fotoğraflar veya çizimler kullanır. Madunun medyası ise bize başka bir imkânın kapısını aralar. Dolayısıyla bu temel sorulardan hareketle madunun bize başka bir yer sunduğunu gönül rahatlığıyla söyleyebiliriz. Fakat madunun sunduğu bu yer, yer olmayan bir yerdir. Madun, yer olmayan yerin temsil edilebilmesi için yer olan yerin üzerinde bulunanları, buldukları toposu terk etmeye çağırır veya zorlarlar. Buradan hareketle yukarıda zikrettiğim “dışında kalmak” ile ifade edilenin ne olduğu açığa çıkar.

Bu çalışmayı yaptığım dönemde Vahdet gazetesi LGBTİ dernek ve basınları yoğun bir şekilde hedef gösteriyordu. Fakat ilginç olan *Vahdet* gazetesinin bu haberlere Lacancı terminolojide yer alan “skopik itki” ile ulaşmasıydı. Skopik itki, kabaca kapı deliğinden bakarak gözetlemeyi ifade eder. Psikanaliz bir kullanım olduğundan bir tür merak barındıran bu ifade, kapının öbür tarafındakilerin ne yaptığını anlamaya yönelik eylemleri gözetleten bir tür itkiyi açığa çıkarır. Bu terminolojiyi *Vahdet* gazetesi için kullanmamın nedeni ise gazetenin Kaos GL haber portalından edindiği bilgileri okuyucu kitlesine aktarmasından kaynaklıydı. Buradan çıkardığım sonuç *Vahdet*’in Kaos GL derneğini netten sürekli izliyor olmasıydı. Burada ince bir ayırım söz konusu: *Vahdet* gibi nefret söylemi üreten gazeteler herhangi bir kaynağa ihtiyaç duymadan yalan haber üretmekte bir sakınca görmezler. Sonuçta bir LGBTİ ön yargısı vardır ve tüm haberler bu yargıyı güçlendirmeye dönüktür; amaç bir tür hedef göstermektir. Ama *Vahdet*’in kaynak göstermeden Kaos haber portalından aldığı bilgiyi sunması her ne kadar sunum olmayan bir sunum olsa da beni Lacancı terminolojiye götürdü. Ortada bir nefretin olduğu aşikâr ama bir yandan kapının öbür tarafını görme arzusu da mevcut.

LGBTİ medyasına dönersek; dışında olmak ya da başka bir ifadeyle dışarının kendisi, sayılmayanların yani yer olmayan bir yeri temsil edenlerin bulunduğu toposu ifade eder. Dışarı düşüncesi konferansın çağrıda bulunduğu tüm kesimler için söz konusu olan bir husustur. Fakat LGBTİ örgütleri için bir ayrıma gitmek gerekir. Türkiye’nin ötekileri dışarı düşüncesini bir içeriye taşımakla yükümlüdürler. LGBTİ örgütler ise dışarı düşüncesini iki “tane” içeriye taşımak durumundadırlar. Kısaca, dışarının dışarısı olarak tanımlayacağım bir sorunsal üzerinde durmayı amaçladım. *Vahdet* gazetesi dışarıyı ve içeriği medya üzerinden tanımlamak için anaakım medyayı temsil ederek önemli bir rol üstlenmektedir. *Vahdet* özelinden toplumun kimi dışarıda bıraktığını referans olarak bir anaakım eleştirisi pekâlâ mümkündür.

LGBTİ'lerin -yukarıda ifade ettiğim- bir diğr dışarı ise en geniş anlamıyla sol olarak adlandırabileceğimiz bir kesim. Sol, söz konusu ahlak ve kültür olduğunda Siyasal İslam kadar sert değil ama aynı reflekslere sahiptir. Hatta tam çaprazlarında konumlayarak eleştirdikleri liberaller daha "hoşgörülüdür" onlara göre. Zaten liberalizmin asıl eleştirilmesi gereken nokta "hoşgörüyü" ev sahipliği yapmalarıyla ev sahipliğini sahiplenmelerinden gelmeli. Hoşgörülü olmak ev sahibine bahşedilmiştir. Ev sahibi hoşgörülü olduğunda muhatabını misafir salonuna almaya layık görmediğinde evin kullanılmayan ya da ihtiyaç duyulmayan bir köşesine alır. Ne de olsa hoşgörülü olduğu için evden atamaz ama ona kalacağı yeri işaretleme kudretine sahiptir.

Buradan sosyal hizmetlerde teori ve pratik arasındaki ilişkinin önemi için bir örnek sunacağım. Daha doğrusu Kaos GL Derneğinde staj yaptığım yıl gündemi meşgul eden bir olay söz konusu: 2015 Mart ayında Malatya'da kutlanan Newroz kutlamalarına katılan Altan Tan ile fotoğraf çekirtmek isteyen LGBTİ aktivistler, olumsuz yanıt alınca LGBTİ basını bu konuyu gündeme taşıdı. Ardından bazı yerel ve ulusal sol basın da bu konuyu haberleştirdi. Lakin burada Altan Tan'ın tavrının ötesini görmemizi sağlayan gelişmeler yaşandı. LGBTİ basınının haberinden sonra Tan, "Böyle bir talep kesinlikle gelmedi." şeklinde bir cümlelik açıklama yaptı. Ardından konuyu haberleştiren ilgili ilgisiz kim varsa bu açıklamayı sahiplenip LGBTİ basınına gözden çıkardıktan sonra yapılan ilk haberin itibarsız olduğunu, Tan'ın tek cümlelik açıklamasıyla, kabul etti. Bu kabul etme doğrudan olmadı. Tan, bu açıklamayı yaptıktan sonra konunun üzerine gidilmedi. Malatya'daki LGBTİ aktivistlerin bir sonraki cevabı sadece LGBTİ medyasında yer bulabildi.

Madun söylemine geri dönersek, LGBTİ'yi duyacak bir kulağın olmadı. Ama belirir gibi olan bir kulak mevcut olduğunda da bu kulağın duyduğu şey bir mırıltının ötesine geçmedi. LGBTİ aktivistlerin söylemleri mırıltı olarak duyuldu sol basın tarafından ama mırıltının etkisi Tan'ın tek cümlesiyle ortadan kalktı. Tan'ın açıklamasından sonra Malatya'daki LGBTİ aktivistler yalan söylemediklerini belirten açıklamalar yapsa da, bu söylemin muhatabını bulacak bir kulağa ihtiyacı vardı. Altan Tan'ın İslami duruşundan dolayı bu ifadelerin sola mal edilemeyeceği söylenebilir ama o günün koşullarında aktivistlerin HDP'yi yıpratma gibi bir çabaları olduğu söylemi de ön plana çıkarıldı. Dahası, belirttiğim gibi Tan'ın her ifadesi haber değeri bulurken aktivistler boşluğa konuşuyordu.

Ezcümle, bu çalışma bir yazılı basın taramasının ardından "anaakım dili" ifşa etmenin ötesinde bir amaç güttü. Hâlihazırda, dili ifşa üzerine birçok değerli çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma, motivesini yukarıda dile getirdiğim problemlerin -temsil problemi, görsel temsil ve dışarı düşüncesi- anaakım ve madun ile madun ve *madun* arasındaki ilişkinin belirlenimine yöneldi.

Kaos GL Sosyal Hizmet Staj Deneyimi ve Alana Yansıması

Özge Arslan

Bana her zaman insanların üzerinde konuşmaya çekindikleri, görmezden geldikleri konular daha ilgi çekici gelmiştir. Okul hayatım boyunca bazı derslerde duyduğum, çoğu dersteysen duyamadığım eşcinsellik, cinsel yönelim, cinsellik vs. meselesi de aynı şekilde çekici gelmeye başladı. Özel olarak korunması gereken gruplara yönelik çalışma yapan sosyal hizmet mesleğinin bu konuyu akademik alanda göz ardı etmesi beraberinde alan çalışmalarında da göz ardı etmesi gerektiğini üstü kapalı bir şekilde söylüyordu. Peki bu şekilde nasıl bütünlüklü bir sosyal hizmet müdahalesi gerçekleştirilebilirdi? Bu sorunun cevabı çok açık puzzlein bir parçası eksikse onu bitirmiş sayılmazsınız. Kaos GL Derneğinde staja bu arka plan eşliğinde başladım.

Böyle bir tablo beraberinde öncelikle bazı zorlukları getirdi. Bu bazı zorluklardan biri Kaos GL Derneğinde staj yapmamdan ötürü benim ve staj danışmanlığımı yapan hocamın cinsel yönelimlerimizin merak konusu haline gelmesiydi. Bir diğeri ise bu dernekte yapılan stajın devam edip etmemesi benim yaptığım stajın verimliliği üzerinden değerlendirilecekti. Böyle önemli bir konunun bir öğrencinin staj deneyimi üzerinden devam edip etmeyeceğine karar veriliyor olması benim için bir taraftan baskı unsuruyken, diğer taraftan staj yapan bölüm arkadaşlarımdan daha fazla çalışmamı ve bu alanda daha fazla şey öğrenmemi de sağlayan bir etken oldu.

Her şeyin zıddıyla var olduğu gerçeği bu zorlukların yanında stajı kolaylaştıran etmenleri de beraberinde getirdi elbette. Bu etmenlerden biri staj danışmanım ve bölümümüzde bu alanda çalışan diğer hocalarımızın varlığı idi. Bu konunun derslerde konuşulması için çabalamaları, LGBTİ konusunda çalışan sivil toplum kuruluşlarını derslere davet etmeleri stajın Kaos GL Derneğinde başlaması açısından basamak oluşturan önemli etmenlerdi. Bir diğer etmen ise Kaos GL Derneğinde okulumuz hocalarının da tanıdığı sosyal hizmet uzmanı profesyonel çalışan birinin varlığıydı. LGBTİ ve sosyal hizmet ne alaka? Sorusuna cevap vermesi açısından bu durum önemliydi.

Bu zorlayan ve zorlukları kolaylaştıran etmenlerin varlığı ile bir yıl boyunca Kaos GL Derneğinde aile, açılma, askerlik süreci, HIV/AIDS, LGBTİ mülteciler, LGBTİ hükümlüler, etkinlik organizasyonları gibi birçok farklı alanda sosyal hizmet etik ilke ve değerleri ışığında mikro, mezo ve makro uygulamalar yapma imkânı buldum. Mikro ve mezo ölçekli uygulamaları birçok sosyal hizmet kurumunda yapmak mümkün iken makro düzeyde uygulamalar yapmak Kaos GL Derneğinin yasaları zorlayıcı yapısı ve yasaları değiştirmeye zorlayan yurt içi/dışı diğer aktörlerle işbirliği yürütüyor

olması sebebi ile mkmkn oldu. Bu uygulamaları yaparken sistem yaklaşıımı, güçlendirme yaklaşıımı, radikal sosyal hizmet, feminist sosyal hizmet gibi sosyal hizmet yaklaşıımlarından faydalanarak okul ve staj yerindeki danışmanım ile süreci ortaklaşa yürüttük.

Sosyal hizmet bölümü ve Kaos GL Derneği ile ortaklaşa yürüttüğümüz bu staj sürecinden sonra yaklaşık dört yıldır alanda çalışıyorum. Bu dört yıllık deneyiminin bir buçuk yılını özel kurumlar, iki buçuk yılını ise devlet kurumları oluşturuyor. Tabloya genel olarak baktığımda heteroseksüel yönelim üzerinden kurgulanan kurumlar, yasalar, düşünceler mevcut. Elbette bu durum özel sektörde LGBTİ alanında çalışan STK'lar ile dirsek temasında bulunan kurumlarda daha az ve zorlanıldığı taktirde heteroseksist yapısını değiştirmeye daha müsait. Ancak devlet kurumlarına baktığımızda durum daha da zorlaşıyor. Devlet kurumlarının işleyişi yasalar üzerinden yürütülüyor, dolayısıyla bu alanda çalışan STK'lar ile herhangi bir bağ kurmak çok daha zor. Birlikte çalıştığımız farklı meslek grubundan personeller ise bu konuyu konuşmaktan çok uzak. Durum böyle olunca tabi ki sosyal hizmet alanında LGBTİ vakalarla çalışmak çok daha zor oluyor. Ancak, bu konuyu çalıştığım kurumda daha fazla konuştuğca, görünür hale getirdikçe daha ciddiye alındığını ve bu tür vakalarla karşılaşıldığında çözüm için başvuru alanı haline geldiğimi de görüyorum. Bunlar çok küçük adımlar elbette ama göle atılan taş misali halka halka genişlediğini görmek benim için umut verici. Sosyal hizmet akademisyenleri, yetiştirdikleri öğrenciler, alanda çalışan bizler bu konuyu gündemleştirmeye devam ettikçe sosyal hizmetin heteroseksist yapısını kıracağıma inanıyorum.

Kaos GL, Sosyal Hizmet Mesleğini Dönüştürüyor

Zeynep Acar Yıldırım

Kaos GL ile tanışmam üniversite 3. sınıfta oldu. Kaos GL ailesiyle tanıştığım da bizim üniversitenin Özge ve Esra'nın orada staj yaptığını öğrendim ve kendi kafamda da staj yapacağım yeri belirlemiş oldum. Üniversite son seneye geldiğimde birinci dönem başka bir kurumda staj yapıyor olmama rağmen gönüllü olarak Kaos GL'nin etkinliklerine katılıyordum. İkinci dönemde artık resmi olarak Kaos GL'nin stajyeri olmuştum. Stajyerlik yaptığım sıralar çok aktif bir stajyerlik dönemi yaşadım. Çünkü birden çok eğitim ve birden çok sivil toplum örgütüyle beraber çalışmalar yürüttük. Stajyerlik yaptığımız dönemde İnsan Hakları Eğitimi Programı, Homofobi Karşıtı Buluşmalar, görme engelli kişilere eğitim, danışmanlık eğitimi, Ankara Üniversitesi'nde yüksek lisans derslerinde Queer Dersleri vb birden çok etkinliğe katılıp etkinliğe katkı sunduk fakat en aktif olduğumuz alan İranlı LGBTİ mülteciler ve uydu kent ziyaretleri oldu. Bu uydu kent ziyaretlerini Kaos GL'nin avukatı Hayriye Kara ile beraber yaptık. Hayriye Kara ile Adana, Mersin, Denizli, Isparta, Kayseri, Eskişehir ve Nevşehir uydu kentlerine gidip mültecilerle birebir görüşüp danışmanlık yapma fırsatı elde ettik. Danışmanlık yaparken dillerin farklı olmasıyla alakalı sıkıntılar yaşansa da Sosyal Hizmet okuyan öğrenciler ve Kürtçenin Farsçaya yakınlığı avantajını kullanarak krize müdahale etmeye çalıştık. Verdiğimiz danışmanlık; sürenin kısıtlı olması, stajyer olmamız ve sürecin daha çok hukuki süreç üzerinden ilerlemesi nedeniyle istediğimiz yetkinlikte ilerleyemezse elimizden geleni yapmaya çalıştık. Bu alanda stajyerlik yapmak mülteciliğe dair özellikle LGBTİ mültecilere yönelik birçok bilgi aldığımız bir stajyerlik deneyimi oldu.

3 yıldır alanda çalışan bir Sosyal Hizmet uzmanı olarak Kaos GL ailesine ne kadar teşekkür etsem az olduğunu belirtmek isterim. Çünkü değişimin bu kadar zor olduğu ülkede hele tabuların kölesi olmuş gitmişken insanlar onlar biz alana gitmeden toplumsal cinsiyet rolleri, homofobi ve insan hakları konusunda yarattığı değişimi ile bence birçok insana bu alanda dokundular. Çünkü bizim bu alanlardaki değişimimizin müracaatçımız ve sosyal çevremize de etki ettiğini unutmamak lazım. Yaptığım stajyerliği en büyük avantaj da Kaos GL'de stajyerlik yapmış olmamı bilen bir iş arkadaşımın eşcinsel olduğunu söyleme süreci ve kendini rahat hissetmesi oldu. Şimdi arkadaşlığım çok güzel bir şekilde devam etmekte ve bir sıkıntısı olduğunda benimle çok rahatça paylaşabilmekte.

Sosyal hizmet uzmanı olmanın dışında bir de bir anneyim ve Kaos GL'nin bu alanda da hayatımda kattığı çok şey olduğunu belirtmek isterim. Çocuğumun adını belirlerken olsun, ona giydirdiğim kıyafetler olsun, ona verdiğim mesajlar olsun ve çevremde ona sunduğum ortam olsun hepsini ona göre yaşadığım değişimler çerçevesinde sağlıyorum. Kısacası Kaos GL ailesi Sosyal Hizmet Mesleğinin Değişim ajanlığı rolünü çok güzel başardığını belirtip hayatımızda yarattıkları bütün ince dokunuşları için Kaos GL ailesine teşekkürlerimi sunarım.

Danışmanlık Mailleri Sosyal Hizmet Müdahalesinin Neresine Düşer?

Tarık Şimşek

Kaos GL Derneği, mail ve telefon yolu ile LGBTİ'lere danışmanlık vermektedir. Ben 2014 yılında alana bir sosyal hizmet uzmanı olarak çıktığımda, beraber bir karar alarak danışmanlık maillerine bir sosyal hizmet uzmanının cevaplama düşünülüyordu. Üniversite son yılımda Kaos GL ile beraber cevaplamaya çalışıyordum. Gelen her maili okuyup, atacağım cevabı ilk olarak Kaos GL'deki arkadaşlara gönderip onlar ile beraber düşünüp, onay alınca danışana gönderiyordum.

Üniversite yılımda, açıkçası attığım her maili birer “sosyal hizmet müdahalesi” üzerinden kurmuyordum. Çünkü sanki öğrencilikten olsa karşımda bir “vaka, müracaatçı” değil, yalnızlaşan, yok sayılan bir LGBTİ vardı. O anlamda yazarken biraz da kendimi yazıyordum. “Her insan kendine yazar.” demesi gibi bir yazarın. Bir de gelen her mail üzerine düşünüyordum, “şu anda nerede? Nasıl bir ruh hali ile atıyor? Atacağım cevap ona ulaşacak mı? Ulaşınca ne hissedecek?” vb sorular ile hemhal olup, daha dikkatli okuyup atmaya çalışıyordum. Ülkenin her yerinden gelen samimi maillere, samimi dokunuşlar lazımdı, ben de onu gerçekleştirmeye çalışıyordum.

Alana çıkınca; bir “Sosyal Hizmet Uzmanı” olarak devam edince hayatıma, gelen maillere alandan karşılaştığım diğer risk altında gruplar ile kıyaslama sürecine girdim diyebilirim. Kampda bir Suriyeli Mülteci çocuktan öğrendiğimi o maillere yansıtmaya başladığımı hissettim. Bir anda Sosyal Hizmet denilen virüs sanırım o maillere de yansımaya başladı. Yazdıkça fark ediyordum. Yazdıkça aynı zamanda fark ediliyor karşımdaki.

Çok çarpıcı bir önerme öğrendim sonra: Aslında atılan her mailin, -içeriği ne olursa olsun, hukuki bir mail, sadece askerlik süreci ile merak, belki de etkinlik takvimi öğreniş, -bir yardım çağrısı olduğunu hissettim. LGBTİ, orada “bana şu etkinlik ile bilgi verir misin?” diye yazarken aslında, “çok yalnızım ve sosyalleşmeye ihtiyacım var” olarak okumak gerektiğini öğrendim. Atılan her maili, direk cevaplar üzerine kurmanın faydasız olduğunu öğrendim. İlk girişim, kişinin bu yalnızlaştığı yönündeki yerini dolduracak bir şeyler karalamam gerekti. Bazen filmlerden bir sahne, bazen hayattan bir an, romanlardan, kitaplardan bir bölüm ekleyerek karşımdaki LGBTİ'yi cesaretlendirmeye çalıştım. Sonra istediği cevabı formel bir üslup ile başka paragrafa ekledim. Böyle yaparak her mailden cevap almaya başladım. Teşekkür mailleri bana “istediğim sadece hukuki, askeri, resmi bilgi değildi, bunu kanıtlamışım,” diyordu sanki. Danışmanlık mailleri ile sosyal hizmet müdahalesi gerçekleştirmeye dönüştü böylelikle.

Yazdıca, alanda alıştıca da, başka bir Şey daha öğrendim; LGBTİ'ler hep mail atıyordu, yani mesela "bunu yüz yüze halletmemiz gerek" dediğim her mail, ya cevap-sız kalıyor ya da "hayır teşekkür ederim, ben çözdüm" diye kısa mesajlar geliyordu. İlk başlarda bunu kendi beceriksizliğim sandım, "iyi bir sosyal hizmet müdahalesi" gerçekleşmiyor ya da benim düşünüp attığım her mail LGBTİ'ye etki etmiyordu. K-reliyordum. Öyle sandım.

Kaos GL Derneği bana bir gün birinin görüşmeye ihtiyaı olduğunu onunla iletişim kurabileceğimi sormuştu. Kabul ettim. Müracaatçı ile görüşürken, o zaman tam o anda fark ettim ki yanıma gelen kendini eşcinsel beyan eden birey, yanıma gele-ne kadar çok zorlanmıştı. Saklanmak istiyordu. Bir psikolog, sosyal hizmet uzmanı, Kaos GL Derneğindeki onunla iletişim kuran kişi, psikiyatrist, hemşire, kimseye grn-memek, kimseye anlatmak istemiyordu. O zaman fark ettim. Gelen her mail bu grn-memezlik / aılamamazlık karşısında bir yöntemdi. Mracaatıma "isterseniz bir daha görüşmek değil de mail atabilirsiniz" dediğimde, yüzünde ışık parlamıştı. Yani bize öğretilen Planlı Değişim Süreci LGBTİ'lerde farklı işliyordu. Bu zorunlu hetero-seksüellik, aılamama, zorunlu açılmaya maruz kalan LGBTİ'ler için yüz yüze görüş-me yapmak yeterince zordu, çünkü karşısındaki her ne kadar profesyonel meslek elemanı da olsa güvenmiyordu. Gvenemiyordu.

Danışmanlık maillerine, bu bilinci kazanınca, daha da dikkat eder oldum. Her mail artık belki de kimseye anlatmadığı bir düşüncesini karşısındaki ekrana anlatıyordu, güvendiği bir ekrandı. Heteroseksist bir dünyada bir mail belki de onun tekrar "biri-leri"ne güvenmesini sağlayabilirdi. Onu bu "görünmez" kılan her ne ise bir adımda daha yırtılabilirdi bu görünmezlik. LGBTİ'lerle sosyal hizmet, Planlı Değişim Sürecinin neresine düşer?

Danışmanlık maillerinden birer sosyal hizmet müdahalesi olmadığı eleştirilerine bir yanıt olarak da okunabilir bu yazı. Aşağıda bir örnek hazırladım:

Gelen Mail:

"Merhaba, Bir arkadaşımın vasıtasıyla iletişim bilgilerinizi aldım. Askere elverişli de-đildir raporu hakkında yardımcı olabileceğinizi söylediler. Açıkçası biraz gerginim raporu alan birkaç kişiyle de görüştüm ama yine de heyecan var tabii. Siz çok kişi-yle grşmşsnzdr bu konuda bir de süreci sizden dinleyebilir miyim, şubeden başlayıp hastaneye kadar olan süreçte herkese teker teker durumu tekrar etmek durumunda kalıyormuşsun. Bir de doktorlar üzerine gelebiliyormuş, ne var bunda olabilir gibisinden. Bu baskı karşısında nasıl durmam gerek, bir de hastaneye cd olarak giden de var makyaj yapan da. Nasıl görünmek gerek o konuda da bilgi al-mak istedim sizden. Teşekkür ederim şimdiden cevabınız için."

Yanıtlanan Mail:

“Merhaba Kaya; Bize yazdığın için teşekkür ederiz. Öncelikle askerliğe elverişli değildir raporu almak için cinsel yönelimini asker almada -yani ilk yoklamada- belirtmen gerekiyor. Daha sonra seni en yakın askeri hastaneye -(aslında askeri hastane değil artık ama OHAL sürecine kadar bu işlemleri yapacak olan hastane)- ya da aile hekimi uzmanına ve sağlık kuruluşunda psikiyatriste sevk ediyorlar; orada da uzman doktora belirttikten sonra heyete çıkıyorsun.

TSK eşcinselliği transseksüalite ile karıştırdığı için, kadın-kadınsı olmayı rapor almada öne koyabiliyor. Ancak şu an OHAL'deyiz, ne yaparlar tahmin etmek güç.

Evet bütün bu süreç zor ancak bazen aslında anlatılanlar efsane olabiliyor:-) yani hep baskı ya da zorlayıcı bir süreç olmak zorunda değil. ki öyle olsa bile izlediğim bir filmde bir sahnede küçük bir kız çocuğu evde yalnız kaldığı için babası korkmaması adına “görünmez pelerin” diyor. Hayat da öyle bazen Kaya. Görünmez pelerinimizi giyelim ki bize dokunmadan geçsinler. İzin verme onlara. Pelerini giy ve git. Filmin adı “Crash” bu arada. İzlemek istersen:-))

Sana açamadığın broşürü pdf olarak gönderiyorum. Orada ayrıntılı açıklanmış süreç. Tekrar sormak istediğin soru olursa dön bize. Merakta bırakma.”

Vaka Örnekleri

Vaka özeti: Ahmet 26 yaşında ve sınır zekaya sahip biri. İki kardeşler kendisinden büyük ve evli bir ablası var. Anne ve babası ile birlikte yaşıyorlar. Babası çalışıyor, annesi ise belediyede gönüllü olarak engelli bireylerle ilgili faaliyetlere katılıyor. Aile olarak birbirleri ile iletişimleri iyi ama Ahmet'le daha çok annesi ilgileniyor. Ahmet, ailesi tarafından özel durumuna uygun olan okullarda eğitim görmüş ve 6 yıldır belediyenin ağaç, çiçek dikim işlerinde çalışıyor.

Ahmet yaklaşık 1,5 yıl önce işyerinde bir süre birlikte çalıştıkları denetimli serbestlik hükümlüsü tarafından tecavüze maruz kalıyor ve ailesi bu durumu fark ettiğinde mahkeme sürecini başlatıyorlar. Aynı zamanda Ahmet'in bir erkek tarafından tecavüze maruz kalması iş yerinde duyuluyor ve Ahmet hakkında ‘Erkekçi bu, Erkekçi oldu’ gibi söylentiler çıkıyor. İş yerinde birlikte çalıştığı arkadaşları ondan uzak durmaya başlıyorlar. Annesine (Zeynep Hanım) göre bu durum onların Ahmet'in yakınında olursak bize de ‘erkekçi’ derler ya da ‘tecavüz zanlısı’ olarak anılırız düşüncelerinden ileri geliyor. Bunu duyan aile ise Ahmet'i erkeklerle birlikte olmanın yanlış, kötü bir şey olduğunu, bunu yapacaksa bir kadınla yapması gerektiğini bilmesi için artık düzenli olarak geneleve götürdüklerini belirtiyorlar. Ayrıca Ahmet'i bir süre de psikiyatri kliniğine götürdüklerini ama psikiyatristlerin onun eşcinsel olup olmadığıyla ilgili bir şey söylemediklerini ve verdikleri ilaçların Ahmet'te sürekli uyku hali yarattığı için artık gitmediklerini belirtiyorlar. Görüşmeye ilk geldiklerinde Zeynep

Hanım depresif bir ruh halinde olduğunu belirterek oğlu için çok endişelendiğini, onun erkeklerden mi yoksa kadınlardan mı hoşlandığıni bilmediğini, sınır zekaya sahip olmasının zaten zor olduğunu bunun üstüne bir de eşinsel olmasının korkunç olduğunu belirterek çaresiz kaldığıni dile getirmiştir.

Sosyal Hizmet müdahalesi: Zeynep Hanım ve oğlu Ahmet ile ayrı ayrı haftalık görüşmeler planlanmış ve bu görüşmeler dahilinde aşağıdaki sosyal hizmet müdahaleleri uygulanmıştır.

Zeynep Hanım ile alışma:

Bilgi Verme: Zeynep Hanım'a cinsel yönelimler, cinsiyet kimliği, toplumsal cinsiyet, eşcinsellik, homofobi gibi kavramlar hakkında açıklama yapılmış ve merak ettiği konular üzerinde soru sorması istenerek konuyla ilgili fikir sahibi olması sağlanmıştır. İnternette araştırabileceği kaynaklar konusunda yönlendirme yapılmıştır. Ayrıca tecavüz ve taciz sonrasında bireylerin cinsel yönelimlerinin değişmeyeceği belirtilmiştir.

Kendisinin oğlunun cinsel yönelimi hakkında kafasının karışık olması ve bu konuyu netleştirmek istemesi üzerine oğlunun tecavüz olayı öncesi sevgilisi ya da hoşlandığı birisinin olup olmadığı sorulmuş, tabi bu soruyu cevaplarken dürüst davranması ve homofobik bakış açısına sahip olması sebebiyle bu durumu görmezden gelmediğinden emin olarak cevap vermesi istenmiştir, cevap olarak kadınlardan hoşlandığıni hatta tecavüz olayının sonrasında da oğlunu, babasının geneleve götürdüğünü ve yine oğlunun bununla ilgili rahatsızlık duymadığını dile getirmiştir. Bunun zerine Zeynep Hanım'a net bir cevap beklemesi ve net cevap vermenin onu depresif ruh halinden uzaklaştıracağının anlaşılması üzerine ve bu konuyla ilgili net konuşmanın da aslında doğru olmadığıni da belirterek ve onun beyanına dayanarak oğlunun heteroseksüel olduğu ve tecavüzün ya da tacizin bu durumu değiştirme-yeceği bilgisi tekrar verilmiştir.

Güçlendirme Yaklaşımı- Sistem Yaklaşımı: Zeynep Hanım'la haftalık yapılan görüşmeler de sürekli olarak oğlu Ahmet'i davranışları ile ilgili kısıtladığını, sürekli ona 'iş yerinde çok konuşma, çok gülme, kimseyle görüşme' dediğini çünkü her akşam Ahmet'i iş yerinden aldığını ve bu sırada Ahmet'in iş arkadaşlarından ve şefinden onunla ilgili 'telefonundan porno izliyor, kız gibi gülüyor, erkeklerin yanından ayrılmıyor vb.' cümleler duyduğunu belirtmiştir. Bunun zerine Zeynep Hanım'a oğlu Ahmet'le ilgili bu söylemleri ne zamandır duyduğu ve Ahmet'in evde ya da sosyal hayatında da bu söylemlere uygun davranışlar gösterip göstermediği sorulmuş ve Ahmet'in maruz kaldığı tecavüz olayı sonrasında sık sık bunların kendisine söylendiğini ve Ahmet'in sosyal hayatında iş yerinde anlatılanlar gibi davranmadığıni belirtmiştir. Bunun zerine Zeynep Hanım'ın Ahmet'le ilgili onu rahatsız eden bu

söylemlerin Ahmet'in iş yerinin homofobik, heteroseksist yapısından kaynaklandığını fark etmesi sağlanmıştır. Oğlunu sürekli davranışları ile ilgili uyarmasının, kısıtlamasının doğru olmadığı, iş arkadaşlarının ve şefinin konuyla ilgili bilgilenmeleri gerekliliği üzerine konuşulmuştur. Ayrıca oğlunun sınır zekaya sahip bir birey olması sebebiyle de iş yerinde farklı, sosyal hayatında farklı davranışlarda bulunmasının zor olduğu belirtilmiştir.

Bu görüşmelerin devamında Ahmet'in iş yerine uğradığında artık oğlu ile ilgili aynı söylemleri dile getiren insanlara karşı daha güçlü durduğunu ve oğlunu koruduğunu, onlara oğlunun iş dışında onların anlattıkları gibi davranmadığını, kendilerinin bu konuyla ilgili ön yargılı olduklarını ve bilgilenmeleri gerektiğini söylediğini ve bu konuşmaların ardından kendisi ile artık bu konularda konuşulmadığını ve ona Ahmet'i şikâyet etmeyi bıraktıklarını dile getirmiştir. Ama Zeynep Hanım yine de her hafta Ahmet'in şefi ile görüşerek Ahmet'le ilgili bilgi aldığını ve bir sıkıntı olmadığını belirtmiştir.

Zeynep Hanım ile yapılan görüşmeler neticesinde Ahmet'in iş yeri, ev hayatı, sosyal çevresi hakkında bilgi sahibi olunmuş. Yaşanılan durum ile ilgili bilgilenmesi, konuya Ahmet'in iş arkadaşlarının nasıl yaklaştığı ve onların yaklaşımının ne kadar doğru olduğu, önceliği oğlunun, kendisinin ve ailesinin iyi ve mutlu olmasına vermesinin gerekliliğinin fark ettirilmesi ile ilk görüşmelerdeki depresif ruh halinden uzaklaşarak daha huzurlu ve güçlü olması birlikte çalışarak sağlanmıştır.

Ahmet ile Çalışma:

Psikolojik Durum İncelemesi: Ahmet'in artık psikiyatriye gitmek istememesi sebebiyle yapılan görüşmelerde tecavüzün onun psikolojisindeki etkileri gözlemlenmeye çalışılmıştır. Güven duygusu geliştikçe iş yeriyile ilgili konuşmaya başlamış ve orada bazı zamanlar sıkıntılı bir ruh haline büründüğünü belirtmiştir. Bunun üzerine onu böyle zamanlarda rahatlatması için nefes egzersizleri öğretilmiştir. Ahmet bununla ilgili olumlu geri bildirim vermiş ve kendisinin bu yöntemle rahatladığını bildirmiştir. Yine de konuyla ilgili Zeynep Hanım ile görüşülerek duruma göre profesyonel bir yardım alınabileceği bilgisi verilmiştir.

Cinsel İstismardan Korunma: Ahmet ile yapılan görüşmelerde bundan sonrasında kendisini korumaya yardımcı olması için cinsel istismardan nasıl korunacağına dair bilgilendirme yapılmıştır. Ayrıca annesi ile yapılan görüşmelerde Ahmet'in birlikte çalıştığı arkadaşları ile ilgili yapılan değişikliklerden haberdar edilmesini istemesi gerektiği belirtilmiş. Özel duruma sahip bireylerin istismara açık yerlerde çalıştırılmasının doğru olmadığı ve bu konuda iş yerindeki yetkililerin daha hassas davranmaları gerektiği belirtilmiştir.

Karşılaşılan zorluklar ve değerlendirme

Kurumların ve kişilerin heteroseksist, cinsiyetçi ve homofobik yapısı karşılaşılan zorluklar olarak bahsedilebilir. Ayrıca kişilerin cinsel yönelimleri ile ilgili sadece kendi beyanlarının esas alınması gerekirken hem çocuğun yararı gözetilerek hem de aileye yanlış bilgi verilmemesinin gerekliliği ile Ahmet'in cinsel yönelimi hakkında net bilgi vermek mesleki bir ikilem yaşamama neden olmuştur. Zeynep Hanım ile yaptığımız görüşmelerde homofobisi ile ilgili çalışılmış ve farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. Yaşanılan bu durumun toplumdaki tüm 'normal' olarak atfedilen grubun dışında kalan gruplara yönelik sistematik bir şekilde yapılan davranışlar olduğu belirtilmiş. Özel durumları saklı kalmak koşuluyla tüm 'öteki' olarak atfedilenlerin birlikte ve sistemli hareket etmesiyle kurumların işleyişinin, kişilerin bakış açısının değişebileceği tüm sosyal hizmet müdahalesi boyunca temel alınarak çalışma planlanmıştır.

Kaos GL ve Sosyal Hizmet Ne Alaka?

Röportaj: Aylime Aslı Demir

Nasıl bir sosyal hizmet düşünüyoruz? Kaos GL sosyal hizmet alanında neler yapıyor? LGBTİ hareketi ve Kaos GL bir destek grubundan toplumsal baskı grubuna nasıl geçti? Kaos GL’de verilen danışmanlık faaliyetleri neler? Ve en önemlisi: Sosyal hizmet ne alaka?

Bütün bu soruları Kaos GL Sosyal Hizmet Çalışma Grubu’ndan ‘kıdemli’ sosyal hizmet öğrencisi Umut Güner’e yönelttik.

Genel olarak, eşcinsel, biseksüel, trans ya da interseksler herhangi bir kurum, alanla ilişkilendiğinde “neden” sorusu sorulmadan ilişki başlamaz. Sosyal hizmet alanında da benzer bir yaklaşım sergilendi mi?

“Kaos GL ve sosyal hizmet ne alaka?”... Bu sorunun alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları, akademisyenler tarafından sorulduğu ve gerçekten yanıtının bilinmediği bir döneme şahitlik ettik.

Ama bir yandan örneğin Nilgün Küçükkaraca hoca, Kaos GL Dergisi yayın hayatına başladıktan birkaç sene sonra mektup yazıyor ve ilişkilenecek istiyor. 2003’te gerçekleştirdiğimiz Lezbiyen ve Geylerin Sorunları ve Toplumsal Barış İçin Çözüm Arayışları Sempozyumu konusunda bizi cesaretlendiren İlhan Tomanbay idi. Hacettepe Sosyal Hizmetler’in gündemine 2000’li yılların başında girmeye başladığımızı söyleyebiliriz.

Ancak yaygın olarak “ne alaka” sorusu halen soruluyordur ve sorulmaya devam edecek. Bunun nedenlerinden biri sosyal hizmet bölümlerinde verilen eğitimde sadece sanki sosyal hizmet aile odaklı; kadın, çocuk, yaşlı ve engellilerin sosyal hizmete erişiminden ibaretmiş gibi bir yaklaşım olması. Aynı zamanda sosyal hizmetin örgütleyicisinin de kamu olması gerekliliği üzerine fazlaca durunca tabii ki sivil toplum örgütlerinde sosyal hizmet uygulamaları nasıl yapılır sorusuyla karşılaşabiliyorduk. Tabii bir de eşcinsel, biseksüel ve translarla sosyal hizmeti tahayyül etmek iyice zorlaşıyordu.

Peki sen? Bitemeyen bir sosyal hizmet eğitimin var...

Ben ilk eşcinsel olduğumu söylediğimde okulda minik bir krize dönüştü. Aslında ben heteroseksüel olduğuma ilişkin bir yalan söylememiştim. Eşcinsel olduğumu söylememiştim. İkisi arasında bir fark var. Geçen gün boşanma komisyonunda Hacettepe’de öğretim üyesi olan Aliye Mavili, kendisini lezbiyen olarak tanımlayan

bir danışanını ikna ederek evlenmeye hazır hale getirdiğinden bahsediyordu. Aynı Aliye hanımdan ben de psikodrama almıştım. O dönem âşık olduğum sınıf arkadaşım ile ilişkimi Aliye hanım, bir türlü analiz edemiyordu. Anlamlandıramıyordu. Ve psikodrama öğretme ve grup çalışması kendiliğinden bitti. Şimdi eşcinselliğın tedavisini bulduğunu söylüyor.

Benim okulumun bitmiyor olması ve ara ara okula devam etmem aynı zamanda daha fazla sosyal hizmet uzmanının benim üzerimden eşcinsellik alanına temas etmesini sağladı. Danışanlarından önce eşcinsel bir akranlarıyla tanışmaları en azından danışanları için işi bir nebze de olsa daha da kolaylaştırmıştır. Tabii halen sosyal hizmet alanında açık kimlikleriyle eşcinsel, biseksüel, trans ve intersekslerin görünür bir şekilde çalışmaması sosyal hizmet alanının halen dönüşmeye ihtiyacı olduğunu gösteriyor.

Sosyal hizmet birey, grup ve toplum düzeyinde çalışmalar olarak örgütleniyor. Kaos GL’de birey, grup ve toplum düzeyinde neler yapılıyor?

Kaos GL ve Lambdaistanbul deneyimine bakarsak; özellikle 1993’te başlayan ve Kaos GL’nin 1 Mayıs’ta alanlara çıkmasına kadar geçen süreci güçlenme ve farkındalık geliştirme süreci olarak adlandırabiliriz. Dergi; Pazar toplantıları, dışarıya dönük toplantılarda sürekli olarak eşcinsel, biseksüel, trans varoluş üzerine kafa yoran, deneyimlerini yazılı hale getirmeye çalışan bir süreçten geçti. Kaos GL’nin kurucusu Ali Erol, o dönemleri dergi toplantılarında hep şöyle anlatır: “Lubunyalardan gelirdi, dertlerini aşklarını, uğradıkları şiddeti anlatırlardı. Ben de bunu yazın derdim, kimse yazmadığını fark ettiğimde ben bunları yazmaya ve dergiye taşımaya karar verdim.” Bu çok önemli bir deneyim. Hayatın içinden kartpostallar ve dergide yayınlanan mektuplar o dönemde çoğunlukla eşcinsel ve biseksüel kadın ve erkeklerin ama aynı zamanda transların hayatlarına, sorunlarına ilişkin fazlaca bilgi veriyor. Bu arada mektup demişken, ben geldiğimde “mektuplaşma” azalmıştı daha çok hapis-haneler üzerinden ilerliyordu ama halen devam ediyordu.

Kaos GL’ye gelen bir maile 48 saat içinde mutlaka yanıt verilir. Hiçbir mail yanıtız bırakılmaz. Danışan eğer sorunun acil olduğunu belirtiyor veyahut intihar edeceğini söylüyor ya da bize öyle bir izlenim bırakıyorsa maili gören kişi danışmanlık veren arkadaşları haberdar ederek hemen iletişime geçmeye çalışıyoruz.

Kaos GL’de şu anda halen dosyalar dolusu mektuplar var. İnsanlar deneyimlerini, ihtiyaçlarını, sorularını sayfalarca dolu yazmışlar. Ali Erol, gene mektuplarla ilgili, sayfalarca yanıt verirdik diyor. Keşke o sayfalarca yanıtlara ulaşabilsek. Bu mektuplarla Kaos GL grubu sadece yüz yüze ve yan yana gelen insanları güçlendirmekle yetinmeyip; yan yana gelemediği ama mektupla kendisine ulaşan herkese de deneyimlerin ve bilgilerini paylaşarak yoldaş bir danışmanlık ilişkisi kurmaya çalıştı.

Ben Kaos GL'ye gelmeden Kaos GL'nin orda bir yerde var olduğunu bilmek bile bana güç veriyordu. Biliyordum ki başıma bir şey gelse gidebileceğim tek bir yer var. Bu işlev uzunca bir süre sürdüğü gibi LGBTİ örgütlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte eşcinsel, biseksüel, trans ve intersekslere daha fazla destek veren bir mekanizmaya da dönüştü.

90'ların başı hatta 2000'lerin ortasına kadar, kendine gey, lezbiyen ya da trans diyen birinin bir kez bile olsun Kaos GL dergisine temas etmemiş olması imkansızdı. Mutlaka bir yerde bir şekilde Kaos GL ile karşılaşmıştı. Hatta Kültür Merkezi'ne ilk ziyaretlerinde mutlaka bu tanışma anından bahsederlerdi.

Kültür Merkezi'ne ilk ziyaret demişken; benim için olduğu kadar birçok eşcinsel kadın ve erkek içinde o kapıyı çalıp içeri girmek zordur. Kaç kere kapının önünden dönersiniz, apartmana çıkarsınız kapının önüne gelirsiniz, zile basmaktan vazgeçersiniz. Bir arkadaşım, 'zile bastığımda inşallah açmazlar diye düşünmeye başladım' demişti. Evet, Kültür Merkezi'ne gelmek ve doğrudan iletişim kurmak cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği gelişimi açısından belki de örtük bir aşamaya işaret ediyordu. Kendi adıma bu aşama, eşcinsellik seksten ibaret değil benim kendim gibi insanlara ihtiyacım var aşaması idi.

Destek grubundan bir toplumsal baskı grubuna nasıl geçildi? Neler yaşandı süreçte?

Kaos GL'nin ilk 1 Mayıs'a çıkmasıyla birlikte, dergi ve açık etkinliklerle yaptığı farkındalık yaratma çalışmaları aslında savunuculuk aşamasına geçme ve politik bir özne ve baskı grubu olarak alanlarda, sokaklarda olacağını beyan etme süreci. Bu beyanı 1 Mayıs alanında yaparken, 1 Mayıs'ın öznesi olarak görülen işçi-memur kimliği üzerinden "peki ya eşcinsel işçiler" diye soruyor. Bu soruyu o dönemim sendikaları, devlet ve işçi yoldaşlarına yöneltiyor. Bu 1 Mayıs ile birlikte eşcinsel, biseksüelleri politik bir özne yani baskı grubu olarak görüp görmeyeceğimiz tartışması başlarken, Kaos GL grubu, baskı grubu olarak hedefini çok net bir şekilde ortaya koyuyor; anayasal eşitlik istiyor. Anayasal eşitlik sağlandığında gerisinin zaten kendiliğinden geleceğini biliyor.

Tabii ki Kaos GL derginin ilk sayısı itibariyle politik talepleri olan ve baskı grubu olmak üzere örgütleneceğini duyuran bir grup ancak bunu grup üyelerinin içselleştirmesi ve kendini hazır hale getirmesi bir süre gerektiriyor. Bu süreçte Kaos GL grubu politik sözünü dergi vasıtasıyla söylerken bir yandan da grup üyelerini güçlendirmeye çalışıyor. İlk bildiri dağıtılan ama pankart açılmayan eylem sanırım 96 senesi 8 Martı. O miting bir deneme olarak düşünmek mümkün. Kaos GL kurucusu Ali Erol, 32. Günden gelen program yapma teklifini o dönem için kendilerinin hazır olduğunu

ama grubun bunu kabul etmemesi üzerine, grubun dağılmasına neden olabileceğini düşünerek vazgeçtiklerini, söylüyor. Aslında bu bir bekleme süreci değil, grubun neye ihtiyacı olduğunu fark edip bunun üzerinden tartışmaları olgunlaştırmak ve grubu güçlendirme süreci.

Kaos GL'de bugün verilen danışmanlık faaliyetleri nelerdir?

Bugün bu ilişki daha çok e-mail, telefon ve yüz yüze danışmanlık vererek ilerliyor. Danışma mailleri, hukuk, mülteci, HIV/AIDS alanında spesifik olarak verilmeye devam ederken, genel danışma adresi üzerinden, açılma, mobbing, cinsellik, eğitim, sağlık gibi alanlarda danışmanlık verilmeye devam ediyor. Ortalama günlük 10 kişiye telefonla danışmanlık veriliyor. Bunların büyük çoğunluğu askerlik üzerinden ilerliyor. Ve senede 500'ü aşkın insana danışmanlık e-mail üzerinden veriliyor.

Peki ilk soruya geri dönecek olursak, Kaos GL ve sosyal hizmet ne alaka?

Eşcinsel, biseksüel ve transların danışmanlık talep ettikleri alanlar aynı zamanda sosyal hizmete ihtiyaç duydukları alanlar. Çalışma hayatına ilişkin talepleri doğrudan sendikal sosyal hizmet veyahut endüstriyel sosyal hizmetle; aile, açılmaya ilişkin talepler, sağlık alanında talepler tıbbi sosyal hizmetle; eğitim alanında talepler ve sorunları okul sosyal hizmeti ile eşleştirmek mümkün.

Kaos GL bugün profesyonel olarak hukuk, eğitim, HIV/AIDS, mültecilik, psikolojik-rehberlik danışmanlık, ruh sağlığı ve sosyal hizmet alanında profesyonellerle çalışarak danışmanlık faaliyetlerini organize etmeye çalışıyor. Derginin bu sayısında hem Kaos GL Sosyal Hizmet Çalışma Grubu hem de mültecilik alanlarımıza ilişkin farklı söyleşiler olduğu için bu alana çok girmek istemiyorum.

Kaos GL'de yaptığımız birçok etkinlik kendi içinde bir sosyal hizmet müdahalesi olarak görülebilir. Örneğin eşcinsellik hep karanlıkla, gizli gizli kapıların arkasında yaşanan bir olgu gibi sunulurken, Kaos GL Kültür Merkezi'ne gelen eşcinsel, biseksüel, translar ve yakınlarının aslında hiç de karanlık olmayan, gizli, örtük olmayan bir mekanla karşılaşması bile önyargılarıyla yüzleşmesine neden olabiliyor.

Eşcinsel, biseksüel ve transların yaşadıkları sorunlar bireysel düzeyde farklılaşıyor. Örneğin, seks işçisi bir trans bugün için sığınağa alınmıyor, eşcinsel veya biseksüel bir kadının sığınakta bütün kadınları taciz edeceğini zanneden meslek elemanlarının önyargısı yüzünden eşcinsel veya biseksüel kadınlara o kurum yaşanmaz hale dönüştürülebilir veyahut ailesinden şiddet gören bir ergen eşcinsel için korunma kararı alındığında kurum içinde nasıl korunacağını bilmeyebiliyor. Bunlar için bir yandan hem Kaos GL Sosyal Hizmet Çalışma Grubu, hem stajyer sosyal hizmet uzmanlarımız hem de avukatlarımız devreye girebiliyor.

Peki bugünlerde neler yapıyoruz?

Sosyal hizmet alanının bu konudaki bilgi eksikliğini gidermek, önyargıları yüzleşmelerini sağlamak amacıyla sosyal hizmet uzmanlarına yönelik insan hakları eğitimleri düzenliyoruz. Bunun yanı sıra hizmet eğitiminde heteroseksizmi nasıl gündemleştireceğimiz sorusunu sormak için akademik danışma kurulları yapıyoruz. Sosyal Hizmet Çalışma Grubu alanın sorunlarını derlemeye ve bunu dönüştürmeye çalışıyor. 2016 yılı Homofobi Karşıtı Yerel Buluşmalar için ana tema sosyal hizmet dedik. İğdır, Adıyaman, Mardin, Aydın, Nazilli, Hatay, Trabzon'da sosyal hizmet uzmanlarıyla buluştuk. 2016 Ayrımcılık Karşıtı Sempozyum'un ana teması Sosyal Hizmet oldu...

Mikro, mezzo ve makro düzeyde sosyal hizmet birbirinden ayrılmadan bir sosyal hizmet müdahalesi anlamlı ve dönüştürücü olur. Bireysel düzeyde sorunları çözmeye odaklandığınızda sadece yardım temelli bir sosyal organizasyon olursunuz ve "cemaat" olursunuz. Bizim cemaat olmaya da ihtiyacımız var. Kendisini her daim "yanlış ve yalnız" hisseden eşcinsel, biseksüel, trans ve intersekslere destek olmak ve büyük bir topluluğun parçası olduğunu hissettirmek önemli, bu yüzden görünürlük çok önemli. Aynı zamanda politik bir özne olarak bu cemaatin taleplerinin savunuculuk ve lobicilik yapılabilir aşamasına gelmesi lazım. Özelde Kaos GL'de genelde LGBTİ hareketin içinde bunu yapmaya çalışıyoruz. "Yalnızım" diye mail atan eşcinselle yanıt verirken de 1 Mayıs meydanında anayasa cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin eklenmesini talep ederken de, sosyal hizmet uzmanlarına yönelik farkındalık eğitimi yaparken de eşcinsellerin özgür ve eşit yaşadığı bir toplum için çalışıyoruz.

Sosyal Hizmetlerin Queerleştirilmesi: İmkanlı Bir Tahayyül!

Sedat Yağcıoğlu

Judith Butler (2010), kapitalizmin ve neoliberal politikaların saldırılarına karşı koy-
mak için; yoksulların, savaş karşıtlarının, etnik ayrımcılığa maruz kalanların, LGBT'ler-
rin bir bütün olarak mücadele etmesi gerekliliğini iddia ederek bu durumu "Queer
Yoldaşlığı" olarak kavramsallaştırmaktadır.

Sosyal çalışma mesleği ve bilimsel alanı; hiçbir ayırım gözetmeksizin, bireylerin,
grupların ve toplumların özgürleştirici pratiklerle kendi yaşamlarını kontrol altına
alabilmeleri, eşitlik ve insan hakları değer ve ilkeleri çerçevesinde bütün ayrımcılık
biçimlerinin sonlandırılması, farklılıkların kabulü temelinde toplumun bütün kesim-
lerine yönelik sosyal politikaların ve sosyal hizmetlerin yapılandırılması hedefleri
doğrultusunda çalışır. Bireyleri ve grupları güçsüzleştiren ve baskı altına alan, yapı-
sal mekanizma, süreç ve politikalara karşı çalışmayı odağa alarak bireylerin, gruplar-
nın ve toplumların özgürleştirilmesini hedefleyen sosyal çalışma için, Butler'ın queer
yoldaşlığı önerisi, aslında bir zorunluluktur. Sosyal çalışmanın bu yoldaşlık zincirin-
deki kayıp halkalardan birisi ise LGBTİ'lerdir. Tüm sosyal çalışma alanını queerleştir-
menin bir yolu olarak, LGBTİ'lere yönelik çalışmaların imkanlılığı ve queer teoriyle
kesişimlerini bu yazıda ele almaya çalışacağım.

Sosyal çalışma eğitimi ve bilimsel üretimi cinsellik, cinsiyet ve cinsel varoluşlar açı-
sından incelendiğinde, aslında ikili bir yapı karşımıza çıkmaktadır. Sosyal çalışmanın
epistemini oluşturan bilgi kümesi oldukça heteroseksist biçimde yapılandırılmış ve
hizmet modelleri ile sosyal politikalar da heteroseksist sisteme göre belirlenmiştir.
Yapılması gereken, cinsiyetler ve cinselliklerin sosyal çalışma eğitimi içerisinde tüm
çeşitliliğiyle yer almasına sağlamak ve sosyal hizmetler alanında farklı cinsiyet ve
cinsellik pratikleri olan kişilere yönelik farklılaştırılmış model ve mekanizmalar üret-
mektir.

Bilimsel çalışmalar işaret etmektedir ki; cinsiyet algısı tözcü kimliklere dayanan sos-
yal çalışma, cinsellik mevhumunda ise açık biçimde heteroseksüel ilişkileri temel
referans alan ve cinselliği 'sağlıklı biçimde yaşanması' hedefi doğrultusunda kontrol
altında tutan tahakkümcü bir yaklaşıma sahiptir.

*"Dünyamızın mevcut durumu, insanlaşmanın etik ve siyasi aciliyetini hissettirmek-
tedir."*

(Butler, 2004: Akt. Durudoğan, 2011)

Butler aslında bu sözüyle, iktidarın ürettiği bilgi aracılığıyla kültürel idrak çerçevesinin dışında tutarak öznelik alanında dışladığı, tanınma olanağı sağlamadığı kim varsa etik ve siyasal olarak acilen mücadele edilmesi gerektiğini söylemektedir. Toplumsal cinsiyet, beden, etnisite, inanç, siyasal görüş gibi hangi açıdan olursa olsun, bu insanlara yönelik oluşturulan anlaşılabilirlik; anlaşılabilir olanlar, tanınmayanlar insanlık alanının dışına çıkarıldığı için şiddete yol açar. “Bir başka deyişle, onların insanlığı unutulacak kadar ihlal edilir” (Durudoğan, 2011). Sosyal çalışmaya düşen görev, iktidarın kendisini yeniden üretmek için oluşturduğu kültürel idrak çerçevesinin sınırlarını, mahiyetini, öğelerini keşfederek yapıbozuma uğratmak ve insanlık alanından dışlanan tüm insanlara özgürlüğünü yeniden kazandırmak için mücadele etmek olmalıdır. İşte bu noktada Queer teori, sosyal çalışmanın hedefleriyle ortaklaşmakta ve dönüşüm de oldukça imkanı bir hale gelmektedir .

Queer teori, sosyal çalışmanın hedefleri doğrultusunu vizyonunu genişletecek önemli bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Epstein’in (1996) queerleşme ve queerleştirmenin amaçları, temel aksiyonları ve yöntemi konusunda ortaya koyduğu tespitleri, aslında sosyal çalışmanın temel gereksinimlerine de işaret etmektedir:

Queerleşme anti-asimilasyonisttir. Gey ve lezbiyen sosyal hakları gibi liberal söylemi kabul etmez. Queerleşme bir kişinin sadece cinsellikte değil, yaşamının bütün alanlarındaki geleneksel normlardan uzak durmasıdır.

Queerleşme provokasyonu hedefler, liberal hoşgörü limitini kabul etmez.

Normalleştirme rejiminin dışında kalan bütün cinsellik edimlerini içerir.

Queerleştirme, kimliğin postmodern ademi merkezileşmesini yansıtır.

Queer politikalar inşacı politikalarıdır.

Queer teori, cinsiyet, cinsellik ve güç ilişkilerini öğretmek için çok önemli bir pedagojik araçtır. Ayrıca Queer teori ile tarihsel, politik ve sistemli olarak “normallik” ya da “sapkınlık” tartışmasını yapmak çok verimli olacaktır. Sosyal çalışma eğitiminde Queer teoriye yeterince yer verilmemesinin temel nedenlerinden birisi, sosyal çalışmanın eleştirel yazının önemli bir kısmını oluşturan liberal teorilere queerin şiddetle karşı çıkıyor oluşudur. Örneğin sosyal adalet ve eşitlik ilkeleriyle çalışan ancak son tahlilde sabit kimliklerin savunuculuğunu yapan baskı karşıtı uygulama yaklaşımı queerle bağdaşmaz. (Ross, 2011)

Sosyal çalışmacıların kimlikler ve baskı arasındaki ilişkide dikkat etmeleri gereken nokta şudur: Baskı her ne kadar sabit kimlikler nedeniyle oluşsa da, çözüm illaki bu sabit kimliklerinden doğru olmak zorunda değildir ve kimliklerin akışkanlığı baskıya karşı güçlendirme için önemli bir kavramsal araçtır. Örneğin translar, inşa edilmiş ikili cinsiyet rejimi dışındaki kategoriler vasıtasıyla da güçlendirilebilir (Nagoshi ve Brzuzy, 2010).

Trans teori; sosyal çalışmacıları birkaç açıdan zincirlerinin dışına çıkararak Queer imkanslılığı artırır (Nagoshi ve Brzuzy, 2010). Trans teori, dilin ve sosyal olarak inşa olmuş farklılıkların patolojize edilmesinin yarattığı baskının farkına varılmasını sağlar, güçlendirmenin kişilerin kendi kimlik tanımlarıyla geleceği düşüncesi gelişir ve farklı, çoklu, kesişen kimliklere sahip insanların deneyimlerinin anlaşılmasını sağlar.

Ancak sosyal çalışmanın queerleştirilmesi için yapılması gereken basit bir “içerleyici” politika izlemek olmamalıdır. Butler bütün marjinal ve dışlanmış konuların, verili bir söylemde içerilemeyeceğine inanır. Bu nedenle ‘dışarısının’ tanınması ve korunması önemlidir çünkü burası “söylemin kendi sınırlarıyla karşılaştığı, her normatif rejimin şiddet içeren olumsal sınırlarını açığa çıkaran ve onu istikrarsızlaştıran edilmezlik alanıdır”. (Özkazanç, 2013).

Alanyazında, sosyal çalışmanın queerleştirilmesi için çeşitli öneriler geliştirilmektedir. McPhail (2004) çok boyutlu önerilerde bulunmaktadır:

Cinsiyet ve cinselliği sınırları belli olan ve birbirinden ayrılan kategoriler olarak ele almak yerine, bir süreklilik (continuum) olarak ele almak

Özellikle cinsiyet ve cinsellik hakkında değerlendirmelerde bulunurken genelleme-ler yapmaktan kaçınmak

Cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliği yerine “Cinsel kimlik” kavramsallaştırılmasını kullanmak.

Cinsiyet kategorileri hakkında eleştirel düşünmek ve cinsiyet ikiliklerini sorgulamak

Postmodern ve Queer teorilere müfredat programlarında yer vermek

İntersekslerin savunuculuğunu yaparak, cinsiyetlendirme operasyonlarına karşı çalışmalar yürütmek

Translarla ilgili çeşitli film ve belgeseller izlemek ve izletmek

MMPI gibi psikiyatrik tanılama araçlarındaki ya da diğer psikolojik değerlendirmelerdeki cinsiyete yönelik tanımalara karşı çıkmak

Cinsel yönelim hakkındaki soruları basit evet – hayır cevapları vermek yerine, detaylı ve spesifik sorularla tespit edilen araştırmalar kurgulamak

Bu spesifik önerilerin dışında, sosyal çalışmanın queerleştirilmesi için sistematik öneriler ve modellemeler sunan çalışmalara da bakmakta fayda var.

Sosyal çalışmanın temel kuramsal yaklaşımlarından birisi olan baskı karşıtı sosyal çalışma teorisi ve pratiği, sosyal çalışma eğitimin heteroseksist normlarını değiştirmek için önemli bir rehber niteliğindedir (Dominelli, 2002). Sosyal çalışma öğrencilerinin ayrımcılık karşıtı uygulamalar hakkında bilgilendirilmelerini sağlamak bu anlamda temel başlangıç noktasını oluşturabilir (Logan, 2001).

Sosyal çalışma eğitim müfredatında LGBTİ'ler ile ilgili konuların mutlaka yer almalıdır. Bunu başarmak için müfredatta şu konulara yer verilmelidir: Güç, baskı, dezavantajlı olmak, ayrımcılık ve bunların kişisel ve yapısal etkileri diğer ayrımcılık türleri ile ilişkisi içinde ele alınmalıdır. Tarihsel bir perspektifle cinselliğin sosyal ve kültürel olarak nasıl inşa edildiğinin analizinin yapılması gerekmektedir. LGBTİ'leri etkileyen mevzuat ve eşit imkan oluşturma politikaları hakkında değerlendirmeler yer almalıdır (Logan, 2001),

Sosyal çalışma eğitiminde yeni bir "öğrenme atmosferi"nin yaratılmasına gereksinim bulunmaktadır ve bu yeni öğrenme atmosferinin heteroseksist normlardan arındırılması için çeşitli öneriler getirmektedir (Jeyasingham, 2008):

Queer teorinin, cinselliği "durağan kimlik" yaklaşımının aksine; tutkular, davranışlar ve ilişkiler bağlamında performe edilen bir olgu olarak ele alan söylemleri sosyal çalışma tarafından da dikkatle incelenmelidir.

Sosyal çalışmacıların ve akademisyenlerin cinselliği nasıl algıladıkları incelenmeli ve uzmanların bu konudaki heteroseksist değerleri değiştirilmelidir.

Cinsel varoluş farklılıklarına odaklanmak yerine; sosyal çalışma eğitimi homofobi, transfobi ve heteronormativite konularını ve olası sonuçlarını değerlendirmeyi temel almalıdır.

Ayrımcı pratikler nedeniyle eşcinsel ve transeksüel bireylerin işsizlik, evsizlik, tecrit edilme, kriminalleştirilme, şiddet ve dışlanma gibi sorunlara maruz kalmaları ile ilgili sessizlik kırılmalı ve bu konular sosyal sorunlar bağlamında ciddiyetle ele alınmalıdır.

Heteroseksist normlardan arındırılmış sosyal çalışma eğitimi, heteroseksüel öğrencilerin belki de ilk defa kendi bedenleri, tutkuları ve sosyal ilişkilerini hem özel hem de sosyal alanda sorgulama imkânı sağlayacaktır.

Sosyal çalışmanın arzu ve erotizmle problemi vardır, çünkü arzu ve erotizm cinselliğin kolayca belli kategoriler altında sabitlenmesini zorlaştırır. Ancak sosyal çalışma eğer arzuyu ve erotizmi incelemese, çok sınırlı gey ve lezbiyen kategorilerine sahip olur ve bunun dışında kalan herkesi de heteroseksüel kategorisine sokar. Hicks ve Watson'a göre (2003), bu tip bir kategorileştirmeye karşı çıkmak ve sosyal çalışmayı queerleştirmek için arzuyu ele almalıyız ve böylelikle kamu politikaları, kurumları ve uygulamalarındaki gizli heteronormatif yapıyı ortaya çıkarma şansı elde edebiliriz.

Elbette sosyal çalışmanın queerleştirilmesine yönelik pek çok öneri geliştirilebilir. Ancak görülmektedir ki; sosyal çalışmanın gerçek özgürleştirici pratiğine kavuşması için, yıllarca görmezden geldiği LGBTİ'lere yönelik çalışmalarını, farklı cinsel varoluşları ele alabilecek esneklikte queer teori ile zenginleştirmelidir. Sosyal çalışmanın queer imkanı; cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliği eşitsizliklerini azaltacak,

Queer teorinin ışığında düz cinsellik dışındaki farklı cinsellik biçimlerini de içerecek, LGBTİ'lerin doğrudan yaşadıkları sorunlara müdahale edecek yeni bir bilgi seti ve sosyal çalışma yaklaşımı ve/veya modeli geliştirme potansiyeline sahiptir. Dünya yurttaşları arasında queer yoldaşlığı kurabilmenin bir yolu da, sosyal çalışma alanının queer imkanlarını artırmaktan geçecektir!

Kaynaklar

- Butler, J. (2010) Queer Yoldaşlığı ve Savaş Karşısı Siyaset, <http://www.bianet.org/biamag/insan-haklari/125328-queer-yoldasligi-ve-savas-karsiti-siyaset>, Erişim: 14.05.2014
- Dominelli, L. (2002). *Anti-oppressive Social Work Theory and Practice*. New York: Palgrave
- Durudoğan, H. (2011) Judith Butler ve Queer Etiği, *Cogito*, 65-66, 87-98
- Epstein, S. (1996) *A Queer Encounter: Sociology and the Study of Sexuality*, Seidman, S. (Ed) *Queer Theory / Sociology*, Cambridge: Blacwell Publishers
- Jeyasingham, D. (2008) Knowledge / ignorance and the construction of sexuality in social work education, *Social Work Education*, 27(2), 138 – 151.
- Hicks ve Watson, (2003) 'Desire Lines: 'Queering' Health and Social Welfare' *Sociological Research Online*, 8 (1),
- McPhail, B. A. (2004) Questioning Gender and Sexuality Binaries, *Journal of Logan, J. (2001) Sexuality, child care and social work education, Social Work Education*,20(5), 563 – 575.
- Gay & Lesbian Social Services, 17(1), 3-21,
- Nagoshi, J. L. ve Brzuzy, S. (2010) Transgender Theory: Embodying Research and Practice, *Journal of Women and Social Work*, 25(4) 431-443
- Özkazanç, A. (2013) Butler'ın Feminizmi: Siyasi bir okuma için kılavuz, *Mülkiye Dergisi*, 37(4), 118 – 138
- Ross, M. K. V. (2011) Thinking about queer theory in social work education: a pedagogical (in)query, *Canadian Social Work Review*, 28(1), 139-144.

Terimler / Tanımlar

LGBTİ: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks isimlerinden oluşan kısaltmadır. Lezbiyen-Gey-Biseksüel, cinsel yönelim; Trans, cinsiyet kimliği; İnterseks ise cinsiyet durumudur.

Eşcinsel: Kendi cinsinden olanlara duygusal, erotik ve cinsel yönelim içinde bulunan kadın veya erkek. Homoseksüel'in (Homosexual) Türkçesidir. Hem kadın eşcinseller hem de erkek eşcinseller için kullanılır. Günlük hayatta daha çok erkek eşcinselleri ifade ettiğinden erkek eşcinseller için "gey", kadın eşcinseller için "lezbiyen" isimleri de kullanılır.

Eşcinsellik: Aynı cinsiyetten iki kişi arasındaki cinsel ve/veya duygusal çekimi ifade eder. Zamanında bir tıp terimi olarak kullanıldığından günümüzde "homoseksüel" ile "homoseksüellik" terimleri kullanılmamaktadır. Eşcinsellik, "homosexuality" teriminin birebir çevirisi olduğu halde, "homoseksüellik" terimine yüklenmiş olumsuzluğu taşımadığından Türkiye'deki LGBTİ hareket tarafından gerektiğinde kullanımı devam etmektedir.

Gey: Erkek eşcinsel. 1970'lerin başında Gey Kurtuluş Hareketiyle (Gay Liberation Movement) ortaya çıktı. Bu süreçte, "homoseksüellik"ten politik bir kopuş olarak kullanıldı. "Homoseksüel" kelimesi, tıp tarafından tanımlanmış olduğu halde, "gey" kelimesi, aynı cinsten insanların birbirlerine karşı duygusal, erotik, cinsel yönelimleriyle yarattıkları hayat tarzını tanımlamak için, eşcinseller tarafından tanımlandı. Başlangıçta hem kadın hem de erkek eşcinselleri kapsayan "gey" kelimesi, günümüzde sadece erkek eşcinseller tarafından kendilerini ifade etmek için kullanılır.

Bu kelimenin Türkçeye, İngilizceden olduğu gibi alınması 1980'lere rastlar. İlk kez, 1999'da "Türkiyeli Eşcinseller Buluşması" sonrasında "gay" sözcüğü, Türkçeleştirilerek "gey" olarak kullanılmaya başlandı. Eylül 2006 tarihinden itibaren de Türk Dil Kurumu elektronik sözlüğünde "gey, erkek eşcinsel" olarak tanımlandı.

Lezbiyen: Eşcinsel kadın. Duygusal, erotik, cinsel yönelimleri kendi cinsinden olanlara yönelik kadınları tanımlar. Terim, Yunan kadın şair Sappho'nun M.Ö. 6. yüzyılda yaşadığı Lesbos (günümüzdeki adıyla Midilli) Adası'nın isminden gelir.

Biseksüel: Hem kendi cinsine hem de karşı cinse duygusal, erotik ve cinsel yönelim içinde olan kadın veya erkekleri tanımlar. Biseksüel bir kimse her iki cinse de aynı ölçüde ilgi duymayabilir ve bu ilginin derecesi zaman içinde değişebilir. Biseksüellik, aynı anda hem bir kadına hem bir erkeğe ilgi duymak, her iki cinsiyetten iki kişi ile aynı anda birlikte olmak anlamına gelmez.

Heteroseksüel: Duygusal, cinsel ve erotik olarak karşı cinsten kişilere yönelmiş olan kadın ya da erkek. Kendiliğinden ve zorunlu olarak, toplumda egemen var oluşturu. Bu kendiliğinden ve zorunluluk hali, heteroseksüel kişilerin kendilerini «heteroseksüel» olarak tanımlamalarına bile gerek duyurmamaktadır. Bu durumdaki kişiler, kendini «eşcinsel» ya da «heteroseksüel olmayan» diye tanımlayan kadın ve erkeklerin ortaya çıkmasını kavrayamamakta, «homofobik» ve «heteroseksist» olabilmektedir. Doğal olarak bu durum, bütün heteroseksüellerin heteroseksist olduğu anlamına gelmez.

Cinsel Yönelim: Belli bir cinsiyetteki kişiye karşı süregelen duygusal, romantik ve cinsel çekimi ifade eder. Cinselliği oluşturan dört unsurdan biridir. Cinsellikle ilgili diğer üç unsur ise; Biyolojik cinsiyet, Toplumsal cinsiyet kimliği (erkek ya da kadın olmaya ilişkin psikolojik duyum) ve Toplumsal cinsiyet rolüdür (eril ya da dişil davranışları belirleyen kültürel normlara uyum). Cinsel yönelimdeki çeşitlilikle birlikte tanımlanmış üç cinsel yönelim; kişinin kendi cinsiyetinden birine yönelmesi eşcinsellik, kişinin karşı cinsiyetten birine yönelmesi heteroseksüellik, kişinin her iki cinsiyete de yönelmesi biseksüelliktir. Cinsel yönelim, duyguları ve kendilik kavramını içerdiği için cinsel davranıştan farklıdır. Bireyler davranışlarıyla cinsel yönelimlerini ifade edebilecekleri gibi etmeyebilirler de. Kişinin cinsel yönelimi çok erken yaşlarda, 3-4 yaşında belirlenir. Genel olarak cinsel ilgi ve isteğin arttığı ön ergenlik ve ergenlik döneminde cinsel yönelimlerin farkına varılır.

Cinsiyet: Biyolojik cinsiyeti ifade eder. Kadın ve erkeğin genetik, fizyolojik ve biyolojik bedensel özellikler bütünüdür. Doğumda üreme organlarına bakılarak kişiye atanan cinsiyeti ifade ettiğinden “atanmış cinsiyet” de denir. Üreme organları ve sistemleri üzerinden çoğu toplumdaki hâkim tanımlamada, vajina ile doğanlar “dişi”, penis ile doğanlar “erkek” olarak adlandırılır. Bununla birlikte interseks kişilerin cinsiyet durumları üreme organları ve sistemleri açısından farklılık gösterebilir.

Cinsel Kimlik: Kişinin kendini hangi cinsiyetle özdeşleştirdiğini ifade eder. Kişinin biyolojik olarak cinsel özelliklerini yansıtır. Kromozomlar, cinsel hormonlar, dış ve iç cinsel organlar, üreme hücrelerinin geliştiği dokular ve ikincil cinsiyet özellikleridir.

Toplumsal Cinsiyet: Farklı kültürlerde, farklı coğrafyalarda ve farklı tarihsel zamanlarda kadınlara ve erkeklere toplumsal olarak yüklenen roller ve sorumluluklar bütünü ifade eder. Tipik olarak kadınlara ya da erkeklere ait özellikler ve beceriler ile değişik durumlarda kadın ve erkeklerden genellikle beklenen davranış biçimlerini de içerir. Her iki cinse ait bu tür özellikler; aile, arkadaşlar, söz sahibi kişiler, dini ve kültürel öğretilerin yanı sıra okul, işyeri ve basın-yayın organlarının etkileri ile şekillenir. Toplumsal cinsiyet kavramı; kadın ve erkeğin toplum içindeki farklı rollerini, sosyal konumlarını, ekonomik ve politik güçlerini yansıtır ve aynı zamanda tüm bunları etkiler.

Toplumsal Cinsiyet Rolü: Toplumsal cinsiyetin bir parçasıdır ve kişinin kendisini bir oğlan çocuk/erkek veya kız çocuk/kadın konumunda göstermek için yaptığı ve söylediği şeylerin tümü olarak tanımlanır. Kişiler arasındaki biyolojik cinsiyet farkı toplumsal bir eşitsizlik yaratmaz. Ancak, kadına ve erkeğe yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları kişiler arasında bir eşitsizlik ve ayrımcılığa sebep olur. Bu durum, ataerkil toplumdaki cinsiyetçi yaklaşımlardan kaynaklanır.

Biyolojik Cinsiyet / Toplumsal Cinsiyet: “Biyolojik cinsiyet”, insanları “kadın” ya da “erkek” olarak genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri üzerinden tanımlar. Bu sınıflandırmada biyolojik farklılıklar temel alınır. Bununla birlikte, insanların toplumsal ilişkiler içinde kadın, erkek ve diğer cinsiyetlere atfen belirlenen konumlarının ve bu işbölümünün gerektirdiği rol ve sorumlulukların biyolojik cinsiyetleri ile bir ilgisi yoktur. Bu normlar tamamen toplumsal süreçlerde inşa edilir, zaman içinde ve toplumdaki topluma değişebilir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet dinamik bir kavram olarak belli bir zaman döneminde belli bir kültürde “erkeksi” ya da “kadınsı” kabul edilen rol ve davranış özellikleri üzerinden tanımlanır. Bu özellikler saç şekli ve giyim stilinden, insanların konuşma ya da duygularını ifade etme tarzlarına kadar uzanan büyük bir çeşitlilik içindedir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet, toplumsal önyargı haline gelmiş iki sabit toplumsal cinsiyet kimliği düşüncesinin ötesine geçerek farklı cinsiyet kimliklerini içeren bir kavramsallaştırmadır. Başka bir deyişle, bu tanımlamada erkek, kadın ya da trans olarak kendimize dair içsel algımızı ifade eden toplumsal cinsiyet kimlikleri yer alır. Çoğu zaman kamusal ve özel hayatın hemen her alanında görülen toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini biyolojik cinsiyet farklılıklarına dayalı olarak gerekçelendirmeye çalışır. Ataerkil (erkek egemen) normlar doğrultusunda toplumsal cinsiyetlere atfedilen eşitsiz konumların gereklerine göre beklenen davranış ve sorumluluklar biyolojik farklılıkları yaratan doğal veya doğaüstü bir temele dayandırılır. Buna karşın bu meşrulaştırma arayışları toplumsal cinsiyet ilişkilerinin toplumsal süreçlerde inşa edildiği ve dönüştürülebilir olduğu gerçeğini örtemez.

Cinsiyet Kimliği: Kişinin kendisini hangi cinsiyette hissettiğini ve başkaları tarafından nasıl görülme istediğini ifade eder. Kişinin doğumdan itibaren kazandığı biyolojik cinsiyete yönelik tıbbi, cerrahi ya da diğer araçlarla müdahale edilerek bedensel görünüşü ile işlevlerini özgür bir şekilde değiştirme hakkını da kapsar. Cinsiyet kimliği, sadece bedenle ilgili olmayıp, psikolojik ve sosyal yönleri de içeren bir süreç ve terimdir.

Cinsiyet İnşa Süreci: Cinsiyet inşası, bireyin toplumsal cinsiyetini biyolojik cinsiyeti ile uyumlu hale getirdiği bir süreçtir. Bu süreç genellikle kişisel, sosyal ve medikal yönleri gerektirmektedir. Tıpta “cinsiyet değiştirme” de denilen, bu süreçteki kişilerin ise “cinsiyet geçiş süreci” olarak isimlendirdikleri müdahale ile bireyin cinsel organlarının erkekten kadına veya kadından erkeğe dönüştürülmesi en önemli ameliyattır. Bu ameliyat göğüs bölgesi ve diğer bölgelerin değişimini de kapsayabilir.

Transgender: Cinsiyet geçiş sürecini tamamlamış veya tamamlamamış olsun, biyolojik cinsiyetine ve görünümüne bir Şekilde müdahale edenleri ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Türkiye’de fazla yaygınlık kazanmamış olan bu terim çoğunlukla, operasyonel geçiş sürecini tamamlamış veya tamamlamamış olsun tüm trans kimlikleri kapsar.

Transseksüel: Artık pek kullanılmamakla birlikte transseksüel terimi, kendisini diğer cinsiyete ait hisseden ve bu amaçla cinsiyet geçiş sürecinde olan kişileri ifade eder. Hem ‘erkek’ hem de ‘kadın’ için geçerlidir. Kişinin davranışlarından çok i dünyasında kendisini karşı cinsten biri gibi görmesi, hissetmesidir. Ruhsal eğilimler için belirleyici olan bir kelimedir, bu yüzden transseksüeller dış görünümlerinden belirlenemeyebilir. Çünkü kendilerini, karşı cinsten hissettiklerini dış grnlerine her zaman yansıtımayabilirler.

Travesti: Bu terim de artık pek kullanılmamaktadır. Operasyonel bir cinsiyet geii olmadan dış grnyle ve davranışlarıyla karşı cinse ait olma isteğini ifade eder. Halk arasında ‘travesti’ dendiğinde sık bir Şekilde ‘kadın kılığındaki erkekler’ akla gelse de travesti kelimesi aslında hem ‘erkek’ hem de ‘kadın’ için geçerlidir. Geçici olarak karşı cinsten biri gibi yaşamak için, o cinse ait giysilerin giyilmesi ve karşı cins gibi davranılmasıdır. Kalıcı bir cinsiyet değişikliği özlemi veya bununla ilgili hormonal/cerrahi müdahale isteği yoktur. Transvestizm olarak da karşımıza çıkan bu terim İngilizce’deki ‘crossdresser’a denk gelir ama ülkemizde daha çok transseksellikle karıştırılmaktadır.

Trans: Cinsiyet kimliği, biyolojik cinsiyetiyle uyumlu olmayan kişilerin tümünü ifade eder. Cinsiyet geçiş operasyonu geirmı olsun ya da olmasın kendisini diğer cinsiyete ait hissederek ‘transseksüel’ veya ‘travesti’ olarak tanımlayan herkes için ‘trans’ terimi Őemsiye bir isim olarak kullanılır. Atanmı/biyolojik cinsiyeti ‘kadın’ olan ama kendini ‘erkek’ olarak tanımlayan kişilere trans erkek, atanmış/biyolojik cinsiyeti ‘erkek’ olan ve kendini ‘kadın’ olarak tanımlayan kişilere de trans kadın denir. Bununla birlikte, kişiler kendilerini trans erkek ve trans kadın olarak tanımlamayı istemeyebilirler ve sadece kadın ve erkek olarak tanımlayabilirler. Trans terimi cinsiyet kimliği ile ilgili olup, herhangi bir cinsel yönelimi işaret etmez. Trans kişiler heteroseksüel, eşcinsel, biseksüel yönelimlere sahip olabildikleri gibi, bu cinsel yönelimlerin kendilerine yetmediğini veya uymadığını da dnebilirler.

İnterseks: İnterseks terimi cinsiyet durumuna işaret eder. Tek tip bir ‘interseks beden’ yoktur. Çoğu interseks kişi kendini sıradan kadınlar ve erkekler olarak tanımlar ve yaar. İnterseks hali cinsiyete ilişkin olduğundan haliyle interseks kişilerin cinsel yönelimleri de eşcinsel, biseksüel veya heteroseksüel olabilir.

İnterseks durumlar tıp âleminde ‘cinsiyet geiim bozukluğu’ olarak da adlandırıldığında işaret edilen aslında bu kişilerin birçok insandan daha farklı dış cinsiyet organlarına, i üreme organlarına ve/veya iç salgı bezlerine sahip olmalarıdır.

İnterseks kişiler, erkek ya da dişi kategorilerine beklendiği şekilde uymayan ya da her iki kategoriye de giren cinsiyet özellikleri ile (kromozomlar, genital organlar ve/veya hormonal yapı) doğar. Doktorlar çoğunlukla ebeveynlere interseks çocuklar üzerinde cerrahi ve başka tıbbi müdahaleler yapılmasını, böylece bedenlerinin görünürde “kadın” ya da “erkek” özelliklerine kavuşturulmasını önerir. Pek çok vakada, bu müdahaleler tıbben gereksizdir ve interseks çocuklar büyüdükçe üzerlerinde çok olumsuz etkileri olabilir. “İnterseks” kavramı insanlarda doğal olarak görülen bir cinsiyet özellikleri yelpazesini ifade eder. İnterseks ayrıca cinsiyetin bir spektrum olduğu ve insanların dişi ya da erkekten başka cinsiyet özellikleriyle de var olabileceği fiziksel gerçeğini yansıtır. Tarihsel olarak “interseks” terimi tıbbi müdahale ya da “iyileştirme” gereken bir bozukluk olarak kullanılmıştır. Bu terim son yirmi yıldır interseks hakları savunucuları tarafından yeniden ele alınarak sahiplenilmiş ve insan hakları temelli bir şemsiye terime dönüştürülmüştür. İnterseks ya da değil, kişilerin cinsiyet özellikleri, doğumları ile birlikte başlar. Öte yandan, bir kişinin interseks olduğu hayatının farklı aşamalarında görünür hale gelebilir (bazı durumlarda doğar doğmaz, bazen çocuklukta, ergenlikte ya da yetişkinliğinde). Çevresindeki koşullara göre kişi kendisinin interseks olduğunu da farklı zamanlarda öğrenebilir. Bunun bir tabu olarak görüldüğu durumlarda interseks kişinin kendisinin farkına varması da gecikebilir. Hatta bazı interseks kişiler “interseks” olduklarını hiç öğrenememektedir.

LGBTİ'lere Yönelik Ayrımcılık İdeolojileri ve Anlamları

Heteronormativite: Heteroseksüelliğin normal ve tek cinsel yönelim olarak görülmesi, toplumsal değerlerin, kuralların ve yaşam biçimlerinin herkes heteroseksüelmiş gibi kabul edilmesidir. İnsanların kadın ve erkek olarak ikiye ayrılmasını; cinsel ilişkilerin/evliliklerin sadece ve sadece karşı cinsiyetlere sahip kişiler arasında olabileceğini ve her cinsiyetin kendine has rolleri olduğunu iddia eden inançlar, düşünce-ler, normlar bütünüdür.

Heteroseksizm: Heteroseksüelliği bir zorunluluk olarak gören ve biricik varoluş biçimi olarak dayatan heteroseksizm bir tür ırkçılıktır. Kadınlara yönelik ayrımcılık olan seksizmin (cinsiyetçilik), heteroseksüel olmayanlara yönelik halidir. Heteroseksizm doğal, normal, üstün ve kabul edilir olan cinsel yönelimin heteroseksüellik olduğunu öne süren; heteroseksüel olmayan her türlü davranış, kimlik veya ilişkiyi damgalayan, reddeden ve aşağılayan ideolojik sistem anlamına gelir. Bugüne kadar toplumda yerleşmiş, kalıplaşmış olan kadın ve erkek rollerine uymayan, bir anlamda genelden “farklı” olarak görülen LGBTİ kişiler bu anlayış çerçevesinde fiziksel, duygusal ve psikolojik saldırılara maruz kalır.

Heteroseksist: Heteroseksizmi savunan kişidir. Heteroseksüellik dışında hiçbir varoluşu kabul etmez ve heteroseksüel olmayanlara şiddete varan fizik ya da psikolo-

jik terör uygular. LGBTİ'lerin eşit vatandaşlık hakkını tanımayan heteroseksist sitem, LGBTİ'lerin başta yaşam hakkı ile ifade ve örgütlenme özgürlükleri olmak üzere temel insan haklarını güvenceye alıp korumaya yanaşmamaktadır.

Homofobi: Bu terim, eşcinsellere yönelik önyargı ve nefreti anlatır. Bir tür kaygı ve korku ifadesidir. Lezbiyen, gey, biseksüel veya trans kişilerden korkma, hoşlanmama veya nefret etme sonucunda ortaya çıkan ayrımcılıktır.

Homofobi günümüzde cinsel yönelimi heteroseksüel olmayan kişilere karşı ayrımcılığı ifade etmek için kullanılan genel bir terim olmakla birlikte “geyfobi”, “lezfobi”, “bifobi” ve “transfobi” gibi farklı biçimlerde de kendisini gösterebilmekte ve ifade edilmektedir.

Cinsel yönelim ve cinsel davranışların XIX. yüzyıl sonundan başlayarak tıp disiplini kapsamında sağlık ve hastalık boyutlarıyla değerlendirilmeye başlanması çok sayıda yeni soruna neden olmuştur. O zamana dek günah ve suç kavramları üzerinden ayrımcılık ve dışlanmaya maruz kalan eşcinseller, bu kez tedavi uygulamalarının nesnesi haline getirilmiş ve örselenmişlerdir.

1970'li yıllardan sonra eşcinselliğin hastalık kategorisi olmaktan çıkarılması önceki dönemlerde yapılan tedavi çabalarının olumsuz etkilerinin daha nesnel değerlendirilebilmesini sağlamıştır. Eşcinselleri “heteroseksüel yapma” olarak tanımlanabilecek onarım ve dönüştürme tedavilerinin hem eşcinseller hem de bu tedavileri uygulamak zorunda kalan hekimlerde olumsuz etkilere neden olduğu bilinmektedir.

Eşcinselliğin hastalık olarak değerlendirilmesi, tıpkı şizofreni ve benzeri ağır psikiyatrik hastalıklara yakalanmış bireylerin maruz kaldıkları “stigmatizasyon” a onların da hedef olmasını ve toplumda ayrımcılığa uğramalarına yol açmıştır. Bu ayrımcılık, başta homofobi olmak üzere değişik adlandırmalarla tanımlanmaya çalışılmıştır.

Eşcinsellere ve eşcinselliğe karşı olumsuz duygu, düşünce, tutum ve davranışları anlatmak amacıyla temel olarak üç terim kullanılmaktadır; homofobi, homonegativizm ve heteroseksizm.

Homofobi kavramını ilk kez, Amerikalı bir klinik psikolog olan George Weinberg, 1972'de yayınladığı “Toplum ve Sağlıklı Homoseksüel” adlı çalışmasında kullanmıştır. George Weinberg, kavramı, heteroseksüellerden farklı bir cinsel yönelimi olanlara dair akıl dışı bir korku olarak tanımlamaktadır.

LGBTİ'lere yönelik olumsuz, korkulu veya nefret dolu tutum ve davranışları ifade etmekte kullanılan homofobi yaygın şekilde kullanılan bir terim olmakla birlikte birkaç nedenden dolayı eleştirilmektedir. Her ne kadar heteroseksüellerin LGBTİ karşıtı önyargılarını ifade etse de, bu tutumun klinik anlamda “fobi” olmadığı ve bu kişilerin diğer fobilerdeki gibi fobiyile ilişkili fizyolojik reaksiyonları yaşamadıkları

gösterilmiştir. Ayrıca terimin içindeki -fobi sözcüğü nedeniyle, bireysel ve klinik bir durum akla gelmekte ve bu nedenle de eşcinsellere karşı olan önyargıların kültürel ideolojilerden köken alan sosyal bir fenomen oluşuna vurgu yapılmamaktadır. Heteroseksist ideolojinin bir ürünü olarak homofobi, heteroseksüel olmayan kişilerin kimliklerinin yok edilmesi veya gizli kalmasını dayatmaktadır.

Homofobi, bir gruba sahip oldukları kimlikleri nedeniyle yöneltilen her türlü ayrımcılık, olumsuz davranış ve tutumu içerir. Homofobi heteroseksüel ve eşcinsel kişilerde farklı derecelerde bulunabilir. Homofobi toplumsal olarak beslenen cinsiyetçi politik bir tutumdur.

Heteroseksüel olmayan kimliklerin gizlenmesi talebi cinsel bir pratiğin gizlenmesiyle sınırlı değildir. Kişilerin kendilerini sahte bir kimlikle heteroseksüel olarak takdimi beklenir. Bu kendini inkâra dayanan, benlik duygusunu olumsuz etkileyen değerler anlayışının hâkim olduğu toplumlarda yetişen eşcinsel kişilerde erken yaşlardan, sıklıkla önergenlikten itibaren, kendi cinsine yakınlık duyma korkusu taşır ve homofobik anlayışı içselleştirebilir. Eşcinsellerin içinde yaşadıkları toplumlarda karşılaştıkları ayrımcılık, önyargılar ve kalıp yargılar özellikle eşcinsellerin, cinsel kimliklerini gizlemeden görünür olmayı daha çok tercih etmeleriyle neredeyse doğru orantılı olarak giderek artan homofobi, sadece eşcinsellerin değil, adil ve özgür bir yaşamı savunan herkesin sorunu haline geliyor.

Daha fazlası için...

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı için LGBT Hakları El Kitabı

<https://www.kaosgldernegi.org/yayindetay.php?id=151>

Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İlgili Mevzuatının LGBTİ Hakları Açısından İrdelenmesi

<http://www.kaosgldernegi.org/yayindetay.php?id=166>

<http://www.kaosgl.org/sayfa.php?id=22134>

Ne Hastalık, Ne Suç, Ne Günah! LGBT Hakları İnsan Haklarıdır!

<http://www.kaosgldernegi.org/kutuphanedetay.php?id=9>

<http://www.kaosgldernegi.org/yayindetay.php?id=181>

HIV Hakkında Sıkça Sorulan Sorular

<http://www.kaosgldernegi.org/yayindetay.php?id=179>

İnterseks Bireylerin İnsan Haklarını Savunmak

<http://www.kaosgldernegi.org/yayindetay.php?id=164>

LGBTİ Hakları İnsan Haklarıdır

<http://www.kaosgldernegi.org/yayindetay.php?id=181>

Türkiye’de LGBTİ Haklarının Durumu ve Öneriler

<http://www.kaosgldernegi.org/yayindetay.php?id=160>

Kaos GL Derneği

<http://www.kaosgldernegi.org/anasayfa.php>

Kaos GL Dergi

<http://www.kaosgldergi.com/anasayfa.php>

kaosGL.org haber sitesi

<http://www.kaosgl.org/anasayfa.php>

